

Table of Contents

DRŽAVA.....	2
POJEM DRŽAVE.....	2
PRVINE DRŽAVE.....	2
OBLIKA VLADAVINE.....	3
OBLIKA DRŽAVNE OBLASTI.....	3
OBLIKA POLITIČNEGA SISTEMA.....	4
OBLIKA DRŽAVNE UREDITVE.....	5
PРАВNA DRŽAVA.....	5
SOCIALNA DRŽAVA.....	6
DRŽAVA KOT MANIFESTACIJA IDEJE.....	6
DRŽAVA KOT INTEGRATIVNA ENOTA – DRŽAVA JE PRED DRŽAVLJANOM.....	6
POGODBENE TEORIJE O DRŽAVI – POSAMEZNIK PRED DRŽAVO.....	7
DRŽAVA KOT BIOLOŠKI ORGANIZEM.....	7
MARKSISTIČNA KRITIKA DRŽAVE.....	7
ANARHISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	8
SOCIOLOŠKI IN POLITOLOŠKI POGLEDI NA DRŽAVO.....	8
TOTALITARNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	8
PРАВNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	9
SOLIDARISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	9
PLURALISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	9
NEOKORPORATIVISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO.....	9
PРАВNO PRAVILO.....	10
PРАВNO PRAVILO.....	10
PRIMARNA HIPOTEZA = DEJANSKA OKOLIŠČINA.....	10
PRIMARNA DISPOZICIJA = PРАВNA POSLEDICA.....	10
SEKUNDARNA HIPOTEZA = PРАВNA KRŠITEV.....	12
SEKUNDARNA PРАВNA POSLEDICA = SANKCIJA.....	12
TIPSKO PРАВNO PRAVILO = SPLOŠNO IN ABSTRAKTNO PРАВNO PRAVILO.....	13
OD TIPKEGA K POSAMIČNEMU IN KONKRETNEMU PРАВNEMU PRAVILU.....	13
PRIMARNA IN SEKUNDARNA PРАВNA PRAVILA.....	13
PRAVILO PRISTOJNOSTI.....	13
NEPOPOLNA PРАВNA PRAVILA.....	14
PРАВNO NAČELO.....	14
PРАВNO RAZMERJE.....	15
PРАВNO RAZMERJE.....	15
PРАВNI SUBJEKTI.....	15
FIZIČNA OSEBA.....	15
PРАВNA OSEBA.....	16
TEORIJE O PРАВNI OSEBI.....	17
PРАВICA.....	17

TEORIJE.....	18
DOLŽNOSTNO UPRAVIČENJE.....	18
PРАВNA DOLŽNOST.....	18
ZLORABA PRAVICE.....	19
PREDMET PRAVNEGA RAZMERJA.....	19
NORMATIVNI PРАВNI AKT.....	20
NORMATIVNI PРАВNI AKT.....	20
PRISTOJNOST ZA SPREJEMANJE NORMATIVNIH PРАВNIH AKTOV.....	20
POSTOPEK ZA SPREJEMANJE.....	21
ZUNANJE IZRAZNO SREDSTVO.....	21
VELJAVNOST SPLOŠNIH PРАВNIH AKTOV.....	21
HIERARHIJA NORMATIVNIH PРАВNIH AKTOV.....	22
PРАВNI VIRI.....	24
POJEM PРАВNIH VIROV.....	24
PREDMET PRAVNEGA UREJANJA.....	24
NASTAJANJE FORMALNIH PРАВNIH VIROV.....	25
USTAVA V FORMALNEM POMENU.....	25
USTAVA V MATERIALNEM POMENU – vsebina pravnih pravil.....	26
USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE.....	27
ZAKON.....	27
UREDBA = izvršilni predpis.....	28
DRUGI PODZAKONSKI AKTI.....	29
AVTONOMNO IN HETERONOMNO PРАВNO UREJANJE.....	29
MORALA IN PRAVO.....	30
MORALA KOT PРАВNI VIR.....	31
OBIČAJ IN PRAVO.....	32
OBIČAJ KOT PРАВNI VIR.....	32
SODBA.....	33
SPOZNAVNI PРАВNI VIRI.....	34
PРАВNA PRAZNINA.....	35
PРАВNA PRAZNINA.....	35
PРАВNOST PРАВNIH PRAZNIN.....	35
KLASIČNE PРАВNE PRAZNINE.....	36
VRSTE KLASIČNIH PРАВNIH PRAZNIN.....	36
PRAZNINE V ŠIRŠEM POMENU BESEDE.....	37
UPORABLJANJE NORMATIVNIH PРАВNIH AKTOV.....	38
UPORABLJANJE NORMATIVNIH PРАВNIH AKTOV.....	38
POTEK UPORABLJANJA NORMATIVNEGA PRAVNEGA AKTA.....	38
POMEN PРАВNIH DEJSTEV.....	39
UPРАВNI AKT – posamični oblastni akt.....	40
SODNI AKT – posamični oblastni akt.....	40
ZASEBNI PРАВNI AKT = PРАВNI POSEL – posamični neoblastni akti.....	41
KONKRETNO PРАВNO PRAZMERJE.....	41

ZASTARANJE IN PRIPOSESTVOVANJE.....	42
VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA.....	42
SAMOZAŠČITA.....	42
DRŽAVNO VARSTVO.....	43
VRSTE DRŽAVNEGA VARSTVA.....	43
ZBIRANJE PROCESNEGA GRADIVA	44
PRAVOVARSTVENA ODLOČBA.....	45
PRITOŽBENA (INSTANČNA) POT.....	45
IZVRŠBA.....	46
USTAVNO SODNO PRAVNO VARSTVO.....	47
RAZLAGA, RAZUMEVANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV.....	49
RAZUMEVANJE ŽIVLJENJSKEGA PRIMERA: KONKRETNI DEJANSKI STAN.....	49
RAZUMEVANJE BESEDIL: ZAKONSKI DEJANSKI STAN S PRAVNO POSLEDICO.....	49
PRAVNO VREDNOTENJE IN PRAVNO ODLOČANJE.....	50
POJEM RAZLGE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV.....	50
JEZIKOVNA RAZLAGA.....	51
LOGIČNA RAZLAGA.....	51
SISTEMATIČNA RAZLAGA.....	52
ZGODOVINSKA RAZLAGA.....	52
TELEOLOŠKA RAZLAGA – NAMENSKA RAZLAGA.....	53
POVEZAVA MED RAZLAGAMI.....	53
ARGUMENTUM A SIMILI AD SIMILE – sklepanje od podobnega na podobno.....	53
ARGUMENT TELEOLOŠKE REDUKCIJE.....	54
ARGUMENTUM A CONTRARIO – sklepanje po nasprotnem razlogovanju.....	54
ARGUMENTUM A FORTIORI.....	55
ARGUMENTUM A COHAERENTIA.....	55
ARGUMENTUM A COMPLETUDINE.....	55
SISTEMIZACIJA PRAVA.....	57
POJEM SISTEMIZACIJE PRAVA.....	57
KLASIČNE PRAVNE PANOGE.....	57
USTAVNO PRAVO.....	57
CIVILNO PRAVO.....	57
DRUŽINSKO PRAVO.....	58
GOSPODARSKO PRAVO.....	58
DELOVNO PRAVO	58
SOCIALNO PRAVO.....	58
UPRAVNO PRAVO.....	58
FINANČNO PRAVO.....	59
KAZENSKO PRAVO.....	59
POSTOPKOVNO PRAVO.....	59
MEDNARODNO JAVNO PRAVO.....	59
MENDARODNO ZASEBNO PRAVO.....	60
TEMELJNE SKUPINE PRAVA.....	60

NOTRANJE PRAVO – MENDARODNO PRAVO.....	60
MATERIALNO PRAVO – FORMALNO PRAVO.....	60
JAVNO PRAVO – ZASEBNO PRAVO.....	60
RAZLAGE.....	61
JEZIKOVNA RAZLAGA.....	61
LOGIČNA RAZLAGA.....	61
SISTEMATIČNA RAZLAGA.....	62
ZGODOVINSKA RAZLAGA.....	62
TELEOLOŠKA RAZLAGA – NAMENSKA RAZLAGA.....	63
POVEZAVA MED RAZLAGAMI.....	63
ARGUMENTUM A SIMILI AD SIMILE – sklepanje od podobnega na podobno.....	63
ARGUMENT TELEOLOŠKE REDUKCIJE.....	64
ARGUMENTUM A CONTRARIO – sklepanje po nasprotnem razlogovanju.....	64
ARGUMENTUM A FORTIORI.....	65
ARGUMENTUM A COHAERENTIA.....	65
ARGUMENTUM A COMPLETUDINE.....	65

DRŽAVA

POJEM DRŽAVE

- središče političnega dogajanja
- politika usmerja družbo, k določenim ciljem
- država je monopolna organizacija: razpolaga s sredstvi fizičnega prisiljevanja, da doseže učinkovitost
- legitimnost: država uveljavlja svoje delovanje, ki ga člani državne organizirane skupnosti sprejemajo kot veljavnega in upravičenega, temelj legitimnosti je soglasje
- državna organizacija: birokratična institucija z relativno visoko stopnjo racionalnosti in predvidljivosti

državna organizacija v širšem pomenu

- družbena skupnost, ki jo na določenem ozemlju prisilno ureja državna oblast
- splet ozemlja, prebivalstva in državne oblasti

državna organizacija v ožjem pomenu = državna oblast

- organizacija, ki ima monopol nad sredstvi za fizično prisiljevanje in nad njihovim izvrševanjem
- državna oblast tako vodi družbo
- teritorialna oblast: državna oblast mora biti učinkovita in se razteza na državnem ozemlju
- personalna oblast: državna oblast se razteza na vse osebe, ki se nahajajo na državnem teritoriju

suverenost

- državna oblast je najmočnejša in najvišja sile v družbi, ker ima monopol nad sredstvi prisiljevanja

zunanja suverenost

- neodvisnost ene državne organizacije nasproti drugim državnim organizacijam enake vrste
- je relativna, zaradi čedalje večje medsebojne odvisnosti držav
- država je zunanje suverena, dokler na pravno obličen način ne prevzame dolžnosti, da se podreja zapovedim in predpisom, ki jih enostransko narekuje druga država

notranja suverenost:

- monopol nad razpolaganjem s sredstvi fizičnega prisiljevanja in nad njegovim izvrševanjem
- državno oblast štejemo za vrhovno, samostojno, izvirno, vseobsežno in enotno

državni organi

- sestavljajo državo v ožjem pomenu
- delujejo po načelu delitve dela

pristojnost:

- stvarna pristojnost: skupek zadev, ki naj jih organ opravlja
- teritorialna pristojnost: upravičenje organa, da opravlja zadeve na določenem ozemlju

vrste državnih organov:

- suveren centralni organ: najvišji organ, njegovim zapovedim se morajo podrejati centralni in lokalni
- centralni, osrednji organi: stvarna pristojnost se razteza na celotno ozemlje države
- lokalni, krajevni organi: stvarna pristojnost je omejena na del državnega ozemlja
- teritorialna lokalna samouprava: lokalna ozemeljska skupnost ima organe, ki jih izvolijo prebivalci krajevnih enot, kjer izvršujejo oblast, višji organi jim zagotavljajo lastno stvarno pristojnost, v mejah katere so neodvisni od višjih organov imajo lastna finančna sredstva

sistem oblasti:

- decentralistični sistem: temelji na teritorialni lokalni samoupravi
- centralistični sistem: lokalni organi so v tesni odvisnosti od centralnih

PRVINE DRŽAVE

klasične prvine:

- ozemlje, prebivalstvo in državna organizacija v ožjem pomenu

ostali vidiki:

- 1. klasične prvine + pravo (*država je pravno urejena organizacija*)
- 2. državni aparat + sistem pravil (*ozemlje in prebivalstvo nista bistvenega pomena za državo*)

- 3. ozemlje + čas
- 4. notranja in zunanja suverenost državne oblasti glede na državni teritorij in prebivalstvo

OBLIKA VLADAVINE

- odvisna od tega kako je organiziran državni poglavar in kakšen je njegov pravni položaj

monarhija:

- poglavar države je monarh
- politično in pravno neodgovoren fini odstavljiv in odgovoren pravu
- je suverena oseba, ima neomejeno oblast
- položaj pridobi dedno, je doživljenjski
- poznamo absolutno, ustavno in parlamentarno monarhijo

republika:

- državni poglavar je predsednik, šef države
- je pravno in politično odgovoren
- zanj veljajo določene omejitve, olajšave, posebnosti
- je izvoljen, njegov mandat traja določeno časovno obdobje
- dejavnost šefa države opravlja ena oseba ali kolektivno telo
- poznamo predsedniško, parlamentarno in skupščinsko republiko

OBLIKA DRŽAVNE OBLASTI

- odvisno od tega kdo je nosilec zakonodajne, izvršilno-upravne in sodne oblasti
- odvisno kakšna so razmerja med organi, ki te dejavnosti opravljajo

načelo delitve oblasti

- čista delitev oblasti je nezdružljiva z državo kot organizacijo, ki ima monopol nad fizično prisilo
- nastanek: kompromisa med fevdalno aristokracijo + monarhom in meščanstvom, prehodno obdobje ko si obe strani delita oblast
- Locke: utemelji teorijo delitve oblasti, osredotoči se na razmerje med zakonodajno in izvršilno oblastjo, ki morata biti ločeni, kajti lahko pride do zlorabe oblasti, če imajo iste osebe, ki izdajajo zakone, tudi oblast
- Motnesquieue: delitev oblasti ustreza ljudstvu, plemstvu in monarhu: ljudstvo – voli sodnike in predstavnike v parlament, ki je zakonodajno telo; plemstvo – pripada mu dom lordov v parlamentu; monarh – nosilec izvršilne oblasti; vzporedno z delitvijo oblasti mora obstajati tudi sistem zavor in ravnovesij

predsedniški sistem

- predsednik:
 - izvršilna oblast fisamostojno vodi zunanjo in notranjo politiko, ob njem so ministri
 - ne more razpustiti kongresa in razpisati predčasnih volitev,
 - vezan je na zakone, ki jih sprejema kongres, a ima suspenzivni veto
 - politično neodgovoren kongresu, ne more ga odstaviti, možna je obtožba predsednika (*inpeachment*)
 - imenuje člane vrhovnega sodišča, kongres mora dati soglasje
- kongres:
 - nosilec zakonodajne oblasti, izdaja zakone
 - ne more izglasovati nezaupnice predsedniku
 - določa proračun, tako utesnjuje predsednikovo politiko in delovanje vrhovnega sodišča
- vrhovno sodišče:
 - odloča o skladnosti zakonov z ustavo filahko razglasi predpise kongresa in predsednika za neustavne
 - sodne odločbe vrhovnega sodišča so formalni pravni vir (sistem sodnih precedensov)

parlamentarni sistem

- državni poglavar:
 - simbolična vloga, nima izvršilne oblasti, samo podeli mandat za sestavo vlade

- parlament:
 - nosilec zakonodajne oblasti
 - sprejema zakone, proračun, določa politiko, ki jo mora vlada izpeljevati
 - če vladi nezaupnico, lahko državni poglavar na predlog vlade razpusti parlament, razpiše predčasne volitve
 - opozicija: poslanci stranke, ki v parlamentu nima večine, spremlja delo vlade in ga kritično vrednoti
- vlada:
 - nosilka izvršilno-upravne oblasti
 - odgovorna parlamentu in odvisna od njegovega zaupanja
 - vezana na odločitve parlamenta in jih mora izvrševati, sicer ji je lahko izglasovana nezaupnica in odstopi
 - konstruktivna nezaupnica: vladi je mogoče izglasovati nezaupnico le tako, da državni zbor hkrati izvoli novega predsednika vlade, to utrjuje vlado

parlamentarno predsedniški sistem

- predsednik:
 - ima bistveno bolj okrepjeno vlogo, kot predsednik v parlamentarnem sistemu
 - ima pooblastilo da predseduje sejam vlade in podpisuje njene akte,
 - imenuje prvega ministra, ostale ministre pa imenuje in razrešuje
- vlada:
 - posebno telo, ki je odvisno od parlamenta

načelo enotnosti oblasti:

- čista enotnost oblasti je teoretično mogoča, a vodi v totalitarno nacionalsocialistično državo (*Hitler*)
- Rousseau: ljudstvo ali suveren ima zakonodajno oblast; izvršilna oblast člani vlade so pooblaščen, da izvajajo oblast v imenu ljudstva ljudstvo lahko članom vlade oblast omeji, spremeni ali odvzame kadar koli mu to ugaja

skupščinski sistem:

- skupščina:
 - je nosilec zakonodajne in tudi izvršilne oblasti (voli in odpoklicuje vse državne organe)
 - je najvišji organ oblasti, sprejema ključne politične in pravne odločitve
 - izvoli jo ljudstvo, zato predstavlja ljudstvo, od tod izvira njena oblast
- šef države:
 - kolektivni izvršilni organ, ki je za svoje delo odgovoren skupščini, samo izvršuje navodila skupščini

OBLIKA POLITIČNEGA SISTEMA

demokracija:

- ljudstvo si samo vlada
- državljani lahko vplivajo na delovanje državne organizacije, jo nadzirajo, uveljavljajo njeno odgovornost
- vsebinska sestavina: odraža se v emancipaciji in volji ljudstva, ki jo v državi uresničuje
- formalna sestavina: temeljne človekove pravice in svoboščine in državni ustroj, ki vzpostavlja razmerje med državljani in državno organizacijo

neposredna demokracija:

- odločitev ni sprejeta prek delegatov, neposredno izhaja iz volje državljanov, vsi imajo možnost odločati o vsem

posredna demokracija:

- posredno sprejemanje odločitev prek telesa, ki ga izvolijo volivci
- imperativni mandat:
 - poslanec je vezan na stališče in vodila svojih poslancev, če jih krši, je poslanca možno odpoklicati
- svobodni mandat:

- poslanca ne zavezujejo navodila volivcev, pri odločanju je samostojen, neodvisen od smernic in napotkov
- v času mandata ga ni mogoče odpoklicati
- sankcija za neučinkovitost je le ta, da ne prihodnjih volitvah ne bo več izvoljen
- svobodni mandat omogoča poslancu ravnanje v skladu s svojo vestjo in prepričanjem
- razmerje med zakonodajnim telesom in izvršilno-upravnimi organi:
 - predsedniški sistem, parlamentarni sistem, parlamentarno-predsedniški sistem, skupščinski sistem
- ključne sestavine posredne demokracije:
 - politične stranke, politična združenja: združenja ljudi z isto politično ideologijo, skušajo priti na oblast
 - človekove temeljne pravice in svoboščine: z njimi je določen pravni okvir v katerem so ljudje politično dejavni, vplivajo na državno organizacijo, oblikovanje in delovanje državnih organov, hkrati državni oblasti določajo meje, v katerih se lahko gibljejo, vsebovane so v ustavi, kar zagotavlja pravno varnost

avtokracija

- vladanje je odvisno le od ene osebe ali ožjega kroga oseb
- ljudje ne morejo vplivati na delovanje državne organizacije, ne morejo je nadzirati, uveljavljati njene odgovornosti
- totalitarna država:
 - izhodišče niso temeljne človekove pravice in svoboščine
 - izhodišče: vzpostavitev skupnosti, ki se kot več vredna dobrina dviga nad posameznika in si ga podreja
 - nosilec totalitarne ideologije: monopolna politična stranka, ki vodi državno oblast
 - oblast je osredotočena v rokah posameznika
 - ni sistema zavor in ravnovesij – namesto tega je centralistično zgrajen državni aparat,
 - ni vladavine prava – namesto tega je propaganda, skrbno nadzorovanje, sredstva prisile, teror

OBLIKA DRŽAVNE UREDITVE

unitarna država

- oblast je lahko centralizirana: izvira iz enega centra, državni organi tvorijo enoten organizacijski sistem
- oblast je lahko decentralizirana: razdeljena na upravno teritorialne enote, ki imajo lokalno samouprava, ali pa jim je priznana ustrezna vrsta avtonomije

federativna država

- država, ki sestoji iz dveh ali več politično-teritorialnih enot, a nastopa kot enoten pravni subjekt
- je pravno utrjena z zvezno ustavo, ki razmejuje pristojnost med federacijo in federalnimi enotami
- zvezni organi: predstavniško telo je dvodomno: v enem domu je predstavljena federacija kot celota, v drugem domu pa interesi federalni enot
- gre za podvrsto unitarne države z veliko stopnjo decentralizacije

konfederacija

- trajna zveza suverenih držav, ki temelji na mednarodni pogodbi
- ima skupne organe in uresničuje tiste zadeve, ki so v skupnem interesu
- države članice odločitve sprejemajo soglasno

PRAVNA DRŽAVA

- moderna država, ki se izoblikuje od meščanskih revolucij dalje
- je reakcija na absolutno monarhijo
- delovanje državnih organov je pravno vezano
- uprava in sodstvo sta podrejena zakonom

značilnosti

- je na poseben način organizirana – institucionalizirana
 - državna organizacija se ostro ločuje od prebivalstva
 - oblika oblasti ustreza načelu delitve oblasti
 - vzpostavljen je sistem zavoj in ravnovesij
 - temeljne pravne odločitve so v pristojnosti zakonodajalca
- ima ustrezno pravno obliko in kakovost – vladavina prava
 - pravni viri obravnavajo pravne subjekte enako in predvidljivo
 - velja načelo pravne enakosti
 - načelo nullum crimen nula poena sine lege praveia
 - vnaprej je določeno kako naj se pravni subjekti vedejo in ravnajo dejanskih okoliščinah
 - pravice in dolžnosti so določene z zakonom
 - najpomembnejše so temeljne pravice človeka in državljana, ki so vsebovane v ustavi
 - vladavina prava: osrednji pomen imajo temeljne pravice in načela pravnega ravnanja organov drž. oblasti
 - pomembna so sredstva s katerimi pravni subjekti uveljavljajo pravice in dosegaajo, da se uresničujejo dolžnosti (*sodni, upravni postopek, ustavno sodstvo*)
- zasnovana je kot demokratična, lahko socialna država
 - kakovost političnega sistema – demokracija
 - temeljne pravice so osrednja dobrina
 - povezuje se s socialno državo

SOCIALNA DRŽAVA

- država ljudske blaginje
- družbene razmere, novi odnosi, sodobni način življenja in gospodarjenja, razvoj tehnike...
- vse to zahteva da sodobna država poleg varovanja javnega reda in miru, zagotavlja socialnost in ljudsko blaginjo
- socialnost in ljudska blaginja: zagotavlja socialne, kulturne, prosvetne, zdravstvene in druge družbene dejavnosti
- socialna država je združljiva s pravno, dokler državna oblast ne posega v temeljne človekove pravice

DRŽAVA KOT MANIFESTACIJA IDEJE

Platon:

- država je izraz ideje dobrega, na podlagi tega je zasnoval nauk o idealni državi
- idealna država: najboljša oblika državne vladavine, ureditve, ki odraža dobro ureditev idejnega sveta
- ljudi razvrsti: proizvajaci, vojaki, vladarji-filozofi fivsak opravlja tisto, za kar je umsko najbolj usposobljen
- to je pravična razporeditev državljanov po dejavnostih, kar zagotavlja harmonično življenje
- najboljša oblika državne vladavine je aristokracija – vladavina najboljših
- zakonska država: država ki z zakoni vzdržuje red in ohranja minimalne družbene vrednote
- je objektivni idealist, njegove ideje so bile družbeno utopične

Hegel

- moderna inačica idejnega pojmovanja države
- država je najpopolnejša in najvišja stopnja razvija objektivnega duha

DRŽAVA KOT INTEGRATIVNA ENOTA – DRŽAVA JE PRED DRŽAVLJANOM

država:

- država je suverena skupnost ki teži k najvišjemu dobru , vodi svoje člane v izpolnitev življenjskega bistva
- ni institucija, ki bi imela moč nad državljani, ampak je identična državljanom
- naj bi bila samozadostna in avtarkična

državljeni:

- posamezniki lahko zgodovinsko in biološko obstajajo pred državo, ne morejo pa pred njo obstajati politično
- nastanek in obstoj državljana je odvisen od predhodnega obstoja države
- človek je po svoji naravi politično bitje – zoon politikon, ni samozadosten in lahko živi le v skupnosti

POGODBENE TEORIJE O DRŽAVI – POSAMEZNIK PRED DRŽAVO

- sklenitev družbene pogodbe je fiktivna, gre za medsebojni dogovor, ki je fiktiven
- značilna je ideja o omejevanju državne oblasti v korist posameznika

horizontalni vidik pogodbe:

- predpostavlja stanje primarne svobode in enakosti vseh članov družbe
- člani v takem stanju sklenejo medsebojni dogovor o izenačitvi svojih pravic

vertikalni vidik pogodbe:

- hkrati z medsebojnim dogovorom določijo tudi državnega suverena
- naloga državnega suverena je varstvo pravic in zavarovanje obstoja in delovanja družbe

Hobbes:

- naravno stanje je vojna vseh proti vsem – to je nasprotje države
- država vsili družbi miroljubni red
- posamezniki izberejo vladarja, vzpostavijo oblast tako, da se odpovejo suverenosti, jo prenesejo na vladarja
- vladar ima neomejeno avtoriteto, suvereno oblast izvaja v skladu z naravnimi zakoni

Locke:

- družbena pogodba mora vzpostaviti oblast in jo zaupa vladarju
- podložniki imajo v skrajni sili celo pravico do upora, če vladar deluje v nasprotju s pooblastili
- oblast je namenjena varstvu zasebne lastnine in posameznikove osebne svobode
- to je še dodatno zagotovljeno z ločitvijo glavnih vej oblasti – predstavi koncept ustavne države

Rousseau:

- vzpostavi model države, ki temelji na načelu neposredne demokracije
- posameznik preide iz naravnega stanja v stanje državljanske svobode
- izgradi politično telo vseh državljanov – državo
- v državi se odraža občja volja, interes posameznika se podredi občemu interesu

Pain:

- model minimalne države – vmeša naj se tam in takrat, ko je to nujno potrebno
- država je nujno zlo, naravna družba je neomejeno dobro
- verjame v pozitivno človekovo naravo, je proti oblasti, ki je nujno zlo

Hegel:

- model univerzalne države
- država je višja stopnja razvoja, h kateri teži človek

Tocqueville:

- model demokratične države, ki mora biti pluralistična in samoorganizirana
- obstoj in delovanje civilnih združenj je delno odvisno od državnih institucij

DRŽAVA KOT BIOLOŠKI ORGANIZEM

- država je družbeni mehanizem, ki ima podobne lastnosti kot biološko telo
- poudarjanje dejstva o kompleksnosti in notranji strukturni povezanosti države
- poudarja skladnost delovanja vseh delov države

MARKSISTIČNA KRITIKA DRŽAVE

- temeljna vsebina države je monopol nad politično prisilo - vladajoči razred izkorišča delavskega

vizija boljše in pravičnejše države

- v družbi je treba dati prednost delu, ki ustvarja bogastvo, zato naj vladajo delavci, ne pa kapitalisti
- država je le nujno zlo, ker pa potrebujemo oblast, naj imajo to oblast delavci
- zahteva po preoblikovanju kapitalistične in prehod v komunizem kot najvišja stopnja družbene organizacije

ANARHISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO

- človek je sposoben samoupravljanja, živeti mora v svobodni družbi, brez prisilnih institucij
- prisilne institucije naj bi zamenjale solidarne in neprisilne ustanove
- kritika oblastne organizacije in težnja po njeni nadomestitvi s samoupravnim organiziranjem ljudi
- najbolj kritično in negativno gleda na državo in zanika smisel njenega obstoja

SOCIOLOŠKI IN POLITOLOŠKI POGLEDI NA DRŽAVO

- nastanek, razvoj in značilnosti države preučujejo na temelju družbenih razmerij
- vzrok za nastanek države vidijo v dominaciji ene družbene skupine nad drugo

Machiavelli:

- zahteva ločitev države in prava od morale in religije,
- politika pomeni večščino vladanja, vladarjeva moč temelji na sposobnosti, da se obdrži na oblast,
- oblast se oblikuje ob spopadanju interesov
- država je sama sebi cilj, realizacija vladarjevega jaza, njegovega razuma in volje

sociološki pogled

- sociologi preučujejo vse relevantne družbene pojave
- solidaristično sociološki koncept: priznavajo dominacijo ene družbene skupine nad drugo, družbeni razvoj poteka zaradi delitve dela in vse večje povezanosti med družbenimi skupinami, kar sili v solidarnost
- v državi ne živimo kot ločeni posamezniki ampak kot združena celota

politološki pogled

- politologi preučujejo fenomen politike, se ukvarjajo predvsem z oblastjo in močjo
- zanima jih, kdo je nosilec oblasti in kako je treba moč kontrolirati

TOTALITARNI POGLEDI NA DRŽAVO

- značilna absolutna prevlada ene ideologije, ki je edina pravilna in potrebna za razvoj posameznikov in družbe
- dejanska oblast je v rokah ene politične stranke, ki jo vodi en človek
- država ima popoln monopol nad sredstvi množičnega komuniciranja, vojaški monopol
- nadzor nad družbo opravlja teroristična tajna policija, podrejena vodji
- država ima popoln nadzor nad posameznikom
- zavrača večstrankarski pluralizem, delitev oblast, koncept pravne države, nadzor nad gospodarstvom

fašizem:

- zagovarja popolno podrejenost vsega državi
- država je bistvo in posamezniku omogoča razvoj, zato ji je posameznik popolnoma podrejen

nacizem:

- priznavanje samo ene nacije, zanika človeštvo kot tako
- v celoti zavrača parlamentarno obliko države
- potreba po družbeni homogenosti, ki izvira iz nacionalne identitete

komunizem:

- izhaja iz izkrivljene ideja marksizma – svet je treba osvoboditi kapitalizma
- ideja o nujnosti prevlade proletariata
- socialistična država je predstavnik diktature proletariata, ima monopol nad usmerjanjem družbe in prisilo

PRAVNI POGLEDI NA DRŽAVO

Jellinek:

- državo je pravna oseba, ima pravno sposobnost in je samostojni nosilec pravic
- temelj države je ozemlje in prebivalci, ki v okviru države uresničujejo svoje namene
- država kot namensta enotnost

Kelsen:

- država je personifikacija pravnega reda
- država je zgolj sistem pravnih norm, med državo je identična pravnemu redu – monistična teorija
- zanika obstoj države kot samostojnega pojava

SOLIDARISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO

- teorije o socialni državi oz. državi blaginje
- osnova je načelo družbene solidarnosti in usmerjenost v blagostanje družbe
- zahteva da država poleg varnostne funkcije zagotavlja tudi ekonomsko in socialno varnost
- zagotovitev minimalne plače, zaščita delavcev, zdravstvena zaščita, izobraževanje delavcev...
- temeljni pogoj je visoka stopnja materialnega družbenega bogastva in solidaristična ozaveščenost članov družbe

PLURALISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO

- državna oblast je le ena izmed družbenih interesnih skupin
- reakcija na koncentracijo suverenosti v nacionalni državi
- država ni posebna, nadrejena družbena institucija
- država je nevtralno mesto, na katerega se s svojimi zahtevami obračajo interesne skupine

NEOKORPORATIVISTIČNI POGLEDI NA DRŽAVO

- država je upravna institucija korporativnega telesa – naroda
- izvaja skupne interese v obliki politike
- država ni ločena od ljudi, niti jim ni nadrejena
- korporativna država je organizirano ljudstvo
- njena naloga je minimalizirati spore in nasilje in ustvariti harmonijo med ljudmi

PRAVNO PRAVILO

PRAVNO PRAVILO

definicija:

- pravno pravilo pove kako naj se subjekti vedejo in ravnajo v družbenih razmerjih
- pravna pravila so prisilna družbena pravila, ki jih sankcionira država, kar je bistvena lastnost po kateri se pravna pravila razločujejo od drugih družbenih pravil
- nalagajo kako naj se pravni subjekti ravnajo, da določenih posledic ne bi bilo in kako naj ravnajo da bi določene posledice nastale
- pravna pravila lahko urejajo samo človekovo zunanje vedenje in ravnanje, ne notranjega vedenja

namen pravnega pravila:

- poustvarjati dovolitve, zapovedi, prepovedi, ki omogočajo skladno medsebojno delovanje v pravno pomembnih družbenih razmerjih

razumevanje pravnih pravil:

- odvisno od kulturno-civilizacijskih značilnosti in od vrednostnega sistema

sestavine pravnega pravila:

- pravno pravilo je sestavljeno iz dveh delov, ki sta notranje razčlenjena, in med seboj smiselno in normativno povezana, drugi del pride v poštev samo le prvi del ni udejanjen
- 1. del:
 - primarna hipoteza (*dejanske okoliščine*)
 - primarna dispozicija (*pravna posledica*)
- 2. del:
 - sekundarna hipoteza (*pravna kršitev, negacija primarne dispozicije*)
 - sekundarna dispozicija (*sankcija*)

PRIMARNA HIPOTEZA = DEJANSKA OKOLIŠČINA

definicija:

- predvideva, opisuje, opredeljuje dejanske okoliščine v katerih so pravni subjekti nosilci pravic in dolžnosti
- omogoči nastanek pravne posledice, če sestavine v resnici podane
- opredelitev: relativno določna, striktna ali relativno nedoločna, ohlapna
- določljivost: odvisna od narave vedenja in ravnanja

PRIMARNA DISPOZICIJA = PRAVNA POSLEDICA

definicija:

- osrednja sestavina pravnega pravila
- primarna dispozicija zapoveduje, prepoveduje ali dovoljuje (*če gre za upravičenja*)
- pravnim subjektom sporoča pravice in obveznosti, ki jih imajo v medsebojnih razmerjih
- kako naj se pravni subjekt vede in ravna, če se znajde v položaju, ki ga predvideva primarna hipoteza
- pravna posledica nastane samo, če je ravnanje pravno urejeno, če ni, gre za svobodno ravnanje, kjer ni pravne prisilnosti in pravnih posledic

upravičenje:

- na kakšen način se lahko ravnamo in vedemo
- aktivno ravnanje: sami opravimo določeno storitev ali od drugega zahtevamo da nekaj stori za nas
- pasivno ravnanje: pravni subjekt je nedejaven, ker to ustreza njegovim pravno zavarovanim interesom

zapoved:

- cilj ki ga želimo uresničiti,
- določljivo mora biti navedeno kdaj in v kakšnih okoliščinah naj bo zapoved udejanjena
- izvršimo jo lahko dokler je zavarovano vrednoto še mogoče uresničiti (*plačilo dohodnine v roku*)

prepoved:

- prepovedano področje v katerega se ne smemo spuščati, če želimo uresničiti svoj cilj,
- naknadna izpolnitev ni mogoča, ker je posledica že nastopila

dovolitev:

- omogoča vedenje in ravnanje s katerim uresničujemo cilje, ki so pozitivno pravno ovrednoteni,
- dovolitve so možnosti ravnanja, ki niso prepovedane ali zapovedane

korelativnost upravičenj in obveznosti:

- nosilcu upravičenja je dovoljeno določeno vedenje in ravnanje, druga stran je zavezana da na to področje dovoljenega ne posega
- nosilcu obveznosti je prepovedano ali zapovedano določeno vedenje in ravnanje, druga stran je upravičena da tako vedenje in ravnanje zahteva

absolutne pravice:

- subjekt upravičen, da z objektom na določen način ravna, od drugih zahteva, da ne posegajo v ta krog ravnanja, to so pravice s katerimi je omejena svoboda drugih
- gre za korelativnost, ki učinkuje proti vsakomur

relativne pravice:

- subjekt je upravičen da glede na objekt zahteva določeno storitev
- upravičenja in obveznosti učinkujejo le med strankama določenega razmerja

posameznik:

- posamezniku je dovoljeno vse, kar mu ni prepovedano, zapovedano, kolikor ga ne omejujejo pravice drugih in kolikor se ni sam ustrezno pravno zavezal
- za posameznika predpostavljamo, da je pravno svoboden fiPacta sund servanda

državni organi:

- prepovedano jim je vse, kar jim ni izrecno dovoljeno fito je le tisto, kar sodi v njihovo pristojnost
- vselej morajo najti ustrezno merilo, da so upravičeni in zavezani opravljati določeno dejavnost

kogentno pravo:

- prisilno, brezpogojno, zapoveduje, prepoveduje kako naj se pravni subjekti vedejo in ravnajo, ne da bi zapoved ali prepoved lahko spreminjali
- omejujejo avtonomijo strank, določajo prisilni okvir od katerega ni mogoče odstopiti fjavno pravo

dispozitivno pravo:

- popustljivo, subsidiarno, predvideno vedenje in ravnanje zavezuje le, če se stranke ne dogovorijo drugače, dopolnjuje in nadomešča voljo strank ficivilno pravo
- predpostavlja vedenje in ravnanje ki naj bi bilo pravilno in tipično

določljivost primarne dispozicije:

- relativna, ker je vsebina odvisna on merila na katerega se pravno določilo sklicuje

relativno določne dispozicije:

- so striktne, natančne, jasne
- iz opisa je razvidno kako naj se pravni subjekt vede in ravna

relativno nedoločne dispozicije:

- so raztegljive, ohlapne, elastične
- nedoločeno opisujejo kako naj se vedemo in ravnamo
- pojmi, ki so vsebinsko soodvisni od okoliščin primera, določljivi so v stiku s konkretnim družbenim razmerjem, imajo spreminjajočo se vsebino, ki se prilagaja dejanskim okoliščinam
- merilo ravnanja temelji na načelu pravne enakosti (*subjekte in primere ki so enake moramo enako obravnavati*)

pravni standardi:

- vključeni v nedoločene pojme kot vsebinska merila
- od pravnih subjektov zahtevajo, da ravnajo tipično, normalno, povprečno v določenem okolju
- uporablja: se na področju civilnega, gospodarskega in upravnega prava

alternativne dispozicije:

- alternativna dovolitev: pravni subjekt izbira med več pravnimi dovolitvami
- alternativna prepoved: sočasno prepoveduje več ravnanj
- alternativna zapoved: cilj dosežemo v skladu z enim izmed načinov vedenja, ki pride v poštev

dispozicije z omejitvijo:

- dovolitev, prepoved, zapoved vedenja in ravnanja se mora gibati v mejah, ki jih določa pravno pravilo

diskrecijska dispozicija:

- omogoča prosti preudarek

dispozitivna dispozicija:

- dopušča, da pravni subjekt sam vsebinsko oblikuje novo dispozicijo in jo zamenja
- biti mora oblikovana v mejah pravnega upravičenja
- je popustljiva, velja, če se stranki ne moreta dogovoriti drugače

SEKUNDARNA HIPOTEZA = PРАВNA KRŠITEV

definicija:

- opisuje pravno kršitev in njene sestavine
- pravna kršitev: je vnaprej določeno protipravno vedenje in ravnanje, sledi ji sankcija
- aktivna: kršitelj stori nekaj, česar pravno ni bil upravičen storiti
- pasivna: kršitelj opusti dejanje, ki bi ga moral storiti

delitev pravnih kršitev: glede na pomembnost

- kaznivo dejanje: znaki in kazen so določeni z zakonom, ogrožajo in posegajo v temeljne dobrine
- prekršek: kršitev javnega reda, z zakonom predpisana sankcija
- disciplinski prestop: kršitve delovnih obveznosti in delovne discipline
- civilni delikt: povzročanje škode drugemu

SEKUNDARNA PРАВNA POSLEDICA = SANKCIJA

definicija:

- sankcija nastopi zaradi pravne kršitve
- vnaprej določen in predviden postopek, v katerem državni organ odloča ali gre za pravno kršitev in odredi ustrezno pravno posledico, sankcijo
- pravna sankcija, kot pravna posledica je odvisna od pravne kršitve in njene narave

stopnjevanje pravnih pravil:

- zagotavlja, da višja stopnja sankcionira nižjo
- kdo sankcionira vedenje in ravnanje suverenega državnega organa (Quis custodiet custodes?)
- pravila suverenega organa so najvišja, nad temi pravili ni višjih pravil, pravno gledano so nesankcionirana, imajo pa politično in družbeno sankcijo, družba terja, da se vrhovni organi vedejo in ravna po normah

sankcije za kaznivo dejanje:

- kazen: zapor, denarna kazen, prepoved vožnje motornega vozila, izgon tujca
- nadomestitvene ali restitutivne sankcije: vzpostaviti morajo stanje, kakršno je bilo pred pravno kršitvijo
- povračilne ali retributivne sankcije: kaznovanje storilca pravne kršitve, povračilo za zlo, ki ga je storilec povzročil, ne ustreza talionskemu načelu, ampak zlo se vrača s prisilnimi ukrepi (*zapor*)
- opozorilne sankcije: pogojna obsodba, sodni opomin
- varnostni ukrepi: psihiatrično zdravljenje

sankcije za prekrške:

- zagrožena je milejša kazen, kot za kazniva dejanja
- kazen: denarna, za težje prekrške omejena zaporna kazen, za lažje prekrške opomin

sankcije za disciplinski prestop

- namen: prizadeti kršitelja v tisti lastnosti, ki terja da je disciplinsko odgovoren
- disciplinske sankcije: javni opomin, ukor, začasna prepoved opravljanja dejavnosti...

namen kazni:

- imeti morajo imeti preventivni, povračilni in resocializacijski namen

odprava/razveljavitev pravnih posledic:

- odprava: učinkuje ex tunc, za nazaj, od tedaj ko je sporni pravni akt nazaj
- razveljavitev: učinkuje ex nunc, za naprej

TIPSKO PRAVNO PRAVILO = SPLOŠNO IN ABSTRAKTNO PRAVNO PRAVILO

definicija:

- nanaša se na nedoločeno število pravnih subjektov
- določa, kako naj se vedejo in ravnajo, če se znajdejo v ustreznih vnaprej opredeljenih okoliščinah

naslovljenec:

- ni individualiziran, označen je s tipsko lastnostjo, število naslovljencev je nedoločeno

tipska lastnost:

- vsakdo, kdor, državljan, tujec... razteza se na večji ali manjši krog subjektov

splošnost pravnega pravila:

- se navezuje na pravne subjekte, ki jim je pravilo namenjeno, velja za kogarkoli
- enako in nepristransko obravnavanje tistih, ki so uvrščeni v isto skupino pravnih subjektov subjekte

abstraktnost pravnega pravila:

- tip vedenja in ravnanja se nanaša na vnaprej zamišljene in predvidene dejanske okoliščine
- vedenje in ravnanje ni konkretizirano, lahko mu ustreza nedoločeno število konkretnih situacij
- pravni naslovljenec že vnaprej ve, predvideva, kako naj se vede in ravna

enkratna, omejena predvidljivost:

- nanaša se na eno ali več točno določenih življenjskih dejanskih okoliščin

vrstna, generična predvidljivost:

- abstraktni dejanski stan se v konkretnosti nenehoma obnavlja

OD TIPKEGA K POSAMIČNEMU IN KONKRETNEMU PRAVNEMU PRAVILU

splošno in abstraktno (tipsko) pravno pravilo:

- nanaša se na nedoločeno število pravnih subjektov in na nedoločeno število konkretnih dejanskih okoliščin, je temelj in izhodišče za odločanje v konkretnih situacijah
- tipičnost: predvidljivo, enako obravnavanje konkretnih primerov, ki se ujemajo v bistvenih lastnostih

posamično in konkretno pravno pravilo:

- pove kako naj se posamični pravni subjeki vedejo in ravnajo v konkretnem dejanskem stanu
- posamično in konkretno pravno pravilo dobimo, če individualiziramo in konkretiziramo tipsko pravilo
- individualizacija: posamični subjekt dobi tipsko lastnost
- konkretizacija: namesto abstraktnega dejanskega stanu nastanejo dejanske okoliščine

posamično abstraktno pravno pravilo:

- abstraktno zamišljeni tip ravnanja naslovljen na individualno določen pravni subjekt

splošno konkretno pravno pravilo:

- na tipsko označene pravne subjekte je naslovljen že konkretiziran tip ravnanja

PRIMARNA IN SEKUNDARNA PRAVNA PRAVILA

razločevanje:

- na podlagi normativne možnosti (*vedenjska ali sankcijska pravila*)
- na podlagi enotnega pravnega sistema, v katerem pravnim pravilom pripadajo različne vloge
- na podlagi tega, kakšno mesto ima pravno pravilo v hierarhiji pravnih predpisov
- na podlagi tega kakšno je razmerje med mlajšim in starejšim pravnim pravilom
- na podlagi tega kakšen je personalni domet pravnih pravil

PRAVILO PRISTOJNOSTI

definicija:

- pravilo o pristojnosti pove, v katerih zadevah pristojni subjekt odloča
- kakšne vrste pravnih in materialnih aktov naj izdaja
- opredeli ravnanja, ki so negacija primarne dispozicije, pravne kršitve
- predvidi sankcije, ki zadenejo tistega, ki ravna v nasprotju s pravnimi pravili o pristojnosti

NEPOPOLNA PRAVNA PRAVILA

definicija:

- nepopolna pravna pravila dopolnjujejo, omejujejo razširjajo, pojmovno opredeljujejo, vsebinsko sooblikujejo popolna pravna pravila
- pravna pravila, ki so brez ene izmed konstitutivnih sestavin pravnega pravila
- vsebujejo normativna sporočila, ki se nanašajo na sestavine pravnega pravila, ki jo opredeljujejo
- lahko se navezujejo na popolna pravna pravila, uvajajo izjeme od splošnega pravila, razširjajo pravno pravilo na drug krog pravnih naslovljencev

tipična nepopolna pravna pravila:

- opredelitev: vsebinski določi pravni pojem in njegove sestavine
- programska pravna pravila: pravodajalec predvideva cilj, ki ga želi doseči, a ga ne more sankcionirati

PRAVNO NAČELO

definicija:

- pravno načelo ni neposredno uporabno
- posreduje vrednostno merilo, kako naj ravnamo v pravnih razmerjih v katerih smo nosilci pravnih pravil
- terja da ravnamo sorazmerno in s pravo mero
- vrednostni temelj, ki ga udejanjamo prek tipov vedenja in ravnanja
- uveljavitev načel: v praksi, sad znanstvenega sistemiziranja in preučevanja pravne snovi
- ujemanje s pravnimi pravili: če izražajo temeljne pravne pojme in temeljna vodila prava

obvezna pravna načela:

- so predmet razlage in normativne konkretizacije

temeljna ustavna načela:

- vodilna in izhodiščna načela, v kolikor se njihova vsebina uveljavlja skozi druge dele ustave, zakone in druge formalne pravne vire

PRAVNO RAZMERJE

PRAVNO RAZMERJE

definicija:

- pravno urejeno družbeno razmerje med dvema ali več pravnimi subjekti
- zunanje vedenje in ravnanje pravnih subjektov, ki je preverljivo, mogoče ga je izsiliti in sankcionirati

nosilci pravnega razmerja:

- pravni subjekti, ki imajo drug do drugega ustrezne pravice in dolžnosti glede na predmet pravnega razmerja

abstraktno pravno razmerje:

- določeno z abstraktnimi pravnimi pravili
- opis vnaprej predpisane in zamišljene pravne situacije

konkretno pravno razmerje

- opis dejanske situacije
- gre za konkretizacijo in individualizacijo abstraktnega pravnega razmerja
- določeno s konkretnimi pravnimi pravili

predpravno razmerje

- družbeno razmerje, ki imajo takšne lastnosti, da morajo biti zaradi njih pravno urejena
- predpravni družbeni odnos postane praven, ko je pravno urejen
- urejena morajo biti interesno konfliktna razmerja in tista, ki zahtevajo red, urejenost, usklajenost

naloga prava:

- utrjevati doseženi družbeni položaj in pravni okvir, odločati o tem, kaj naj bo normativno predvideno
- predvidevati razmerja in zastavljati pravne cilje, ki so uresničljivi, izraz družbene resničnosti
- pravni cilji: legitimni, usklajeni s pravnim izročilom, z vrednostnim sistemom in načeli pravne države

PRAVNI SUBJEKTI

definicija:

- je nosilec pravic in dolžnosti v pravnih razmerjih, ustvarja in uporablja pravna pravila
- na pravne subjekte se nanaša vedenje in ravnanje, ki ga izražajo pravna pravila
- je nosilec pravnih dejanj, pravnih sprememb in pravnih posledic
- veljavni pravni red mu priznava določeno pravno vlogo
- pravni red določa, katerim pravnim subjektom se priznava kakovost pravnega subjekta

vloga subjekta:

- sestoji iz pravic in dolžnosti, ki mu omogočajo, da vstopa v pravna razmerja in uresničuje dovoljene cilje

pravna subjektiviteta:

- pravna posledica, ki jo pripisemo posameznikom in drugim pravno pomembnim entitam

FIZIČNA OSEBA

definicija:

- posamezniki, ki imajo pravno sposobnost da so nosilci pravic in dolžnosti

pravna sposobnost fizične osebe:

- sposobnost pravnega subjekta da je nosilec pravnih pravic in dolžnosti
- načelo pravne enakosti: terja, da so vse pravice in dolžnosti po enakimi merili dostopne vsem
- pridobitev in izguba pravne sposobnosti: dobi se jo z rojstvom in izgubi s smrtjo
- izjema: nasciturus, ki je omejeno pravno sposoben pod pogojem, da se rodi živ

sposobnost za dejanja:

- sposobnost pravnega subjekta, da s svojim ravnanjem pridobiva pravice in dolžnosti, in prevzema odgovornost za svoje vedenje in ravnanje
- sposobnost za dejanja predpostavlja, da je subjekt pravno sposoben

- je poslovna sposobnost in deliktna sposobnost
- **poslovna sposobnost fizične osebe:**
 - sposobnost osebe, da sama z lastnimi dejanji in voljo pridobiva pravice in prevzema dolžnosti
 - **izhodišče:** psihofizična sposobnost subjekta, da zna presoditi o pomenu in posledicah svojega dejanja
 - sodišče lahko odvzame poslovno sposobnost, če obstaja razlog, ki vpliva na psihofizično stanje osebe
 - **zastopništvo:** osebe, ki se delno ali v celoti poslovno nesposobne potrebujejo zakonitega zastopnika, ki v njihovem imenu za njihov račun opravlja pravne posle in pravna dejanja
 - **v celoti poslovno nesposobni:** osebe do 15. leta starosti, osebe, ki jim sodišče v celoti odvzame poslovno sposobnost
 - **omejeno poslovno sposobni:** otroci med 15. in 18. letom, osebe katerim je bila poslovna sposobnost delno odvzeta
 - **v celoti poslovno sposobni:** polnoletni, mladoletniki ki sklenejo zakonsko zvezo, mladoletniki ki postanejo roditelji in obstajajo razlogi, da pridobijo poslovno sposobnost
- **deliktna sposobnost:**
 - sposobnost pravnega subjekta, da odgovarja za svoja dejanja
 - za pravno kršitev odgovarja tisti, ki je **prišteven** in je **ravnal krivdo**
 - **neprištevnost:** kdor ob storitvi kaznivega dejanja ni mogel razumeti pomena svojega dejanja ali ni mogel imeti v oblasti svojega ravnanja
 - **prištevnost:** kdor je v času pravne kršitve intelektualno in voljno sposoben, ima v oblasti svoje vedenje, za pravne kršitve odgovarja tedaj, ki ravna krivdo
 - **krivdo ravnanje:** kaznivo dejanje, ki je storjeno z naklepom ali iz malomarnosti
 - **objektivna odgovornost:** odgovornost za škodo ne glede na krivdo
 - **mladoletniki do 14. leta:** kazensko neodgovorni, proti njim se kazenske sankcije ne smejo uporabiti
 - **mlajši mladoletniki (14–16):** vzgojni ukrep, ukor, vzgojni zavod
 - **starejši mladoletniki (16–18):** vzgojni ukrep, denarna kazen, mladoletniški zapor

PRAVNA OSEBA

definicija:

- umetna družbena tvorba, ki ji pravni red priznava kakovost pravnega subjekta
- omogoča, da ljudje opravljajo različne dejavnosti
- nastane z zavestnim oblikovanjem posameznikov
- pravice in dolžnosti, ki jih pridobivajo organi se predpisujejo pravni osebi

predpostavke:

- ustrezno stvarno podlago (substrat)
- pravno dopustni namen
- poseben organizacijski ustroj

nastanek pravne osebe

- pravna oseba nastane v trenutku, ko je pravni red podeli kakovost pravnega subjekta
- nastane z vpisom v register, z zakonom ali drugim pravnim aktom
- **sistem objave:** javni razglas o nastanku pravne osebe
- **sistem podelitve pravne osebnosti:** pristojni organ izda akt o nastanku pravne osebe

korporacije

- združenje več oseb, članov
- **člani:** se lahko menjajo, odločajo o obstoju in delovanju korporacije, so temeljna podlaga, substrat korporacije
- organi so vsebinsko avtonomni

ustanove:

- temeljna osnova je premoženje, ki mora uresničevati določen namen
- ustanovni akt določi namen premoženja

- naloga uprave: udejanjiti namen premoženja, ki se porabi za korist oseb ki so naslovljenci
- uprava ne more odločati o spremembi namena ali o obstoju ustanove

pravne osebe javnega prava

- ustanovi država, z zakonom, imajo oblastna upravičenja
- namen: opravljajo javne naloge, dejavnosti, službe, delujejo v javnem interesu, v javno korist

pravne osebe zasebnega prava

- ustanovijo jih neoblastne skupnosti, posamezniki
- namen: zasebna korist
- lahko dobijo javno pooblastilo za opravljanje funkcij državne uprave

pravna sposobnost pravne osebe

- ožja, bolj omejena kot pri fizičnih osebah
- ne more imeti pravic in dolžnosti, ki temeljijo na človekovih naravnih lastnostih
- pravnim osebam je dovoljeno tisto, kar je predvideno kot njihova pristojnost
- sposobnost je omejena na dejavnost zaradi katere je bila pravna oseba ustanovljena in pravno priznana

poslovna sposobnost pravne osebe

- giblje se v mejah pravne sposobnosti
- v tem območju smejo delovati njeni organi
- prevzema odgovornost za pravice, ki jih ima

deliktna sposobnost pravne osebe

- pravna oseba odgovorna za pravno kršitev ki jo stori njen organ
- lahko gre za ravnanje fizične osebe ki nastopa kot organ ali delavec pravne osebe
- pravna oseba je deliktno sposobna za civilne delikte, prekrške in kazniva dejanja

TEORIJE O PRAVNI OSEBI

teorije fikcije

- pravna oseba ni resničen pojav ampak umišljena tvorba
- resnični nosilci pravic in dolžnosti so lahko samo ljudje

teorija zanikanja pravne osebe

- pravne osebe niso fikcije
- obstajajo le kot pravna abstrakcija ki na zunaj nastopa ko pravni subjekt

teorije o realnosti pravne osebe

- pravna oseba je resnična, ni namišljena
- je organizem ki je sposoben hoteti in delati
- priznava se ki kakovost pravne osebe, pravno osebo izenačuje s fizično

PRAVICA

definicija:

- možnost, da pravni subjekt na določen način ravna
- možnost je vsebovana v abstraktni in splošni pravni normi (*abstraktno upravičenje*)

abstraktno upravičenje:

- opis pravno dovoljenega vedenja in ravnanja
- določa okvir subjektovega delovanja, pravni okvir v katerem lahko subjekt zadovoljuje svoje interese

interes:

- vsebinsko konkretizira upravičenje,
- cilj pravice, pravo varuje interese, ki so pravno relevantni

absolutna pravica:

- subjekt je pravice, da z objektom na določen način ravna, usmerjene so proti vsakomur, z njimi je omejena svoboda drugih

relativna pravica:

- neposredno se navezujejo samo na določeno osebo, subjekt je upravičen, da glede na objekt zahteva od drugega določeno storitev

abstraktna pravica

- temelji na abstraktnem pravnem pravilu
- ustvarjata ga dve upravičenji
 - temeljno upravičenje: omogoča da subjekt zadovoljuje določen interes
 - pravovarstveni zahtevek: možnost da se uporabi sankcija če zavezanec ne ravna v skladu z obveznostjo, aktivira se ko je temeljno upravičene kršeno (*pretnja s silo*)

konkretna pravica

- temelji na abstraktni pravici, ki je uporabljena v konkretnem primeru
- konkretno upravičenje: nastane ob stiku splošnega pravnega pravila z dejanskimi okoliščinami, je voljne narave, možnost pozitivne in negativne izbire
 - pozitivna izbira: konkretizacija in uresničitev abstraktnega upravičenja, aktivna pravica
 - negativna izbira: subjekt ostane pasiven ker se njegov interes ne pokriva s tipičnim, negativna pravica

refleks pravne norme:

- če temeljno upravičenje ni pravno zavarovano, ne moremo govoriti o pravici

TEORIJE

teorija volje:

- osrednji prvini: sta voljna moč in voljna oblast, sestavini splošnega in abstraktnega pravnega pravila, izražata tipično voljo abstraktnega pravnega subjekta
- pravni subjekt: nosilec volje odloča o uresničitvi pravnega pravila, pravno pravilo lahko postane njegova pravica

teorija interesa:

- pravice: z njimi varujejo življenjski interesi in potrebe, njihovo bistvo korist
- pravica je pravno zavarovani interes fiinteres je bistvena sestavina pravice, izraža njen cilj

interesno-voljna teorija – mešana teorija

- pravica temelji na medsebojni odvisnosti volje in interesa
- da interes uresničiš je potrebna volja

DOLŽNOSTNO UPRAVIČENJE

definicija:

- dolžnost uveljavljanja pravice
- dolžnostno upravičenje omogoča, da njegov nosilec vsaj delno uresničuje tudi lastne interese

nosilec:

- je nosilec obveznosti, da upravičenje konkretizira in udejanji, sicer gre za pravno kršitev, ki ji sledi sankcija
- nosilec pravice in dolžnosti, ki nastopa v interesu drugega, mora upoštevati širši interes, njegov lastni interes lahko uveljavlja le toliko kolikor je v skladu z namenom posameznih upravičenj

PRAVNA DOLŽNOST

definicija:

- pravno zavarovano upravičenje, da pravni subjekt na določen način ravna
- je v interesu subjekta, od njega je odvisno ali ga bo aktiviral in izvrševal
- uresničitev: pravne dolžnosti je vedno v interesu drugega
- nosilec pravne dolžnosti: je za svoje vedenje in ravnanje pravno odgovoren

prvine:

- obveznost: da njen nosilec na določen način deluje in ravna in je za to pravno odgovoren

- sankcija: sproži jo druga stran, če obveznost ni bila udejanjena ali je bila kršena

abstraktna pravna dolžnost:

- sestavina splošnega in abstraktnega pravila
- možnost vedenja, ki je predvidena v zakonu

konkretna pravna dolžnost:

- izoblikuje se na temelju abstraktne v konkretnem družbenem razmerju
- konkretizirana in individualizirana abstraktna dolžnosti

korelativnost pravic in dolžnosti:

- upravičenje enega je obveznost drugega in obratno
- nosilec pravice je upravičen, da ravna v pravno dovoljenih mejah in dolžan, da teh mej ne prestopi
- nosilec dolžnosti je zavezan, da deluje in upravičen zahtevati, da ga v njegovem ravnanju ne ovirajo
- enostranska razmerja: ena stran nosilec obveznosti, druga stran nosilec upravičenj
- večstranska razmerja: oba subjekta sta nosilca obveznosti in upravičenj

ZLORABA PRAVICE

definicija:

- subjekt izhaja in abstraktnega upravičenja, a ga izvršuje tako, da posega v pravico ki pripada drugemu
- izvrševanje pravice: nosilec ne presega meje, drugim dopušča aktiviranje njihovih pravic, če ne gre za zlorabo
- konflikt dveh pravic: med seboj se izključujeta, ena je izvrševana tako, da onemogoča uresničevanje druge
- subjektivna teorija: pravico zlorabi tisti ki ravna krivdno in drugemu nastane škoda, izvršuje pravico z namenom da škodi drugemu
- objektivna metoda: posameznik odgovarja če ravna protipravno ali če izvršuje pravico nepravilno

PREDMET PRAVNEGA RAZMERJA

- opredeljuje družbeni namen zaradi katerega stopajo pravni subjekti v pravno razmerje
- materialne in družbene vrednote zaradi katerih so pravni subjekti v pravnih razmerjih
- pravna dejanja
- vse kare se nanaša na človekovo razumno vedenje in ravnanje

NORMATIVNI PRAVNI AKT

NORMATIVNI PRAVNI AKT

definicija:

- nosilec pravnih sprememb, ki se nanašajo na nastajanje, spreminjanje in razveljavljanje
- navzven je spoznaven kot ustrezna izjava volje, katere pomen so pravna pravila
- je izjavno dejanje pravnega subjekta, s katerim se ustvari pravno pravilo
- izjavno dejanje: izjava volje, voljno dejanje, ki začne pravno učinkovati
- pomen sporočila: mora se gibati v mejah navzven spoznavne izjave, pomen določamo glede na hoteno voljo

izjava hotene vsebine:

- hotena volja mora biti ustrezno zunanje izjavljena, če ni...
 - splošni pravni akti: sprememba ni mogoča, možna nova izdaja ali avtentična razlaga, preoblikovanje
 - oblastni posamični pravni akti: pravnega pravila ni mogoče spreminjati ali dopolnjevati
- hotena volja ima prednost, če je neustrezno izražena zaradi prevare, grožnje ali bistvene opravičljive zmote

delitev:

- splošni pravni akte: vsebuje splošna in abstraktna pravila
- posamične pravne akte: vsebuje posamična in konkretna pravila, ali le dele pravnih pravil

vsebina:

- to so pravna pravila, ki jih oblikujejo pristojni normativni organi
- vsebina ima poseben pomen v pravovarstvenih postopkih

splošni pravni akti:

- pomenski nosilci splošnih in abstraktnih pravnih pravil
- vsebina zadeva širši krog individualno nedoločenih naslovnikov, ki se pojavijo v zamišljenem razmerju

posamični pravni akti:

- splošna in abstraktna pravila normativno individualizirajo in konkretizirajo
- vsebina akta se nanaša na določeno pravno osebo in na posamično razmerje
- zasebni: enostranski in dvostranski (*oporoke, pogodbe*)
- oblastni: upravni in sodni akti, s katerimi državni organi odločajo o določenih zadevah

oblikovne sestavine normativnega pravnega akta:

- izdaja ali sprejem pravnega akta, posebej predviden postopek, ustrezna izjava z zunanjim izraznim sredstvom
- omogočajo, da pravni akt lahko nastane
- idealno če so oblikovne in vsebinske sestavine uravnotežene

PRISTOJNOST ZA SPREJEMANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

definicija:

- bolj odločilna je vsebina pravnega akta, manjše je število pravnih subjektov, ki so pristojni za izdajanje
- ključne pravne odločitve so v pristojnosti ustavodajnega in zakonodajnega organa (DZ)
- pravni subjekt, ki je pristojen za sprejemanje, je vsebinsko omejen s hierarhično višjimi pravnimi akti

vrste pravnih aktov in kdo jih sprejema

- oblastni pravni akti: splošni in posamični pravni akti, ki jih izdajo državni organi, uveljavljajo splošne in javne družbene interese, ki so pravno relevantni
- neoblastni pravni akti: izdajanje v pristojnosti družbenih organov in organizacij, gre za interes pravodajnih subjektov,

okolščina v kateri se pravni akt sprejema:

- bistvenega pomena za pravno kakovost
- pravni akt izda nekdo ki zato nima pristojnosti fivelja kot da akta ne bi bilo
- pravni akt izda nekdo, ki ima normodajno pristojnost, vendar se izdani akt nanaša na stvarino, ki ni v njegovi pristojnosti fipravni akt ni neobstoje č, velja, dokler se ga je razveljaviti
- višji normativni subjekt sprejme akt, ki je v pristojnosti nižjega organa
- fipravni akt velja, če ima višji organ pristojnost, ki vključuje tudi pristojnosti nižjega organa

- nižji organ sprejme pravni akt, ki je v pristojnosti višjega organa fiakt velja, dokler ni ugotovljena nepravilnost

POSTOPEK ZA SPREJEMANJE

definicija:

- bolj pomembna vsebina fibolj podroben, dolgotrajen postopek
- postopek za sprejemanje ustave in zakonom: posebej kvalificirana, daljša, formalno zahtevnejša
- postopki za sprejemanje splošnih pravnih aktov: manj formalni, hitrejši

kršitev postopkovnih pravil: povzroči pravno nepravilnost, razveljavitev, odprava

- kršitve postopkovnih pravil pri posamičnih pravnih aktov:
 - nebistvene kršitve:
 - ne morejo vplivati na vsebino in pravilnost pravnega akta
 - bistvene kršitve:
 - absolutne – njihova kršitev povzroči nezakonitost in vsebinsko nepravilnost pravnega akta
 - relativne – obstaja vzročna povezava med pravnim aktom in kršitvijo
- kršitve postopkovnih pravil splošnih pravnih aktov:
 - bistvene kršitve: očitno vplivajo na vsebino akta, če kršitve ne bi bilo, bi bila vsebina drugačna

ZUNANJE IZRAZNO SREDSTVO

definicija:

- vsebina akta je pravno utrjena in navzven spoznavna, če ni ustrezne spoznavnosti je akt pomanjkljiv
- splošni pravni akti: morajo biti izraženi pisno in javno, tako da so dostopni vsem tistim, katerih vedenje in ravnanje urejajo, državni predpisi se objavljajo v uradnem listu, predpisi lokalnih skupnosti v uradnem glasilu
- oblastni posamični pravni akti: morajo biti izdani v pisni obliki
- zasebni pravni akti: zadošča ustrezna ustna izjava, če so bolj pomembni, je potrebna navzočnost prič

VELJAVNOST SPLOŠNIH PRAVNIH AKTOV

definicija:

- veljavnost je značilnost aktov, da so v določenem pravnem razmerju obvezni
- akti veljajo na določenem prostoru, za določene pravne subjekte, v določenem času
- omogoča veljavo pravna pravila, ki jih splošni akti vsebujejo in sporočajo
- prispeva k pravni utrjenosti, predvidljivosti, pravni varnosti, utemeljuje načelo ustavnosti in zakonitosti

krajevna veljavnost:

- načelo krajevne veljavnosti: akt velja na celotnem državnem ozemlju, zavezujejo vse, ki se nahajajo ozemlju
- država lahko predpiše, kako naj se njeni pripadniki vedejo v tujini in kako naj se tujci vedejo v državi
- pravne predpise je mogoče sankcionirati le na ozemlju države, ki jih je izdala
- kolizije med več pravnimi redi rešuje mednarodno zasebno pravo
- teritorialna oblast: oblast države, ki se razteza na njenem teritoriju – načelo suverenost

osebna veljavnost:

- splošni pravni akti veljajo za vse, ki so na ozemlju države in jih zajame tipski znak s katerim je označen pravni naslovljenec (*vsakdo, državljan, polnoletni...*)
- personalno načelo: vsakdo nosi svoje pravo s seboj
- personalna oblast: državna oblast se nanaša na ljudi, ki živijo na državnem ozemlju – načelo suverenosti

časovna veljavnost:

- splošni pravni akti imajo moč le v točno določenem časovnem obdobju
- pomemben je trenutek, ko akt začne in preneha veljati

začetek veljavnosti:

- splošni pravni akti morajo biti objavljeni preden začnejo veljati

- vacatio legis: čas, ki preteče od objave do trenutka ko akt dobi pravno moč, rok v katerem se morajo pravni naslovljenci seznaniti z vsebino pravnega akta
- ustrezna objava: objava v času vakacijske dobe, tako da je akt dostopen vsem, ki so njegovi naslovniki
- potek vakacijske dobe, roka:
 - predpis začne veljati 15. dan po objavi, če ni v njem drugače določeno
 - daljša doba: če gre za pomemben zakon, ki terja dolgotrajne priprave
 - krajša doba: če bi pravni naslovljenci lahko izigrali namen akta, če morajo pravne posledice nastopiti takoj

konec veljavnost:

- najbolj enostavno je če pravni akt sam pove, kdaj se izteka njegova veljavnost – to ni ravno pogosto
- argument avtoritete: višji splošni pravni akt razveljavi nižjega
- časovni argument: mlajši splošni pravni akt razveljavi starejšega
- argument specialnosti: mlajši specialnejši splošni pravni akt razveljavi starejšega splošnega
- derogacijska klavzula: kako naj se splošni pravni akti spreminjajo v času in prostoru, kako naj vplivajo drug na drugega, kako naj si sledijo
- izrecna derogacijska klavzula: konec časovne veljavnosti je opredeljen v prehodnih in končnih določbah, kjer je točno navedeno kateri nižji ali starejši pravni akti ne bodo veljali in v kakšnem obsegu
- splošna derogacijska klavzula: če je v njej rečeno, da se razveljavljajo vsi predpisi ki so v nasprotju z novim splošnim pravnim aktom, ne da bi bili ti predpisi posebej naštet
- dilema: ali mlajši splošni zakon razveljavi starejšega specialnega
 - DA: če je novi zakon na stališču da vsi subjekti sodijo v isto kategorijo in jih je treba enako obravnavati
 - NE, če gre za več kategorij pravnih subjektov, ki se toliko razlikujejo, da jih je treba različno ovrednotiti
- derogacija: mlajši/višji splošni pravni akt delno razveljavi starejšega/nižjega
- abrogacija: gre za popolno razveljavitev
- razveljavitev: velja ex nunc, novi pravni akt razveljavlja starejšega od dne, ko je začel veljati
- odprava: velja ex tunc, mlajši splošni pravni akt razveljavlja starejši tudi za čas, ko je bil ta se v veljavi, smisel odprave je v tem da se v celoti odpravijo pravne posledice
- protiustavnost zakona: ustavno sodišče lahko delno ali v celoti razveljavi, ne more ga odpraviti
- protiustavnost, nezakonnost drugih splošnih pravnih aktov: sodišče odpravi ali razveljavi
- konec veljavnosti nastopi:
 - če trajno izgine predmet pravnega urejanja, kateremu je bil akt namenjen
 - če se izoblikuje nasprotni običaj, ki ga sprejemajo tudi pristojni državni organi

retroaktivna veljavnost:

- vnaprejšnja veljava: motivira, usmerja in utrjuje pravno vedenje in ravnanje, pogoj za predvidljivost, zanesljivost
- smisel pravnih pravil je, da veljajo vnaprej, retroaktivni predpisi pa veljajo za nazaj
- retroaktivni predpisi: niso dovoljeni, ker jih pravni subjekti niso mogli predvidevati v času svojega ravnanja
- nastanek retroaktivnih predpisov:
 - retroaktivno veljajo samo za posamezne določbe
 - retroaktivnost terja javna korist, biti mora v javnem interesu
 - retroaktivnost ne sme posegati v že pridobljene pravice (*novejši zakon ne more razveljavljati pravic*)

HIERARHIJA NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

definicija:

- odnos podrejenosti in nadrejenosti
- nižji pravni akti morajo biti materialno in formalno usklajeni z višjimi
- vsak normativni pravni akt ima določeno pravno moč (*je nadrejen, enakopraven, podrejen*)
- pri sočasnem, večplastnem pravno urejanje je potrebno vzpostaviti hierarhijo
- skladnost: nižji pravni akt, se mora gibati v mejah, ki mu jih vsebinsko zarisuje višji pravni akt
- višja stopnja določa: kdo je normodajalec na nižji stopnji, postopek za sprejemanje, materialno sestavino

- medsebojna usklajenost:
 - med splošnimi pravnimi akti
 - med posamičnimi pravnimi akti, ki temeljijo na ustreznem splošnem pravnem aktu
 - med posamičnimi pravnimi akti, ki se nanašajo na isto zadevo
- ista ravnina: usklajevalni merili sta čas nastanka in vsebina pravnega urejanja

PRAVNI VIRI

POJEM PRAVNIH VIROV

Merkel – teorija stopnjevitosti prava

- višja stopnja mora opredeliti pristojni organ, ki oblikuje nižjo stopnjo, + lahko tudi postopek, ki ustvari nižjo stopnjo + zarisuje vsebino, na katero je nižja stopnja vezana
- višje pravno pravilo nikoli določno ne predvidi vsebine posamičnega pravnega pravila
- dvojna vloga pravnih aktov: so hkrati akti ustvarjanja in uporabljanja pravnih pravil
- dvojna vloga zakona: temelji na ustavi in jo uporablja + ustvarja nova pravna pravila
- izjemi:
 - hierarhično najvišje pravno pravilo samo ustvarja pravo (*ustava*)
 - materialni akt, ki pravno pravilo uresniči v konkretnem družbenem razmerju, samo uporablja pravo

vrste pravnih virov:

- statičnost: zagotavlja jo normativni okvir, ki je relativno trajen
- dinamičnost: zagotavlja jo vsebinska soodvisnost družbene resničnosti in njenega spreminjanja
- formalni, sekundarni pravni viri:
 - obvezne, vnaprej določene oblike, v katerih nastajajo splošna in abstraktna pravna pravila
 - statična sestavina stopnjevitosti prava
- materialni primarni pravni viri:
 - dinamična sestavina stopnjevitosti prava
 - opozarjajo na kulturno-civilizacijski, zgodovinski, družbeni kontekst in sestavine
 - katera družbena razmerja naj bodo pravno urejena, kakšna naj bo vsebina formalnih pravnih virov
- spoznavni pravni viri:
 - dokumenti, besedila, gradiva, ki omogočajo spoznavanje formalnih pravnih virov in njihovo vsebino
 - uradna glasila, priročniki, razlage, komentarji, učbeniki, zbirke odločb

PREDMET PRAVNEGA UREJANJA

definicija:

- družbena razmerja, ki prenesajo pravno urejanje, imajo take lastnosti, da terjajo pravno urejanje
- urejanje: pravo ureja samo zunanje vedenje in ravnanje pravnih naslovljencev, ne more posegati v človekovo notranje življenje in aktivnost (*mišljenje, čustva*)
- sankcioniranje: pravo sankcionira le zunanjo aktivnost, notranjo pa le, če je navzven zaznavna

družbena razmerja, za katera je potrebno, da so pravno urejena

- razmerja, ki so interesno konfliktna:
 - njihova neureditev bi ogrožala temeljne človekove dobrine, onemogočala delovanje družbenih dejavnost
 - vnaprej določen pristojni organ mora vnaprej povedati, kako naj se pravni subjekti vedejo in ravnajo
 - pristojni organ po vnaprej določenem postopku presodi, ali je bila storjena pravna kršitev, aktivira sankcijo
- razmerja, ki potrebujejo pravno utrjenost:
 - to so pravice in dolžnosti pravnih subjektov, ki morajo biti zanesljive, predvidljive in določno opredeljene
 - njihova neureditev bi onemogočala potek določenih dejavnosti, prišlo bi do interesnih konfliktov

preventivna vloga:

- pravno urejanje družbenih razmerij fiutruje dolo čena pravna področja, kar preprečuje pravne kršitve
- pravno urejanje fida ne bi pri šlo do zlorab in posegov v človekove pravice
- pravno urejanje fiomogo ča izvajanje nekaterih dejavnosti

NASTAJANJE FORMALNIH PRAVNIH VIROV

način nastanka:

- 1. pristojni državni organ neposredno oblikuje ustrezen formalni pravni vir (*zakon*)
- 2. odločitev državnega organa v konkretni zadevi ima učinek značilen za splošna, abstraktna pravila (*sodba*)
- 3. vsebino formalnega pravnega vira določijo družbeni subjekti spontano ali organizirano (*običaj*)

spontano in organizirano nastajanje:

- organizirano: vsebina pravnega pravila je načrtno oblikovana (*zakon kot pravni vir*)
- spontano: vsebina pravnega pravila nastane spontano in neorganizirano (*običaj kot pravni vir*)
- organiziranost v pri spontanem nastajanju: vsebinski nastanek spontan, pritegnitev v pravo je organizirana
- spontanost v pri organiziranem nastajanju: nastanek je organiziran, pri tem se zgleduje po družbenih pravilih, jih vsebinsko povzema, upošteva družbena vrednotenja
- organizirano nastaja: ustava, zakoni, uredbe
- spontano nastaja: morala kot pravni vir, običaji kot pravni vir

USTAVA V FORMALNEM POMENU

definicija:

- izhodiščni in temeljni pravni akt, ki ima najvišjo stopnjo pravne veljave
- ustava v formalnem pomenu pravno zavezuje, nanjo se navezujejo tudi sankcije – ima pravno moč
- je formalni pravni vir, s katerim morajo biti usklajeni ostali pravni viri
- okvir, na katerega so vezani podrejeni pravni viri, vanj ne morejo posegati, morajo ga vsebinsko izpeljevati
- minimalna vsebina: predvideti mora organ, ki naj sprejema zakone
- razlika ustava – zakon: pri sprejemanju in spreminjanju, sicer bi imela ustava isto pravno veljavo kot zakon

sprejem in spreminjanje:

- spreminjanje: mogoče le na način, ki ga opredeljuje sama, ali pa akt, ki ji časovno sledi
- sprejem: posebej izvoljena ustavodajna skupščina, redno zakonodajno telofkvalificiran ustavodajni postopek

gibkost in togost ustave:

- gibka ustava: je formalno-pravno izenačena z zakonom
- toga ustava: kvalificiran postopek za sprejemanje in spreminjanje, hierarhično nadrejena zakonu, formalno-pravno utrjuje ustavna tvarina

preambula

- uvod, uvodni del v ustavo ali poglavitni zakon
- ni sestavina ustave, vsebina je simbolične narave, splošna in načelna
- izraža cilj pravnega akta, navaja vrednostna merila, ki jih želi uresničevati, navaja razloge za izdajo

normativni del ustave

- osrednji del ustave
- ustavna tvarina razporejena po poglavjih, pravna določila so oblikovana kot členi

temeljna načela

- so pred normativnim delom ustave ali kot splošne določbe na začetku normativnega dela
- starejša teorija: temeljna načela so razširjena preambula, ne vsebujejo normativnih prvin, v normativni del ustave sodijo le v tehničnem smislu
- novejša teorija: temeljna načela imajo nadustavno veljavo, vodi do delitve ustavnih določil na 2 stopnji
- ustava RS: pozna splošne določbe, ki jih je po vsebini mogoče primerjati s temeljnimi načeli ustave, opredeljujejo kakovost slovenske države, so integralni del ustave, nimajo višje pravne veljave kot ostale določbe

USTAVA V MATERIALNEM POMENU – vsebina pravnih pravil

definicija:

- zajema in utrjuje temeljna družbena razmerja + temeljna državna in družbena ureditev
- opredeljuje stvarino, ki je temeljnega pomena
- nanaša se na stvarino, ki ima ustavni pomen – ustavna materija (*materia constitutionalias*)
- ustavna materija je lahko vsebovana tudi v ustavi v formalnem pomenu (*minimalna vsebina ustave*)
- ustavna materija je lahko zajeta v predpisih, ki so nižji od ustave

katere zadeve naj ustava ureja, kaj naj bo ustavna materija:

- državno-pravno pojmovanje: organizacija državne oblasti, položaj posameznika v razmerju do državne oblasti
- politično-pravno pojmovanje: politične institucije in politična razmerja med njimi
- družbeno-ekonomsko pojmovanje: družbeno-ekonomska ureditev v državi in družbeno-ekonomske pravice
- ustava kot temeljna družbena listina: urejanje samoupravne pravice in samoupravne organiziranosti družbe

pravna vloga ustave v materialnem pomenu

- določa kako naj nastajajo zakoni in drugi formalni pravni viri
- prav ustava je pravno obvezna in predpostavlja, da bo naslednja ustava temeljila na prejšnji
- vsebuje stališča o tem, katera družbena razmerja naj ureja ustava v formalnem pomenu

materia constitutionalis – standardna ustavna stvarina

- ustavna materija je odvisna od konkretne državno-pravne ureditve in njenih značilnosti
- treba je ugotoviti
 - katera so tista vprašanja, ki naj jih ustava ureja
 - katera so tista vprašanja, ki naj jih na podlagi ustave podrobneje izpeljuje zakonodajalec
- Rousseau: ljudstvu je treba nakazati sistem ureditve, ki je najprimernejši za državo, ki ji je namenjen

ustava v materialnem pomenu ureja dva problemska sklopa:

- državna organizacija:
 - ustava pravno utrjuje državno oblast (*organizacija, način delovanja najvišjih organov*)
 - ustava ureja le najbolj pomembna in trajna družbena razmerja
 - ustava zagotavlja enotnost in celovitost pravnega urejanja
 - ustava vsebuje smernice in pooblastila nižjim stopnjam prava
- pravice, dolžnosti in svoboščine:
 - najpomembnejše pravice so opredeljene so v ustavi, odtegnjene zakonodajnemu urejanju,
 - opredeljujejo tisti človekov položaj v družbi, ki je biti izhodišče za državni in pravni sistem
 - natančnejše urejanje je v pristojnosti zakonodajalca (*najbolj demokratično telo*)
 - ne smejo jih opredeljevali izvršilno-upravni organi, lahko le določajo način izvrševanja, ki ga določa zakon

uresničevanje ustavnih določb

- določbe, ki so neposredno uporabljive
 - določbe o človekovih temeljnih pravicah in svoboščinah
 - pravice in dolžnosti osrednjih državnih organov, njihova organizacija in razmerja med njimi
- določbe, ki niso neposredno uporabljive
 - treba jih je normativno konkretizirati v zakonu, podzakonskih pravnih aktih, drugih pravnih virih
 - ustava pooblašča da določeno zakonsko stvarino uredi
 - ustava zapoveduje, da mora ustrezna družbena razmerja pravno opredeliti
 - ustava prepoveduje, da posega na nekatera področja družbenega življenja
- ustava ne navaja meril v kakšnem obsegu in na kakšen način naj jo zakonodajalec normativno izpeljuje
- o stvari odloča zakonodajalec

samoopredelitev ustave kot ustave:

- samoopredelitev: ni in ne more biti izvedena iz neke še višje norme, je nujna in logična za ustavo
- izvor samoopredelitve: v celoti izvira iz ovrednotenja normativne moči dejanskega

dvojna pogojenost:

- normativnost izvira iz dejanskega, dejanskost izvira iz normativnega
- vir nižje pravne stopnje je vselej višja + nižja stopnja je pogojena in odvisna do družbene resničnosti toliko, kolikor ji to postavlja višja stopnja

- ustava ima v tem krožnem toku izhodiščno mesto, je najvišja točka

USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

značilnosti:

- ustava RS je moderna ustava
- uvaja jo preambula, ki ji sledi normativni del, razdeljen na 10 poglavij
- je realistična, skorajda nima programskih pravnih določil
- osredotoča se na klasično tvarino ustave v 3 sklopih
 - oblika države (*parlamentarni sistem, oblast ljudstva, ozemeljska enotnost, pravna in socialna država...*)
 - katalog temeljnih pravic in svoboščin
 - državna ureditev (*organizacija osrednjih državnih organov, pristojnosti, razmerja med njimi*)

ZAKON

zakon v formalnem pomenu:

- zakon: sestoji iz pravil, pripadajo tistemu razredu, ki je za stopnjo nižji od ustave
- pravila v zakonih: so neposredno podrejena ustavi, narejena ostalemu pravu v državi
- pravna moč zakona: je drugi splošni pravni akt v hierarhiji pravnih predpisov

zakon v materialnem pomenu

- vsebina zakona in njena pomembnost:
 - vpliva na to v kakšnem pravnem aktu naj bo vsebina utrjena
 - vpliva na to kako kvalificiran naj bo postopek
- vsebina zakona: mora biti usklajena s postopkom in s pravno močjo pravnega akta

ustavni zakon:

- isto stopnjo pravne veljave kot ustava
- od ustave se razločuje po vsebini, ki jo ureja:
 - ustavni zakon za izvedbo ustave
 - ustavni zakon ureja ali spreminja ustavno materijo

ustavni amandma:

- ista stopnja pravne veljave kot ustava
- spreminja, dopolnjuje, razčlenjuje ali razveljavlja ustavo oz. njene dele
- navezuje se na posamezne dele ustave
- ustava kot celota ohranja svojo prvotno zgradbo fito ohranja preglednost nad tvarino ustave

zakonsko urejanje družbenih razmerij:

- zakon je dominanten, osrednji splošni pravni akt, a je podrejen ustavi, mora biti v skladu z njo
- ureja zadeve, ki so poglobitve, temeljne za pravni sistem, a niso tako pomembne, da bi bile urejene v ustavi
- zakon posega na vsa področja družbenega življenja, ker so omejitve, ki jih postavlja ustava majhne
- predmet zakonskega urejanja družbenih razmerij:
 - ni ga mogoče opredeliti glede na vrsto družbenih razmerij, le na splošne značilnosti posameznih razmerij
 - samo zakon lahko uvaja in ureja pravice in dolžnosti pravnih subjektov (*če niso določene že v ustavi*)
 - pravic in dolžnosti pravnih subjektov ni mogoče urejati s podzakonskimi akti
- ustava izrecno ne našteva področij, ki so predmet zakonskega urejanja

merila kaj naj bo urejeno z zakonom in kako:

- usmeritve: ustavna pooblastila, prepovedi, zapovedi zakonodajalcu povedo kaj se sme in mora pravno urejati
- ustavne zapovedi in prepovedi: najpomembnejše tiste, ki določajo pravno kakovost zakonske ureditve
- omejitve: zakon ne more posegati na področja, pridržana za ustavno urejanje družbenih razmerij, so področja, ki so v celoti odtegnjena zakonskemu pravnemu urejanju družbenih razmerij

skladnost z mednarodnimi pogodbami:

- skladnost: z veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificira DZ
- mednarodno pravo: hierarhično nadrejeno zakonom, a podrejeno ustavi
- o skladnosti zakonov z mednarodnimi pogodbami odloča ustavno sodišče
- uporaba: mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno, če to ni mogoče, jih zakon konkretizira

vrste zakonov:

- splošni, generalni zakon: nanaša se na vse pravne subjekte, ki jih predmet pravnega urejanja zadeva
- posebni, specialnih zakoni: določeno skupino pravnih subjektov obravnava drugače, kot ureja splošni zakon
- razločevanje glede na stopnjo popolnosti, s katero urejajo družbena razmerja (*značilno za zvezne države*)
 - popolni zakon: v celoti ureja posamezne zadeve
 - temeljni zakon: zagotavlja temelje in temeljna razmerja
 - splošni zakon: določa načela in splošna pravila, kako naj bodo opredeljena posamezna področja družbenega življenja, se razlikuje od prej navedenega generalnega zakona
- logika zakona: enako vrednoti pravne subjekte, ki se v bistvenem ujemajo in sodijo v isto skupino

večina za sprejem zakona:

- po kvalificiranosti lahko sklepamo o pomembnost zakona fibolj kvalificirana ve čina – večja pravna teža
- večina glasov navzočih poslancev, če je prisotna večina poslancev fiza sprejem navadnih zakonov
- dvotretjinska večina navzočih poslancev fiza odlo čitev o zakonodajnem referendumu
- dvotretjinska večina glasov vseh poslancev fiza odlo čitev o poslovniku, obrambi države, lastninski pravici tujcev, volilnem sistemu je potrebna

zakoniki:

- pomembni, zelo koristni, v celoti, enotno, sistematično urejajo družbena razmerja na širšem področju
- kodificirana: morajo biti zlasti tista področja, ki veljajo za pomembnejša in so stabilna
- prednost: uvajajo enoten sistem, olajšujejo preglednost

UREDBA = izvršilni predpis

- izvršilni predpis: mora temeljiti, se opirati na akt, ki ga izpeljuje

značilnosti:

- uredba opredeljuje družbeno razmerje, ki ji ga zakon odkazuje, ker ga sam le načelno ureja
- uredba ureja podrobnosti, ki se tako hitro spreminjajo, da jih zakonodajalec ne more urejati
- zakon samo podaja navodila, kako naj ga uredba dopolnjuje in konkretizira
- uredba lahko samo izvršuje zakon, tako da izhaja iz zakona in ostaja v mejah njegovega predmeta
- izvrševanje mora biti jasno opredeljeno, ker obstaja nevarnost da bo uredbodajalec »ustvarjal« in bo izvrševanje zakona preseglo zakon

problem:

- izvršilni organi ne oblikujejo le izvršilnih predpisov, ampak tudi samostojno, izvirno urejajo družbena razmerja
- izvršilni organi izdajajo uredbe, ki niso le podrejene zakonu, ampak vsebinsko dopolnjujejo zakon

pooblastilo za izdajanje:

- pooblastila potrjujejo, da je uredba izvršilni predpis, ki je hierarhično podrejen ustavi in zakonu
- splošno ustavno pooblastilo: daje ustava, od uredbodajalčeve presoje je odvisno kdaj in ali bo izdal uredbo
 - tako pooblastilo lahko spremlja se izvršilna klavzula
 - izvršilna klavzula: z njo zakonodajalec nalaga uredbodajalcu naj uredbo sprejme in kako naj jo opredeli
- posebno zakonsko pooblastilo: zakon določi ali izvršilni organi lahko oblikujejo uredbe
 - splošno pooblastilo: uredbodajalec lahko sprejema izvršilne predpise
 - specialno pooblastilo: od primera do primera določa, kako in kdaj naj bo uredba izdana

urejanje družbenih razmerij z uredbami:

- uredbe: ustava ne določa, katera družbena razmerja se urejajo z uredbami
- akti izvršilnih organov: ustava ne določa katere in kakšne podzakonske akte izdajajo izvršilni in upravni organi
- uredba: opredeljuje način izvrševanja pravic in dolžnosti pravnih subjektov
- ne sme: omejevati zoževati pravic in ne sme stopnjevati in razširjati dolžnosti, ki jih določa zakon

- poseg v pravice in dolžnosti je tista meja, ki je podzakonski akti ne sme preseči
- podzakonski pravni akt sme dopolnjevali zakonsko normo toliko, da z dopolnjevanjem ne ureja razmerij samostojno in ne uvaja novih obveznosti
- vlada lahko izdaja uredbe le tedaj, ko jo zakon za to posebej pooblasti

uredbe z zakonsko močjo in uredbe v sili:

- mogoče jih je izdajati namesto zakona v primeru in na področjih, ki jih predvidevata ustava ali zakon
- na predlog vlade jih izda predsednik republike, če se DZ ne more sestati
- lahko začasno razveljavijo ali omejijo človekove pravice in svoboščine (*ne absolutnih!*), so vselej časovno omejene

DRUGI PODZAKONSKI AKTI

- pravilnik: splošni pravni akt, ki razčlenjuje posamezne določbe zakona ali drugega predpisa
- poslovnik: pravilnik, ki ureja poslovanje, način delovanja določenega organa
- odredba: izvrševanje posameznih pravnih določil, določa ukrepi, ki imajo splošen pomen
- navodilo: predpisuje na kakšen način naj delujejo upravni organi, ko izvršujejo določila zakona

AVTONOMNO IN HETERONOMNO PRAVNO UREJANJE

značilnosti:

- pravo je razpeto med avtonomna in heteronomna pravna pravila
- razmerje med tem kar je in tem, kar naj bo ne sme preseči nekega maksimuma/pasti pod nek minimum
- vsako pravo mora biti v določenem obsegu avtonomno, podružbljeno

heteronomna pravna pravila:

- oblikuje jih tuja volja, naša pa jih vsebinsko ne odobrava
- pomembna zato, ker je pravo odveč, če ga določeno število pravnih subjektov ne krši
- dokazujejo da popolno soglasje s pravnimi pravili pomeni, da pravo ni potrebno in smiselno

avtonomna pravna pravila

- pomembna zato, ker prava ni če določeno število pravnih subjektov vsebinsko ne soglaša z njim
- opozarjajo, da pravo ne more temeljiti le na prisiljevanju
- neposredna avtonomija: pravilo izvira in naše volje in ga vsebinsko sprejemamo za svojega
- posredna avtonomija: pravno pravilo ne izvira iz naše volje, oblikuje ga tuja volja, a je po vsebini takšno, da z njim soglašamo, ga imamo za svojega zaradi njegove prepričljivosti
- presojanje ali je pravno pravilo avtonomno:
 - način sprejemanja in oblikovanja formalnih pravnih virov
 - vsebinska avtonomnost pravnega pravila, je sad konsenza

merila razločevanja, ki se nanašajo na subjekte pravnega urejanja

- pomembno je kdo je pravodajalec in ima pristojnost za izdajanje formalnih pravnih virov
- samourejanje ni pot ki samo po sebi vodi do boljših splošnih pravnih aktov
- samourejanje ima določene fizične pregrade na mikro in makro ravni (neposredno odločanje...)
- kakovost se pokaže v učinkovitosti vsebine pravnega pravila
- avtonomnega prava neposredno ne ustvarja država
- avtonomnost prava je sorazmerna z močjo, ki jo ima avtonomni pravodajalec

merila razločevanja:

- merila od katerih je odvisno, kakšno je razmerje med avtonomnim in heteronomnim pravnim urejanjem
- merila razločevanja, ki se nanašajo na predmet pravnega urejanja
 - temelj, ki omogoča, da razmejujemo avtonomno in heteronomno pravno urejanje
 - pomembnost predmeta: odvisna od konfliktnosti družbenih razmerij in njihove pomembnosti
 - predmet heteronomnega pravnega urejanja: razmerja ki se nanašajo na najbolj silovite konflikte, razmerja, ki so za določeno državno urejeno skupnost temeljnega pomena

- predmet avtonomnega pravnega urejanja: zadeve, ki so pravno relevantne za ožje družbene skupnosti, za posamezne pravne osebe, po stopnji konfliktnosti so takšne, da jih prizadete strani same urejajo
- merila razločevanja, ki se nanašajo na stopnjo splošnosti in abstraktnosti
 - enako je treba obravnavati subjekte, ki so si v med seboj v bistvenem podobni
 - virih heteronomnega prava: urejajo tiste zadeve, ki morajo biti enako urejene za vse kategorije subjektov
 - virih avtonomnega prava: urejajo tiste zadeve, ki so specifične za posamezne kategorije subjektov
 - preveč splošni in abstraktni pravni viri: zajemajo primere ki so pravno nepomembni, morali biti urejeni drugače
 - preveč individualni in konkretni pravni viri: ne moremo jim podrediti druge vrste konkretnih primerov
 - zato morajo biti formalni pravni viri vertikalno razvrščeni
 - višja pravna stopnja zagotavlja preglednost in celovitost urejanja
 - nižja pravna stopnja pa normativno konkretizira višjo in jo približa dejanskosti
- merila razločevanja, ki se nanašajo na naravo pravne sankcije
 - od državne sankcije je odvisno ali je neko pravilo tudi pravno, prisilnost je ena izmed značilnosti prava
 - nosilci prisilnosti: država, družbene organizacije, skupnosti
 - pravna sankcija: vnaprej določena, vnaprej predviden postopek v katerem se ugotavljajo pogoji za njen nastop

avtonomno pravno urejanje

- statut – splošni akt pravne osebe:
 - sinonim za ustavo pravne osebe, s statutom morajo biti skladni tudi drugi splošni pravni akti
 - opredeljuje namen pravne osebe, njeno organizacijo, način delovanja
- avtonomno lokalno pravo – splošni akti samoupravnih skupnosti
 - v ustavi niso opredeljeni, niti določno nakazani
 - lokalna samouprava: občina lahko samostojno ureja lokalne zadeve, ki zadevajo samo prebivalce občine
 - oblika lokalne samouprave: občine same odločajo o povezovanju v širše samoupravne lokalne skupnosti organi lokalne samouprave: sprejemajo ustrezne splošne pravne akte in opredeljujejo lokalne zadeve
 - predpisi lokalnih skupnosti: morajo biti v skladu z ustavo in zakoni, o tem odloča ustavno sodišče
- kolektivno pogodbe:
 - sklepajo se na področju delovnega prava
 - z njimi se določajo dolžnosti delavcev in delodajalcev
 - obligacijski del: ureja medsebojne pravice in dolžnosti pogodbenih strank
 - normativni del: splošna in abstraktna pravila, podrobneje opredeljujejo delovno razmerje
 - smisel vsebine: da doseže relativni socialni mir, motivira delojemalce
 - ne sme zoževati pravic, razširjati dolžnosti opredeljenih v zakonu, lahko vsebuje več pravic, manj dolžnosti

MORALA IN PRAVO

značilnosti prava:

- pravna pravila so načrtno oblikovana, med seboj usklajena in tvorijo enoten pravni sistem
- pravo ureja zunanje vedenje in ravnanje pravnih naslovljencev, ki ga je mogoče izsiliti
- je praviloma kodificirano, pravice in dolžnosti so vnaprej točno določene
- je racionalna tvorba, ki jo dojemamo z razumom
- pravna sankcija je vnaprej določena, pogoji za njen nastop se ugotovijo v vnaprej predvidenem postopku
- temeljna funkcija prava: v družbo vnaša red, ki se doseže tako, da je zunanje ravnanje subjektov usklajeno

- usklajenost je treba utrjevati zlasti če so družbena razmerja konfliktna in ogrožajo obstoj in delovanje družbe
- pravno urejanje: potrebno je ko zaradi razlik med ljudmi ni mogoče, da bi ti delovali usklajeno, ne da bi bili podrejeni enakim pravilom

značilnosti morale:

- socialna razpršenost, ni enotna, obstaja več nasprotujočih si moral
- je elastična, ni vpeta v toge forme, ki naj bi utrjevale njeno vsebino
- je iracionalna in emocionalna, dojemamo jo s celotnim človekovim bistvom
- gre za je skupek vrednot, ki so del družbene in individualne zavesti
- te vrednote opredeljujejo, kaj je za človeka dobro in kaj slabo, kaj je humano in kaj ne
- na temelju teh vrednot se izreka vrednostne sodbe, s katerimi se ocenjuje človekovo ravnanje
- vrednostne sodbe: ni jih mogoče posploševati, ker se tesno prilagajajo okoliščinam posameznega primera
- nastanek morale: nastaja postopoma, kot spontano ponotranjenje moralnih pravil, možno ga je organizirano vzpodbuditi, vendar postane vzpodbuda moralna, ko doseže stopnjo spontanega in avtonomnega udejanjanja
- moralna pravila: oblikujejo se vsakič znova, ko nastane moralna situacija
- družba terja, da njeni člani ravnajo v skladu z moralo, če jo kršijo pa temu sledi sankcija
- moralna sankcija: ni predvidljiva ali določljiva, njen nastop je spontan in ima različno intenzivnost
 - na osebni, notranji ravni: najbolj tipična sankcija je, da nas peče vest
 - na družbeni, zunanji ravni: je najbolj značilna sankcija prezir, kritika, bojkot
- temeljna funkcija morale: zagotavlja človečnost

povezanost morale in prava:

- morala je relevantna tudi za pravo
- normativni sistem se oslanja na drugega toliko, kolikor to dopuščajo značilnosti tega normativnega sistema
- pravo se naslanja na moralo, kolikor to dopuščajo značilnosti prava
- pravo, ki nima opore v morali, ne more računati, da bodo pravni naslovljenci ravnali v skladu normami
- pravo, ki nima pozitivne moralne opore, postaja čedalje bolj nasilno in prisilno
- morala mora v določenem obsegu pozitivno vrednotiti pravo, če naj bo to družbeno učinkovito
- minimum morale je nujna podlaga prava
- poleg heteronomnih pravnih pravil bistvena sestavina tudi avtonomna
- pravno pravilo ne more biti avtonomno sprejeto, če ni hkrati pozitivno moralno vrednoteno

MORALA KOT PRAVNI VIR

morala kot materialni pravni vir:

- v postopkih, kjer pravodajalec vsebinsko oblikuje splošna in abstraktna pravna pravila, mora upoštevati moralo
- moralno vrednotenje prava prispeva k njegovi učinkovitosti
- morala včasih ne more biti materialni pravni vir – včasih le določa mejo, ki je pravo ne sme prestopiti
- pravodajalec mora upoštevati dobrine, ki so predmet prava in morale
- pravo mora morali določati meje v katerih se v pravu lahko uveljavlja
- moralno pravilo je vsebinsko sprejeto v splošno ali abstraktno pravno pravilo
- z zajetjem moralnega pravila in njegovim prelitjem v pravno pravilo morala delno izgubi prožnost
- pravno pravilo izhaja morale: moralno vrednotenje posploši in vklene v določena pravna merila, ki na enak način urejajo večje število vnaprej zamišljenih primerov

blanketno pravno urejanje:

- primer: *oporočitelj lahko razdedini dediča, če se je ta s kršitvijo zakonite ali moralne dolžnosti huje pregrešil nad zapustnikom*
- način kako se vsebina moralnega pravila preliva v pravnega
- pri takem pravnem urejanju je vsebina pravnega pravila odvisna od moralnega
- treba je ugotoviti kaj nalaga moralna dolžnost in v kakšnem obsegu je to pomembno za pravo
- morala se mora podrediti zakonitostim in ciljem prava
- pravo sankcionira sam tiste moralne dolžnosti, ki so v skladu s pravnim sistemom in njegovimi načeli

- blanketno urejanje: primerno je na tistih področjih družbenega življenja, ki se spreminjajo ali pa so tako raznolika, da pravni pravilo ne more vnaprej predvideti vseh možnih načinov vedenja in ravnanja
- moralna vrednota je v tem primeru zanesljivo vodilo kako naj pravni subjekt ravna

moralna kot formalni pravni vir:

- moralna je lahko vodilo kako je treba pravo izvrševati, tako vodilo ima naravo formalnega pravnega vira
- moralna nalaga kako naj bodo določene meje pravno dovoljenega vedenja in ravnanja
- naloga moralnega vodila je, da soodloča do kod sega meja pravnega upravičenja, obveznosti na konkretni ravni
- posebna vloga morale: ko ne določa neposredno kakšna naj bo vsebina pravno dovoljenega vedenja in ravnanja, ampak od pravnih naslovljencev terja, naj pravo uporabljajo moralno
- od moralne presoje je odvisno, ali naj bi pravo sploh uporabljeno in kako

OBIČAJ IN PRAVO

običaj:

- vedenje in ravnanje, ki se je ponavljalo skozi določeno časovno obdobje
- se izoblikuje prepričanje, da je v enakih in podobnih okoliščinah to vedenje in ravnanje obvezno
- značilnost: tipični in povprečni, označujemo jih kot družbene standarde
- običaji niso prožni, temeljijo na tradiciji, spreminjajo se počasneje, kakor to narekujejo spremembe

ovire:

- ovire preprečujejo, da bi se uveljavili v pravu, razhajajo se z lastnostmi prava so tehnično neizdelani, ne morejo učinkovito posegati na področje sodobnega družbenega življenja
- so tesno zraščeni z določenim okoljem, vsajeni v družbeno okolje, partikularni, pravo pa je enovito in usklajeno

prvine, ki utrjujejo učinkovitost običajev:

- ljudskost običajev: nastajajo kot spontan odgovor v družbeni praksi, so avtonomno sprejeti in podružbljeni
- zaradi družbenosti so prilagodljivi v razmerju do posebnosti

OBIČAJ KOT PRAVNI VIR

- običaji lahko vplivajo na učinkovitost prava fiktivni kazalci normalnega, povprečnega v družbi,
- pravo ki bistveno odstopa od dejanskih družbenih razmerjih ne more biti uresničljivo (*dejanskost je osnova*)
- pravodajalec mora ugotoviti, oceniti, zakaj je pravna ureditev potrebna in kako lahko nanjo vplivajo ustaljena družbena pojmovanja (*običaji*)
- ugotoviti, oceni mora: kateri običaji so v nasprotju s cilji prava, v kolikšni meri je pravo kljub temu učinkovito
- če pravodajalec tako ne ravna je pravo preveč prisilno
- to slabi ugled prava, ga odtuja in vodi k razvrednotenju

običaji kot materialni pravni vir:

- vplivajo na učinkovitost prava in s tem soodločajo kakšna bo njegova vloga v družbi
- pod vplivom običajev se lahko med nastajanjem akt preoblikuje, določneje opredeli, uvede nasprotno prakso

običaj kot formalni pravni vir:

- uzance: običaji, ki so zapisani in prevzeti v posebno zbirko (*tudi sinonim za formalni pravni vir*)
 - uzance oblikujejo jih tisti družbeni organi, ki se strokovno ukvarjajo z družbeno prakso–sodišča
- sklicevanje: pravno pravilo ne prevzema vsebine običaja neposredno, ampak se nanj le sklicuje
 - uporabno ko je družbeno življenje tako raznoliko, da ni mogoče predvideti vseh tipov vedenja in ravnanja
 - pravo lahko zapoveduje, naj posamezniki ravnajo v skladu z običaji
 - pravo ki običaje sankcionira izraža zapoved, da je treba poznati tista pravila, ki se na običaj navezujejo

- pri sklicevanju na običaj pravo določa meje, v katerih se običaj uveljavlja

SODBA

- načelo zakonitosti terja, da sodišča sodijo na temelju ustave in zakona
- sodba je vselej tudi ustvarjalka prava
- sodnikova ustvarjalnost: pravilno združiti konkretni dejanski stan z enim izmed abstraktnih dejanskih stanov

enotna uporaba formalnih pravnih virov

- formalni pravni viri enako in predvidljivo obravnavajo pravne naslovljence
- ko formalne pravne vire uporabljamo, ne moremo zagotavljati enakosti in predvidljivosti
- formalni pravni viri to kakovost ohranijo, če je sodna praksa ustaljena
- enako in enotno uporabljanje formalnih pravnih virov je pomembno za pravno prakso v celoti
- sodni precedens in ustaljena sodna praksa omogočata, da se pri uporabljanju doseže enakost in enotnost

sodba kot formalni pravni vir:

- anglosaški sistem: enako in enotno uporabo formalnih pravnih virov zagotavljajo sodbe najvišjih sodišč
- sodni precedens: odločitev v konkretni zadevi dobi veljavo, ki je značilna za formalne pravne vire
- konkretno odločitev se posploši in razširi na kasnejše primere, ki so precedenčnemu v bistvenem podobni
- vsa nižja sodišča so pravno vezana, da v podobnih primerih sledijo pravni rešitvi, ki jo prinaša sodni precedens
- odločitev v konkretni zadevi učinkuje kot splošni in abstraktno pravilo
- nastanek precedenčnega prava: sodišča so bila tudi zakonodajni, morala so opravljati pravotvorno funkcijo
- Case Law: razlogi za odločitve v konkretnih zadevah dobijo naravo sodnih precedensov
- kot precedensi učinkujejo tudi tiste sodne odločbe, ki se nanašajo na postavljeno pravo (*zakon*)
- slabost sodnih precedensov: težko spreminjati, dopolnjevati, lahko utrjujejo rešitve, ki niso v skladu razmerami
- precedens v kontinentalnem sistemu: ne more biti formalni pravni vir, ker kontinentalni sistem temelji na vnaprej postavljenem pravu, če bi imele sodbe lastnost precedensa, bi obstajala dva pravotvorna centra

ustaljena sodna praksa:

- stalna sodna praksa: sredstvo, ki zagotavlja enotno in enako uporabo formalnih pravnih virov
- stalnost sodne prakse: sodišča daljše časovno obdobje enako določajo obseg uporabe formalnih pravnih virov
- naloga prakse: določa enak pristop, ki med več normativno možnimi rešitvami vodi do odločitve
- k ustaljeni sodni praksi prispeva organizacija sodišč, ki se mora ujemati s teritorialno veljavnostjo
- stalnost sodne prakse: je prednost dokler se ne spremenijo družbene razmere, ki so izzvale stalnost, ko se razmere spremenijo je zakoreninjena sodna praksa ovira, čas in prostor jo presežeta
- načelo instančnosti: omogoča da višja sodišča enotijo prakso, kjer prihaja do razhajanj,
 - sodba višjega sodišča ni obvezna kot formalni pravni vir, ni nujno da jo nižja sodišča sprejemajo
 - višja sodišča so organi državne oblasti, zato imajo njihove sodbe posebno avtoriteto
 - nižja sodišča sledijo pravnim stališčem, ki jih sprejemajo višja sodišča
 - nižja sodišča sledijo praksi višjih sodišč, ker je nevarnost, da bo višje sodišče razveljavilo ali spremenilo sodbo nižjega sodišča in uveljavilo svoje stališče
 - posebno težo imajo sodbe vrhovnih sodišč, ki imajo zaradi izkušenj, znanja, pregleda nad sodno prakso in najvišjega mesta največ možnosti, da posežejo v sodno prakso
- dejavno soustvarjanje pravnih predpisov: pravilo je sredstvo, ki ga aktivno uporabljamo, če nenehno iščemo kateri izmed več pomenov pravnega predpisa najbolj ustreza značilnostim konkretnega primera, smislu prava
- načelno odločanje: so pravna mnenja o vprašanih sodne prakse in načelna pravna mnenja, ki so pomembna za enotnost prakse in enako uporabo formalnih pravnih virov
- kontinentalni sistem: pravna mnenja niso pravno zavezujoča, njihova moč je odvisna od stopnje usklajenosti in od prepričljivosti razlogov

SPOZNAVNI PRAVNI VIRI

definicija:

- to so dokumenti, besedila, gradiva, ki omogočajo spoznavanje formalnih pravnih virov in njihovo vsebino

uradna glasila:

- so najpomembnejša, v njih je treba objavljati formalne pravne vire,
- objava v uradnem glasilu je materialna spoznavna sestavina pravnega akta
- objava je pomembna zaradi avtentičnosti besedila in zaradi vakacijske dobe
 - uradni list: v njem se objavljajo državni predpisi
 - lokalna glasila: v njih se objavljajo predpisi lokalnih skupnosti

registri pravnih predpisov:

- v njih so kronološko in vsebinsko razporejeni in navedeni naslovi splošnih pravnih aktov, ki so jih izdali pravodajni organi
- register ni spoznavni pravni vir, je pripomoček, ki nas na vir napoti

priročniki:

- vključujejo predpise za posamezna pravna področja, besedilo predpisov ni avtentično

izsledki pravne stroke:

- najdemo jih v sistematičnih znanstvenih delih, monografijah, učbenikih, pravnih revijah, komentarjih zakonov
- stališča pravne znanosti in stroke niso pravno zavezujoča, imajo vlogo pri razumevanju prava
- pravna znanost pravne predpise sistematizira, preučuje...

zbirke pravnih odločitev:

- publikacije v katerih se objavljajo pravne odločitve, ki so bile sprejete v pravni praksi, zbirke odločb ustavnega, vrhovnega in drugih najvišjih sodišč, ki dokončno odločajo o posameznih vrstah zadev

PРАВNA PRAZNINA

PРАВNA PRAZNINA

uvod:

- pravodajalec: teži k temu, da bi s formalnimi pravnimi viri zajel vsa družbena razmerja, ki pravno urejanje terjajo in prenesejo (*interesno konfliktna in razmerja ki potrebujejo pravno utrjenost*)
- družbena razmerja, ki niso urejena: niso predmet prava, so v domeni človekovega svobodnega ravnanja
- načelo zakonitosti: človekovo vedenje in ravnanje je pravno urejeno z ustavo, zakoni in splošnimi pravnimi akti, ki jih pravni subjekti poustvarjajo neposredno ali na temelju individualnih pravnih aktov

pravna praznina:

- če ni pravil, ki bi urejala družbeno razmerje: pravni akt ne more omejevati človekovega delovanja
- pravnim prazninam se ni mogoče izogniti
- pravodajalec ne more vnaprej predvideti čisto vseh družbenih razmerij, ki naj bodo urejena
- zaradi dinamike sodobnega življenja ni mogoče dopolnjevati formalnih pravnih virov in jih prilagajati razmeram
- na določenih področjih je treba obstoj pravnih praznin izključiti, ker bi bilo njihovo zapolnjevanje v nasprotju z načeli pravne varnosti fina čelo zakonitosti v kazenskem pravu (*Nullum crimen, nulla poena sine lege praevia*)

začetna pravna praznina:

- pravodajalec ob izdaji formalnega pravnega vira spregleda družbena razmerja, ki bi morala biti pravno urejena

naknadna pravna praznina:

- razmerja, ki bi morala biti pravno urejena se pojavijo potem, ko je formalni pravni akt že izdan

delna pravna urejenost:

- za pravno praznino gre tudi v primeru ko so instituti le delno pravno urejeni

predmet pravne praznine:

- družbena razmerja, ki niso zajeta s splošnimi in abstraktnimi pravnimi pravili, a so tako pomembna, da bi morala biti pravno urejena

naloga pristojnega organa:

- pristojni organ mora pravno praznino zapolniti s posamičnim pravnim aktom
- temeljito pretehtati in oceniti ali je družbeno razmerje res predmet pravnega urejanja (*kaj je predmet prava*)
- ocena mora temeljiti na družbenem interesu in vrednotah
- ocena je odvisna od narave družbenih razmerij, ki so predmet pravne praznine

za pravno praznino gre če:

- gre za nepopolnost formalnega pravnega vira (*razmerje bi moralo biti pravno urejeno*)
- gre za nepopolnost, ki se ujema z načeli pravnega urejanja v določeni državnopravni urejeni skupnosti
- gre za nepopolnost, ki je nepopolnost na določenem ožjem pravnem področju

PRAVNOST PRAVNIH PRAZIN

načelo delitve oblasti:

- zakonodajalec ustvarja pravna pravila
- sodstvo in uprava ta pravila uporabljata, konkretizirata, ne moreta jih ustvarjati, lahko jii dopolnjujeta, če to dopušča zakonodajalec, če gre za razlago zakona, v primeru pravnih praznin

načelo vladavine prava in pravne varnosti:

- načeli terjata da pravna odločitev v konkretnem primeru temelji na zakonu
- življenje pa narekuje, da je treba pravno urediti tudi primere, za katere ne najdemo ustrezne opore v zakonu
- normativna moč dejanskega: prednost pred vnaprejšnjo določitvijo pravnih pravil

ugotavljanje in zapolnjevanje pravnih praznin:

- način ugotavljanja in zapolnjevanja pravnih praznin ni poljubno
- najprej je treba ugotoviti ali sploh gre za pravno praznino

določitev obstoja pravne praznine:

- predpostavljamo, da je nepopolnost pravne ureditve izraz njene vsebinske zgradbe
- pravna praznina je tista nepopolnost pravne ureditve, ki pomeni vrzel v izvedbi pravne zasnove
- opraviti imamo z nepopolnostjo v zgradbi, ki je kot celota zasnovana in uresničena
- pri pravni praznini ne gre za pravno neurejeno področje, ki je kot celota ostalo neurejeno

naloga pristojnega državnega organa:

- da izhaja iz zakonodajalčeve zasnove
- da ugotovi, kje in v kolikšnem obsegu je vrzel nepopolna
- da vsebinsko nepopolnost napolni na temelju pravnih pravil in načel, kot jih je oblikoval zakonodajalec
- pristojni organ le podrobneje izvaja kar je zasnoval že zakonodajalec, ostaja zvest vsebinski logiki prava

KLASIČNE PRAVNE PRAZNINE

definicija:

- nepopolnost v zasnovi pri izvedbi zakonske ureditve
- nepopolnost nikoli ne zajema celotnega pravnega področja ali njegovega pomembnega dela
- gre za vrzeli, ki zevajo v zakonsko urejenem sklopu družbenih razmerij
- za pravno praznino gre, če ni mogoče najti zakonsko vnaprej predvidenega pravnega pravila, s katerim je mogoče razrešiti pravno relevanten življenjski primer

zapolnjevanje praznin:

- praznine v zakonu zapolnjujemo glede na to ali so neposredno urejeni ali neurejeni primeri med seboj:
 - v bistvenem enaki – argumentum a simili ad simile
 - v bistvenem različni – argumentum a contrario
 - v toliko bistvenem neenaki, da jih je treba neenako pravno vrednotiti – argument teleološke redukcije
- skupni imenovalec vseh treh argumentov je načelo pravne enakosti

potek zapolnjevanja:

- pristojni državni organ, mora ugotoviti ali gre za pravno praznino in kako naj jo zapolni
- iz zakona lahko izlušči merila, s katerimi je mogoče reševati tiste primere, ki niso pravno neposredno urejeni
- če v zakonu te opore ne najde se mora opreti na merila, ki imajo širši pomen
- sodnik ne odloča namesto zakonodajalca, ampak ravna namesto njega tako, kot bi bil on zakonodajalec
- akt s katerim se zapolni pravna praznina je individualen in posamičen – velja za konkretni primer, vendar je naravno, da se bodo državni organi zgledovali po njem tudi pri drugih podobnih primerih
- tako lahko individualni pravni akt postane precedens in ga je mogoče označiti kot dejanski pravni vir

VRSTE KLASIČNIH PRAVNIH PRAZNIN

notranja pravna praznina:

- ni vsebinsko napolnjena, a jo je predvidel že sam zakonodajalec
- tako pravno praznino rešimo z analogio intra legem

tradicionalna zakonska praznina:

- soočeni smo s pravno relevantnim primerom, za katerega zakonodajalec ni predvidel pravnega pravila
- **analogia intra legem:** pravno praznino najlažje zapolnimo če ima neposredno neurejeni primer iste bistvene sestavine kot so izrecno predvidene za neposredno urejeni primer
- **argumentum a simili ad simile:** neposredno neurejene primere moramo enako pravno obravnavati kot neposredno normativno urejene primere, če se z njimi ujemajo v bistvenih lastnostih,
 - sklepamo, da pravna posledica velja za tisti konkretni dejanski stan, ki izpolnjuje izrecno navedene predpostavke zakonskega dejanskega stanu
- **argumentum a contrario:** neposredno neurejene primere moramo različno pravno obravnavati kot neposredno normativno urejene primere, če se z razlikujejo v bistvenih lastnostih
 - če konkretni dejanski stan ne izpolnjuje predpostavk zakonskega dejanskega stanu zanj ne velja pr.poslredica

prekrita pravna praznina: z

- zakon le navidezno ureja določen dejanski stan, praznino razrešimo s tem, da ji dodamo še izjemo od pravila
- **argument teleološke redukcije:** potrebno je, da prebijemo jezikovni pomen predpisa, ker šele tako dosežemo, da se utesnjeni pomen predpisa ujema z namenom, ki ga pravno pravilo ima
- argumenta ne smemo uporabljati, če interes terja, da moramo ravnati v mejah možnega jezikovnega pomena

PRAZNINE V ŠIRŠEM POMENU BESEDE

definicija:

- to so obsežnejša pravna področja, ki kot celota niso pravno urejena
- s tem imajo opraviti države, ki nastanejo na novo, ali če se tip ureditve v celoti kakovostno spremeni

nastanek države SHS in Kraljevine SHS:

- sprejeto načelo pravne kontinuitete, kraljevina ima 6 pravnih območij, ki ohranjajo svoje posebnosti,
- ko je sprejeta nova zakonodaja, Slovenija spada v območje avstrijskega prava na katerem velja ODZ

Kraljevina Jugoslavija:

- šele 1930 opravljena obsežna poenotenja, kljub temu, pa so razlike med območji velike

prehod iz Kraljevine Jugoslavije v FRLJ:

- uveljavljeno načelo pravne diskontinuitete,
- izdan Zakon o razveljavanju pravnih predpisov – za neobstoječe so bili razglašeni pravni predpisi, ki so jih na v FRLJ izdali organi oblasti okupatorjev, s čimer se nastale obsežne pravne praznine
- Razveljavitveni zakon je pravnim prazninam izognil tako, da je v konkretnih zadevah pri neurejenih razmerjih napotil na predvojna pravna pravila, če niso bila v nasprotju z novo ustavo
- tako se je v Sloveniji uporabljal ODZ, ki je za nekatera neurejena vprašanja še vedno v rabi

osamosvojitve R Slovenije:

- ustavni zakon temelji na načelu pravne kontinuitete
- prej veljavni formalni pravni viri ostanejo v veljavi, če so po vsebini takšni, da ne nasprotujejo slovenskemu pravnemu redu – smiselna uporaba
- pristojni organ je dolžen zvezne predpise uporabljati neposredno če ugotovi:
- da je zvezni predpis veljal od uveljavitvi Ustavnega zakona
- na še niso bili sprejeti ustrezni novi predpisi
- da zvezni predpis ne nasprotuje pravnemu redu RS
- smiselna uporaba je povzročala težave tam, kjer je bila ureditev zastarela
- republiški organi niso pristojni da bi te pomanjkljivosti odpravljali in popravljali

- zakonodajalec ima tudi v normalnih družbenih okoliščinah možnost, da neposredno pravno ne uredi določenih področij, ker lahko hkrati predvidi zanesljiva sredstva, kako naj bodo ta področja pravno urejena (*argumenti*)

UPORABLJANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

UPORABLJANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

definicija:

- vedenje in ravnanje s katerim subjekti udejanjajo pravna pravila, ki jih akti vsebujejo in sporočajo
- uporabljanje pomeni vedenje in ravnanje v skladu s pravnimi pravili

pravno pravilo:

- primarna in sekundarna pravila so med seboj povezana, veriga sekundarnih pravnih pravil se razteza od najnižjega do suverena državnega organa

temeljni vrsti uporabljanja normativnega pravnega akta

- ravnano v skladu s primarno dispozicijo
 - primarno prostovoljno uporabljanje normativnega pravnega akta
- pravna kršitev, ki udejanja sankcijo kot sekundarno pravno posledico
 - sankcija je prisilna vrsta uporabljanja normativnega pravnega akta (*primarno prisilno oblastno ravnanje*)
 - sekundarno prostovoljno uporabljanje normativnega pravnega akta (*sankcijo uresničimo prostovoljno*)

namen prava in pravnih pravil:

- da naslovljenci uresničujejo pravna pravila v dejanskih pravnih razmerjih
- da z materialnimi pravnimi dejanji ustvarijo tisto, kar dopuščajo in nalagajo normativni pravni akti
- bolj kakovosten pravni red: če se naslovljenci vedejo in ravnaajo pravno in prostovoljno
- manj kakovosten pravni red: če je veliko protipravnih ravnanj in se morajo sankcije prisilno uresničevati
- narava pozitivnega prava: njegova učinkovitost je razpeta med heteronomna in avtonomna pravna pravila
- pravna država: pravna pravila so vsebinsko legitimna, če so kolikor toliko splošno sprejeta in so v povprečju kolikor toliko prostovoljno in primarno učinkovita
- veljavni pravi sistem:
 - je pravo kot sistem splošnih in posamičnih pravnih pravil
 - sistem je kot celota povprečno učinkovit, če ni učinkovit obstaja dvom, ali pravna pravila sploh obstajajo,
 - posamična pravna pravila so kljub začasni neučinkovitosti veljavna, dokler velja sistem kot celota

POTEK UPORABLJANJA NORMATIVNEGA PRAVNEGA AKTA

1. na temelju splošnih in abstraktnih pravnih pravil ustvarjamo nova splošna in abstraktna pravila

- primer: ustavno določilo pravi, da zakonodajni organ opredeljuje kazniva dejanja in pogoje za izrekanje kazni in na tem temelju je ustvarjen Kazenski zakonik RS
- potek uporabljanja: nižji akt izhaja iz višjega in se giblje v normativnih mejah, ki mu jih postavlja višji akt
- višje pravilo omejuje nižjega vsaj s tem, da predvideva, kdo ga je pristojen izdajati, lahko pa tudi določa v kakšnem postopku naj bo akt izdan in kakšna naj bo njegova vsebina
- normativni okvir višjega akta je tako širok, da je nižji akt ni le izvršilni organ ampak tudi oblikovalec prava
- pristojni organ mora pri ustvarjanju akta ugotoviti: katera razmerja morajo biti pravno urejena in kako, sicer bo akt v nasprotju z družbenimi zakonitostmi, pravno pravilo bo neučinkovito ali prisilno

2. na temelju splošnih in abstraktnih pravil oblikujemo posamična in konkretna pravna pravila

- primer: sodnik se opira na Kazenski zakonik RS, ko oblikuje sodbo okrožnega sodišča
- raven uporabljanja je normativno in dejansko pogojena
- formalni pravni vir: normativno izhodišče, konkretiziramo ga z individualnim pravnim aktom, iz formalnega pravnega vira izluščimo splošno in abstraktno pravno pravilo, ki ga moramo konkretizirati, ko nastopi pravno dejstvo, ki ga predvideva primarna hipoteza
- silogistično sklepanje: značilno, da z njim izpeljujemo sklep (*conclusio*) iz dveh drugih sodb (*terminus maior, terminus minor*), ki sta med seboj povezani z nekim skupnim pojmom (*terminus medius*)
 - terminus maior vsebuje abstrakten dejanski stan, ki je pogoj, da nastopi pravna posledica opredeljena v splošnem in abstraktnem pravnem pravilu

- terminus minor je konkretni dejanski stan, ki se ujema z enim od abstraktnih dejanskih stanov
- sklep: če sta premisi pravilni je sklep pravilen, če je sklep napačen je vsej ena od premis napačna

pomenska odprtost:

- pomenska odprtost formalnih pravnih virov:
 - nanašajo se na vnaprej zamišljena družbena razmerja, zato je opis abstraktnega dejanskega stanu namenoma vsebinsko odprt
 - je bistvo modernega prava, ki je na ravni formalnih pravnih virov vedno splošno in abstraktno
- pomenska odprtost življenjskih primerov:
 - nenehno nastajajo in se udejanjajo, vendar si niti dva nista identična
 - življenjski primer opredelimo kot konkretni dejanski stan, ko najdemo prvine, ki se ujemajo s tipskimi znaki abstraktnega dejanskega stanu
- pri uporabljanju formalnega pravnega vira je treba ugotoviti:
 - kateri sklop pravni predpisov je z življenjskim primerom najtesneje povezan
 - ali je življenjski primer že konkretni dejanski stan in sklop pravnih predpisov abstraktni dejanski stan

3. z materialnimi akti udejanjamo dispozicije, ki jih vsebujejo pravna pravila

- primer: vrnitev posojila udejanjimo s posojilno pogodbo
- preden pravni subjekt pravilo udejanji, si mora ustvariti predstavo o tem, v čem je njegovo vedenje in ravnanje
- udejanjanje normativnih pravnih aktov je toliko bolj vsebinsko vnaprej določeno, kolikor bolj se normativna konkretizacija bliža svoji materializaciji

POMEN PRAVNIH DEJSTEV

pravna dejstva:

- nosilci pravnih sprememb, dejstva, ki jih človek kot takšna označuje, človekova pravna dejanja
- pravne spremembe:
 - so rezultat vnaprej določenih pravnih pravil
 - so rezultat konkretnih dejanskih stanov, ki udejanjajo abstraktne dejanski stanove v pravni resničnosti
- pravna posledica: nastopi lahko šele tedaj, ko je podan konkretni dejanski stan, ki jo izziva, pravna posledica, ki sledi konkretnim dejstvom, je primarna dispozicija ali sankcija, ki se navezuje na kršitve
- pravna dejstva: so pravna dejanja, protipravna dejanja in pravni dogodki
 - pravna dejanja: normativni in posamični pravni akti, formalni pravni viri, konkretna pravna razmerja
 - protipravna dejanja: so predpostavka predlagalnih aktov in predmet njihovega obravnavanja, v pravovarstvenih postopkih je treba preveriti ali je protipravno dejanje v resnici pravna kršitev
 - pravni dogodek: človek se aktivno odziva na naravne dogodke in tam, kjer so njihove naravne značilnosti in naravne posledice pomembne za pravo, jim prisojamo pravne posledice
 - konkretni dejanski stan: ujema se s konkretnimi dejstvi, ki jih opisujeta primarna dispozicija in sankcija
 - konkretna pravna razmerja: pomembno imajo vlogo materialna pravna dejanja
 - materialna pravna dejanja: osmišljajo in uresničujejo pravna pravila z ustreznimi dejanje
 - predlagalni akti: so normativni pravni akti v širšem pomenu besede, z njimi se srečujemo v normodajnih in pravovarstvenih postopkih (*tožba, obtožnica, pritožba, ugovor*)

pravna domneva:

- pravno dejstvo, ki velja na temelju drugih dejstev za resnično, ne da bi ga bilo treba dokazati
- domnevano dejstvo verjetno obstaja, sprotno dokazovanje teh dejstev oteževalo nastop pravnih posledic
- izpodbojne pravne domneve: prizadete osebe lahko jo izpodbijajo, če imajo na voljo ustrezne dokaze
- neizpodbojne pravne domneve: domneve proti katerim ne več nobenega pravnega sredstva

pravna fikcija:

- pravno dejstvo, ki velja kot resnično, čeprav vemo, da ne obstaja

UPRAVNI AKT – posamični oblastni akt

definicija:

- enostranska izjavna oblastna dejanja, izdajajo jih pristojni upravni organi kot nosilci oblasti
- nanašajo se na konkretna družbena razmerja
- odločajo o ustanovitvi, spremeniitvi ali odpravi pravic in dolžnosti pravnih subjektov v upravnih zadevah

delitev:

- konstitutivni upravni akti: ustanavljajo, spreminjajo, odpravljajo pravice in dolžnosti pravnih subjektov
- deklarativni upravni akti: potrjujejo, da obstajajo določene pravice, dolžnosti, pravna razmerja ali druga pravno pomembna dejstva in stanja, pogosto so temelj za izdajo konstruktivnega upravnega akta

upravne odločbe:

- izdajanje: izdajajo pristojni državni upravni organi, lahko tudi drugi če to dovoljuje zakonsko pooblastilo
- upravni postopek: postopek za izdajo upravnega akta
 - splošni upravni postopek: nanaša se na upravne zadeve na vseh področjih
 - posebni postopek: če so za upravne zadeve posamezna vprašanja drugače urejena
 - skrajšani postopek: če je primer enostaven in pravno preprost

odločbe in sklepi v podjetjih in zavodih:

- posebna vrsta posamičnih upravnih aktov
- niso oblastni upravni akti, ker jih ne izdajajo državni organi
- enostransko in avtoritativno jih sprejemajo pristojni organi v podjetjih, zavodih
- urejajo pravice in dolžnosti, ki jih imajo zaposleni delavci in uslužbenci v konkretnih pravnih razmerjih
- odločbe in sklepi temeljijo na zakonih, kolektivnih pogodbah, avtonomnih splošnih pravnih aktih

SODNI AKT – posamični oblastni akt

definicija:

- oblastni posamični akti sodišč
- na temelju ustave in zakonov odločajo o pravnosti vedenja in ravnanja pravnih subjektov, o spornih pravicah in dolžnostih, o pravnosti posamičnih in splošnih aktov...

delitev:

- sodba: sodni akt s katerim sodišče odloči o posamezni zadevi
- sklep: procesni pravni akti, nanašajo na potek postopka, lahko odločijo tudi o zadevi, ki je predmet obravnave
- akti ustavnega sodišča: odločajo o ustavnosti in zakonitosti splošnih pravnih aktov, o ustavnih pritožbah in drugih pomembnih zadevah, o glavnih zadevah izdajo odločbe, o drugih zadevah pa sklepe

sodbe v sodnih postopkih:

- kazenski postopek: sproži če je podan utemeljen sum, da je določena oseba storila kaznivo dejanje
 - obsodilna sodba: obtoženi je kriv za storjeno kaznivo dejanje, izreka kazensko sankcijo
 - oprostilna sodba: obtoženec je oproščen
 - zavrnilna sodba: postopek se ne more nadaljevati, ker je podana kaka procesna ovira
- pravdni postopek: obravnavanje sporov iz osebnih, družinskih, premoženjskih, drugih civilnopravnih razmerij
 - zavrnilna sodba: če tožbeni zahtevek ni utemeljen
 - dajatvena sodba: če je zahtevek utemeljen, se tožencu nalaga naj v korist tožnika nekaj stori, opusti, oblikuje
 - oblikovalna sodba: če je zahtevek utemeljen, se določeno pravno razmerje razveže, spremeni, oblikuje
 - ugotovitvena sodba: ugotovi (ne)obstoj določene pravice ali pravnega razmerja, (ne)pristnost listine
- postopek pred delovnimi in socialnimi sodišči: delovni spori in sporih s področja socialne varnosti
 - v teh sporih se večinoma uporabljajo pravila pravdnega postopka
- postopek o upravnih sporih: odločajo upravna sodišča ali splošna sodišča v posebnem postopku
 - upravni spor: tožnik je prizadet v svojih pravicah ali pravnih koristih zaradi upravnega akta
 - zavrnilna sodba: če tožba s katero je bil sprožen postopek ni utemeljena

- spor o zakonitosti upravnega akta: določi se sodbo s katero se izpodbijani upravni akt odpravi
- spor polne jurisdikcije: sodišče odloči o upravni stvari, ta sodba v celoti nadomesti odpravljeni upravni akt

ZASEBNI PRAVNI AKT = PRAVNI POSEL – posamični neoblastni akti

definicija:

- pravni posli: avtonomna voljna izjavna dejanja enega, dveh ali več pravnih subjektov, s katerimi v pravno dovoljenih mejah nastajajo, se spreminjajo in prenehujejo pravice in dolžnosti v konkretnih primerih
- bistvena značilnost: temeljijo na avtonomiji pravnih subjektov in na dispozitivni naravi civilnega prava
- stranke v pravnem poslu: so enakopravne, tako da prostovoljno pridobivajo pravice, prevzemajo obveznosti, so samostojne pri izbiranju med pravnimi možnostmi, ki so jim dane na voljo, če so stranke pravnega posla oblastni pravni subjekti je njihov pravni položaj isti, kot pri drugih strankah
- vrste pravnih poslov: kupoprodajna pogodba, darilna pogodba, oporoka, okupacija, poravnava...

delitev:

- obligacijskopравни (*pogodbe*), stvarnopravni (*izročitev, poravnava*), dednopravni (*oporoka*)
- odplačni (*kupoprodajna pogodba*), neodplačni (*darilna pogodba*)
- oblični (*oporoka*), neoblični (*kupoprodajna pogodba za premično stvar*)
- pravni posli med živimi (*pogodba*), pravni posli za primer smrti (*oporoka*)
- enostranski pravni posli: pravno posledico povzroča voljno izjavno dejanje enega pravnega subjekta (*okupacija*)
- dvostranski pravni posli: stranki se morata sporazumeti o bistvenih sestavinah pravnega posla (*poravnava*)

razlika med upravnim in sodnim aktom

- upravni akt: v pristojnosti upravnih organov, konkretizirajo dispozicije pravnih pravil, upravne zadeve so tiste, pri katerih je težišče na upravnem delovanju
- sodni akt: v pristojnosti sodišč, konkretizirajo sankcije, sodne zadeve tiste, kjer gre za pravno sojenje, odločanje

razlika med zasebnim in upravnim aktom

- zasebni pravni akti: temeljijo na avtonomiji volje
- upravni akti: enostransko odločajo kakšne pravice in dolžnosti naj imajo pravni naslovljenci v konkretnih pravnih razmerjih, je avtoritativni posamični akt

razlika med zasebnimi in sodnimi akti

- zasebni pravni akti: neoblastni pravni akti, pravni posli, ki pogojujejo sodne akte
- sodni akti: so oblastni pravni akti, ko se sprožen sodni spor, avtoritativno razsodijo o pravovarstvenem zahtevku in njegovi utemeljenosti

KONKRETNO PRAVNO PRAZMERJE

definicija:

- individualizirano in konkretizirano abstraktno pravno razmerje med pravnimi subjekti
- pravni subjekti imajo drug proti drugemu ustrezne pravice in dolžnosti glede na predmet pravnega razmerja

nastanek konkretnega pravnega razmerja:

- konkretna pravna razmerja so sinteza abstraktnega pravnega razmerja in konkretnega dejanskega stanu
- abstraktno pravno razmerje: abstraktno urejeno in vnaprej predvideno, predvidene pravne posledice
- konkretni dejanski stan: je pogoj, da pravni subjekti postanejo nosilci konkretnih pravic in dolžnosti, izziva pravno posledico in terja njeno normativno konkretizacijo

izpeljave konkretnega pravnega razmerja

- konkretno pravno razmerje nastane skupaj s posamičnim pravnim aktom
 - splošni pravni aktfposamični pravni aktfuresni čitev pravnega pravila
- konkretno pravno razmerje, ki je nastalo je kršeno, zato je treba vzpostaviti še pravovarstveno razmerje
 - splošni pravni aktfposamični pravni aktfpravna kršitevpravovarstveno razmerjefuresni čitev pravnega pravila

- konkretno pravno razmerje nastane neposredno na temelju splošnega in abstraktnega pravila
 - splošni pravni akti furesni čitev pravnega pravila
- splošno in abstraktno pravilo je neposredno kršeno v konkretnem pravnem razmerju, zato je potrebno, da se oblikuje se konkretno pravovarstveno razmerje
 - splošni pravni akti fpravna kr šitev fpravovarstveno razmerjefuresni čitev pravnega pravila

vrste konkretnih pravnih razmerij

- časovno neomejena (*lastninsko pravna razmerja*)
- dogovorjena za določena ali nedoločen čas (*najemna razmerja*)
- enkratna in prenehajo po izpolnitvi obveznosti (*kupoprodajna razmerja*)
- odvisna od razlogov, ki so jih izzvali (*prenehanje rejništva, ker ni več razlogov, zaradi kateri je otrok v reji*)
- tajajo toliko časa, dokler se ne uresniči pravna posledica, ki jo je izzvala pravna kršitev (*zaporna kazen*)

ZASTARANJE IN PRIPOSESTVOVANJE

definicija zastaranja:

- zastaranje: po preteku določenega časa preneha pravica zahtevati izpolnitev obveznosti
- civilnopravna obveznost se spremeni v naturalno obveznost fispremeni se pravna narava obveznosti
- čas ki je potreben za zastaranje, je odvisen do pomembnosti posamezne obveznosti

kazenskopravno zastaranje:

- zastaranje kazenskega pregona: prenehanje pravice, da se kaznuje in preganja domnevnega storilca kaznivega dejanje po preteku določenega roka
- zastaranje izvršitve kazni: izrečena kazen se ne sme izvršiti, če je potekel določen zastaralni rok, dolžina zastaralnega roka je odvisna od teže kaznivega dejanja

definicija priposestovanja

- priposestovanje: eden izmed načinov, kako se pridobi lastninska pravica
- pridobitev lastninske pravice: je pravna posledica dobroverne posesti, ki je trajala daljše časovno obdobje
- dobroverni posestnik: tisti ki ne ve ali ne more vedeti, da stvar, ki jo ima v posesti, ni njegova
- dolžina priposestvovalnega roka: razteza se od 3 do 20 let, roki se razločujejo kdaj pravni sistem ni veljaven:

- če njegova pravila niso v povprečju učinkovita
- če skozi daljše časovno obdobje teče pravno življenje drugače kot je normativno določeno
 - sčasoma se predvideno normativno življenje se umakne resničnemu pravnemu življenju in ga prizna
 - pomembno vlogo ima normativna moč dejanskosti
 - pravo ne more vztrajati pri rešitvah, ki jih je dejansko življenje preraslo

VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA

definicija:

- vprašanje pravnega varstva se pojavi, če pravni naslovljenci ravnaajo protipravno
- protipravno vedenje in ravnanje je pravna kršitev, ki ji sledi pravna sankcija, če pristojni organi sprožijo ustrezen pravovarstveni postopek

pravno varstvo:

- reakcija na domnevno pravno kršitev in na pravni spor
- preventivno pravno varstvo, prepreči, da bi nastala pravna kršitev ali pravni sporfiutrditi pravna razmerja

SAMOZAŠČITA

značilnosti:

- uporabljati jo je mogoče samo v tistih mejah in primerih, za katere je pravno predvidena, če se pravni subjekti teh meja ne držijo, gre za nedovoljeno samozaščito, ki je opredeljena kot pravna kršitev

- samozaščita načeloma ni dovoljena, ker bi vodila do nekontrolirane uporabe nasilja vsakogar prosti vsem, pomenila bi vrnitev v naravno stanje, v katerem gre za vojno vseh proti vsem
- zato ima samo država monopol nad sredstvi za fizično prisiljevanje ljudi in samo država zagotavlja pravni postopek v katerem se uresničujejo pravni spori
- nosilci pravnega varstva so lahko izjemoma prizadeti pravni subjekti sami

samozaščita:

- stranka se v pravno dovoljenih mejah brani z lastno silo, ker gre za neposredni protipravni napad ali nevarnost napada, ki ga ni mogoče odvrniti na drugačen način
- tipični primeri samozaščite: silobran, skrajna sila, samopomoč, zasebna rubež
 - silobran: samoobramba
 - skrajna sila: storitev kaznivega dejanja, za odvrnitev istočasne nezakrivljene nevarnosti
 - samopomoč: odvrnitev od kršitve pravice, ko grozi neposredna nevarnost (*zasebna rubež*)

razsodišča:

- stalna ali priložnostna, oblikujejo jih prizadeti pravni subjekti sami in jim potem zaupajo reševanje medsebojnih sporov, delovati morajo v mejah, ki jih dovoljuje pravni red
- odločajo hitreje in ceneje kot državni sodni organi, postopek je manj formalen in bolj učinkovit, razbremenijo državna sodišča, so prostovoljna, zagotavljajo pravno varnost
- arbitražni dogovor: pogodba o razsodišču, sme se skleniti v tistih zadevah s katerimi stranke prosto razpolagajo
- razsodniki: strokovnjaki, ki so specializirani za posamezne vrste sporov
- stranke imajo možnost, da same oblikujejo pravila postopka ali pooblastijo razsodišče, da o sporu odloči po načelih pravičnosti
- razsodba razsodišča: ima moč pravnomočne sodbe, lahko se jo izpodbija na razsodišču višje stopnje

DRŽAVNO VARSTVO

definicija:

- poglavitna oblika pravnega varstva, ki ga izvajajo državni organi
- naloga državnih organov: izpeljati postopek, ki je bil sprožen, odločiti, ali je pravovarstveni predlog utemeljen, izreči ustrezno odločitev in jo po potrebi prisilno izvršiti
- vnaprej je predvideno, kateri organi so nosilci pravnega varstva, v kakšnih postopkih odločajo o zadevah
- osrednji nosilci: sodni, upravni in ustavnosodni organi
- končni nosilec: ustrezeni sodni organ – vrhovno ali ustavno sodišče
- začetek pravovarstvenega postopka: na predlog pristojnega državnega organa ali prizadetega subjekta
- oblike upravnega in sodnega varstva: upravni, kazenski, pravni postopek in pravovarstveni postopek

VRSTE DRŽAVNEGA VARSTVA

upravno varstvo:

- upravno varstvo: varstvo pravic, obveznosti, pravnih koristi v upravnih zadevah na upravnih področjih
- upravni postopek: v njem se odloča o upravnem varstvu, vodijo ga pristojni organi javne uprave
- začetek upravnega postopka:
 - po uradni dolžnosti: če tako zahteva zakon ali tako narekuje obstoječe dejansko stanje
 - na zahtevo stranke: če to dopuščajo zakoniti pravni predpisi ali to zahteva narava stvari

kazensko varstvo:

- kazensko varstvo: nanaša se na obravnavanje kaznivih dejanj in njihovih domnevnih storilcev
- kazenski postopek: v njem se odloča o kazenskoopravnih zadevah, vodijo ga pristojna sodišča
- kazenski + civilnopravni postopek = temeljni sodni postopek
- začetek kazenskega postopka:
 - po uradni dolžnosti na zahtevo državnega tožilca: tožilec mora sprožiti kazenski postopek, če je podan utemeljen sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti

- na predlog zasebnega tožilca: pri nekaterih lažjih kaznivih dejanjih, ki se preganjajo na zasebno tožbo
- normativni pravni akti za sprožitev kazenskega postopka: obtožnica, obtožni predlog, zasebno tožba
- postopek proti mladoletniku: državni tožilec lahko odloči, da ne bo zahteval uvedbe kazenskega postopka
- oportunitetno načelo: velja za mladoletne in za polnoletne storilce za lažja kazniva dejanja, če se je osumljenec pripravljen ravnati po navodilih državnega storilca in izpolniti določene naloge

civilno pravno varstvo:

- civilnopravno varstvo: obravnavanje in odločanje v sporih iz osebnih, rodbinskih, premoženjskih in drugih civilnopravnih razmerij fizičnih in pravnih oseb
- pravdni postopek: pristojna sodišča odločajo o civilnopravnih sporih, temelji na načelu dispozitivnosti
- načelo dispozitivnosti: pomeni da stranke prosto razpolagajo z zahtevki in da sodišče odloča v mejah zahtevkov, ki so bili postavljeni, stranke lahko svoj zahtevek umaknejo, pripoznajo nasprotnikov zahtevkov, se poravnajo, to načelo je omejeno z načelom oficialnosti
- omejitve: načelo dispozitivnosti je omejeno z načelom oficialnosti in z nekaterimi posebnimi postopki
- normativni pravni akti za sprožitev pravnega postopka: tožba

ZBIRANJE PROCESNEGA GRADIVA

- priprava za pravno odločitev
- organi, ki vodijo postopke morajo ugotoviti dejansko stanje in dejstva, pomembna za izdajo zakonite odločbe
- v postopku je treba zagotoviti, da se stranke lahko izjavijo o dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za odločitev v konkretni zadevi in predlagajo dokaze
- v vseh postopkih se mora zbrati gradivo o dejstvih in procesno gradivo
- procesno gradivo: omogoča, da pravovarstveni organ o zadevi odloči
- kar je skupno pravovarstvenim postopkom:
 - temeljijo na načelu proste presoje dokazov
 - formalni pravni viri, ki so normativno izhodišče odločanja se ne dokazujejo
 - stranke podajajo pravna naziranja, navajajo kako naj se pravne predpise razlaga, katera rešitev je najboljša

upravni postopek:

- preiskovalno načelo:
 - zbiranje dejanskega in dokaznega gradiva je naloga organa, ki vodi postopek
 - preiskovalno načelo utemeljuje javna korist, ki jo varuje pristojno upravni organ
 - stranka ima vseskozi možnosti, da je aktivna, navaja dejstva in predlaga, da se izvedejo ustrezni dokazi
- načelo ekonomičnosti:
 - postopek je treba voditi hitro, s čim manjšimi stroški, s čim manjšo zamudo za stranke
 - kljub temu se mora pravilno ugotoviti dejansko stanje in izda zakonita odločba
- o stvari se lahko odloča v skrajšanem postopku ali posebnem ugotovitvenem postopku

kazenski postopek:

- načelo kontradiktornosti:
 - tožilec mora navesti dejstva, na katera opira svoj zahtevek in dokaze
 - obdolženec ima pravico navajati dejstva in dokaze, ki so mu v korist
- preiskovalno načelo:
 - sodišče tudi samo zbira in izvaja dokaze, ki se nanašajo na konkretni primer
 - enako pozorno morajo preizkusiti in ugotoviti tako dejstva, ki obdolženca obremenjujejo in mu koristijo
 - predsednik senata mora skrbeti, da se zadeva razčisti in da se doseže resnica
 - senat lahko odloči, da se izvedejo dokazi, ki niso bili predloženi

pravdni postopek:

- stranki sta enakopravni, z zahtevki prosto razpolagata, dolžni sta dokazati resničnost dejstev
- razpravno načelo:

- sodišče načeloma ne sme upoštevati dejstev, ki jih nobena od strank ni predlagala
- sodišče je dolžno ugotoviti sporna dejstva, od katerih je odvisna utemeljenost zahtevka
- sodišče lahko izvede dokaze, ki jih stranke niso predlagale, če so pomembni za odločitev

PRAVOVARSTVENA ODLOČBA

pravna odločba:

- izda se tedaj, ko je zbrano procesno gradivo, ki omogoča pravno odločitev
- treba je razjasniti življenjska dejstva, izvesti dokaze, ugotoviti, katera dejstva so pravno pomembna
- treba je izbrati tisto rešitev, ki je najbolj utemeljena
- pomembno vlogo ima glavna obravnava (*kazenski in pravnici postopek*) oz. ustna obravnava (*upravni postopek*)

pravovarstvena odločba:

- posamični oblastni pravni akt s katerim se odloči o predmetu obravnavanja
 - v upravnem postopku: je to upravna odločba
 - v kazenskem in pravnem postopku: je to sodba

sestavine pravovarstvene odločbe:

- uvod: podatki o organu, ki odločbo izda in o strankah, kratka označitev zadeve, podatki o glavni/ustni obravnavi, dan, ko je bilo o stvari odločeno
- izrek ali dispozitiv: avtoritativno odloči o predmetu postopka, je oblastno posamično pravno pravilo, odloči o pravovarstvenem zahtevku in njegovi utemeljenosti, opredeljuje pravno posledico, ki pove kako naj bo pravni primer razrešen, nanj se opira pravnomočnost sodbe
- obrazložitev: navaja razloge, ki utemeljujejo pravno odločitev, opis procesnega gradiva, utemeljitev pravne odločitve, navaja dejstva in dokaze, navaja formalne pravne vire, ki so bili uporabljeni, pojasnjuje pravno posledico
- pravni pouk: navaja pravno sredstvo, rok v katerem je treba podati pravno sredstvo in organ na katerega ga je treba nasloviti

PRITOŽBENA (INSTANČNA) POT

pritožba:

- pritožba: je redno pravno sredstvo, ki ga je mogoče vložiti proti prvostopenjski pravni odločbi
- smisel pritožbe: zadevo se še enkrat preveri, odpravijo se napake pomankljivosti
- splošni pritožbeni rok: 15 dni odkar je bila stranki vložena sodba oz. odločba
- pravica do pritožbe: je temeljna pravica, ki jo zagotavlja ustava
- pritožbeni razlogi: možno jih je izpodbijati
 - bistveno je kršena določila pravovarstvenega postopka
 - dejansko stanje je zmotno ali nepopolno ugotovljeno
 - kršeni materialno pravni formalni viri

odločanje:

- o pritožbi odloča organ višje stopnje
- zavrnitev pritožbe: če je pritožba neutemeljena jo pritožbeni organ zavrne
- potrditev pritožbe: če je pritožba utemeljena
 - pritožbeni organ zadevo razveljavi in o zadevi samo ustrezno pravno odloči
 - pritožbeni organ vrne zadevo v ponoven postopek in organ prve stopnje mora obravnavati vprašanja na katera je opozoril pritožbeni organ
- upravni spor: posebna oblika instančnega pravnega varstva, oblika sodnega nadzora nad zakonitostjo organov javne uprave

pravnomočnost sodnih in upravnih odločb:

- upravni, kazenski, pravnici postopek fipravna odlo čba firedno pravno sredstvo proti pravni odlo čbi fi ponovno preverjanje zadev, odprava napak, pomanjkljivosti fipravnomo čna sodba fiizredno pravno sredstvo proti pravnomočni sodbi

- pravnomočnost: pravna odločba postane dokončna, nespremenljiva, to zagotavlja pravno varnost, omogoča da pravno življenje spet nemoteno poteka, omogoča pravno utrjenost, preprečuje ponovno odločanje o isti zadevi
- nastop pravnomočnosti: ko so izčrpana redna ravna sredstva za izpodbijanje ali do izpodbijanja sploh ne pride
- formalna pravnomočnost ali neizpodbojnost: pravnomočnost konkretnega oblastnega pravnega akta, pravne odločitve ni več mogoče izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi
- materialna pravnomočnost: prizadete stranke in državni organi so vezani na vsebino pravne odločbe
- pravnomočna odločba: sprejemamo jo kot pravni pravilno in resnično, je dokončna, če stranke ne pristanejo na vsebino pravnomočne odločbe ali je same ne morejo udeležiti je potrebna prisilna izvršba
- pravnomočnost v civilnem in kazenskem postopku: pravnomočnost v pravem pomenu besede, spore med nasprotujočima si strankama je treba rešiti v zgledelem času
- pravnomočnost v upravnem postopku: v postopku se obravnavajo upravne zadeve, ki so v javnem interesu, v upravnih zadevah se strankam priznavajo pravice in nalagajo obveznosti
 - smisel pravnomočnosti upravnih odločb: ni mogoče posegati v že pridobljene pravice in pravne položaje, ni mogoče stopnjevati obveznosti, ki so bila stranki v isti zadevi že naložene s subjektivno pravnomočnost

izredna pravna sredstva:

- pravo dopušča, da se proti pravnomočnim odločbam lahko vlagajo izredna pravna sredstva
- možnost odpraviti nezakonitost in krivico, do katere pride v rednih pravnih postopkih
- so časovno omejena, vlagajo jih lahko le pooblaščen predlagatelji, praviloma ne zadrži izvršitve pravnomočne pravne odločbe

izredna pravna sredstva v kazenskem in pravnem postopku:

- obnova postopka: zaradi bistvene kršitve postopka, če se pojavijo nova dejstva in dokazi
- zahteva za varstvo zakonitosti: če so bili kršeni materialni in procesnopravni predpisi
- izredna omilitev kazni: pokažejo se okoliščine, ki bi pripeljale do milejše obsodbe
- revizija: zaradi kršitve pravil pravnega postopka

izredna pravna sredstva v kazenskem postopku:

- veliko možnosti, ki omogočajo spremembo, razveljavitev, odpravo pravnomočnih odločb, ki bi lahko imele hude posledice (*obnova postopka, zahteva za varstvo zakonitosti, izredna razveljavitev, ničnostna zahteva...*)
- nična odločba: odločba, ki ne bi smela biti izdana v upravnem postopku, s svojo izvršitvijo bi lahko povzročila kaznivo dejanje, je ni mogoče izvršiti, izdal jo je organ brez zahteve stranke

akti milosti: odpravljajo izstopajoče pravne nepravilnosti, izravnavajo praven posledice

- aboliciija: omogoča, da se pravnim naslovljencem odpusti kazenski pregon, tako da jim ni mogoče izreči kazni
- pomilostitev: oblastni posamični akt, v pristojnosti državnega poglavarja, za individualno določeno osebo
- amnestija: splošni pravni akt, v pristojnosti zakonodajnega telesa, namenjena je individualno nedoločnemu krogu oseb, ki so opredeljene z ustreznim splošnim znakom

IZVRŠBA

- pravovarstveni postopek v katerem se izvršuje pravnomočna pravna odločba
- pravno pravilo je treba uresničiti pride do pravnega spora in pravnih kršitev potrebno razrešiti spore in sankcionirati kršitve to se stori z pravovarstvenim postopkom izda se pravna odločitev treba jo je izvršiti

izvršitev:

- pravni naslovljenci lahko sami izvršijo pravno odločitev (*plačilo*)
- pravna odločitev je taka, da mora sodelovati pristojni organ (*zaporna kazen*)
- sodelovanje pristojnih organov je potrebno, ker pravni zavezanci nočejo ravnati prostovoljno (*nočejo plačati*)

prisilna izvršba:

- prisilno izvajanje izvršilnega postopka, predvideno, če pravna odločitev ni prostovoljno uresničena

- prisilno je mogoče izvršiti pravno odločbo, ki je formalno pravnomočna in je potekel rok v katerem naj bi pravni zavezanec prostovoljno izpolnil pravno odločitev

izvršbe v upravnem, kazenskem in civilnem postopku:

- upravne odločbe: upravna izvršba in sodna izvršba
- kazenskopravne odločbe: izvršujejo se v posebnih postopkih
- civilnopravne odločbe: izvršuje se sodnem izvršilnem postopku, po potrebi prisilno udejanji pravna odločitev
 - izvršilni postopek: zagotavlja, da je pravo sekundarno učinkovito in da se s strankami ravna dostojanstveno in človečno, začne se na predlog prizadetega upnika, možna je prisilna izvršitev pravne določbe, temeljno je načelo prioritete in načelo, da se izvršbo opravi na način, ki je najmilejši in tako da se doseže namen izvršbe

USTAVNO SODNO PRAVNO VARSTVO

definicija:

- posebna vrsta državnega varstva
- nosilec: ustavno sodišče, najvišji organ sodne oblasti, varstvo ustavnosti in zakonitosti, pravic in svoboščin

o čem odloča ustavno sodišče:

- o ustavnosti in zakonitosti zakonov in drugih predpisov, ki so bili izdani za izvrševanje javnih pooblastil
- o skladnosti zakonov in drugih predpisov z mednarodnimi pogodbami in načeli mednarodnega prava
- o ustavni pritožbi zaradi kršitve človekovih pravic in svoboščin s posamičnim aktom (*če so izčrpana vsa sredstva*)
- o zadevah, ki se v pravni praksi ne pojavljajo pogosto, a imajo lahko zelo pomembne pravne posledice

kdaj odloča ustavno sodišče:

- na zahtevo pooblaščenih predlagateljev: DZ, 1/3 poslancev, DS, vlada, sodišče, državni tožilec, Banka Slovenije, varuh človekovih pravic, računsko sodišče, predstavniški organi lokalnih skupnosti
- na pobudo tistega ki kaže interes

presoja:

- abstraktna presoja: predlagatelj zahteva, da se ugotovi, da je neki splošni pravni akt neustaven ali nezakonit
- konkretna presoja: konkretni primer je izhodišče, vpliva na to kako ustavno sodišče odloči v konkretni zadevi
- če je pobuda utemeljena:
 - zakon, ki ni v skladu z ustavo se v celoti ali delno razveljavi
 - splošni pravni akt, ki ni v skladu z ustavo se odpravi ali razveljavi
- odločbe ustavnega sodišča: so dokončne in obvezne, proti njim ni rednih niti izrednih pravnih sredstev
- pomen ustavnih določb: pomen institucije, ki jo ustavno sodišče predstavlja, vsebinski razlogi (*opora v ustavi*)

dejstvo

naravno dejstvo
(dogodek)

pravno dejstvo
(nosilci pravnih sprememb, dejstva,
na ki jih človek kot takšna označuje,
človekova pravna dejanja)

pravno
dejanje

protipravno
dejanje

pravni
dogodek
(naravno dejstvo, ki na-
stane ne glede na voljno
prizadetih strank)

normodajno
pravno dejanje

materialno
pravno dejanje
(osmišljajo in uresničujejo pra-
vna pravila z ustreznimi dejanji)

normativni
pravni akt
ožji pomen

normativni
pravni akt
širši pomen

konkretna
družbena
razmerja

splošni
pravni akt
(zakon)

posamični
pravni akt
(pogodba)

predlagalni
akti
(tožba obtožnica,
ugovor, pritožba...)

RAZLAGA, RAZUMEVANJE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

RAZUMEVANJE ŽIVLJENJSKEGA PRIMERA: KONKRETNI DEJANSKI STAN

razlika med življenjskim primerom in konkretnim dejanskim stanom

- od okoliščin je odvisno katere izmed sestavin življenjskega primera in v kolikšnem pomenu so primer konkretnega dejanskega stanu
- življenjski primer in konkretni dejanski stan nista identična
- kaj je konkretni dejanski stan in katere sestavine vsebuje ne izhaja iz življenjskega primera

življenjski primer:

- je del, izsek družbene resničnosti
- primer, ki se je zgodil v določenem času in prostoru
- kot celota ni pomemben za pravo in pravno odločitev
- pravno gledano nas zanimajo samo tista dejstva življenjskega primera, ki ustrezajo sestavinam zakonskega stanu
- je samo dejansko izhodišče pravnega odločanja

konkretni dejanski stan:

- je del življenjskega primera, ki se je zgodil v določenem času in prostoru
- to niso vsa dejstva, iz katerih je življenjski primer sestavljen
- so sporna in pravno pomembna dejstva, ne pa vsa dejstva iz katerih je sestavljen življenjski primer
- konkretni dejanski stan dobimo, če ovrednotimo dejstva, ki sestavljajo življenjski primer
- tvorijo ga tista dejstva, ki se ujemajo z zakonskim dejanskim stanom
- splet tistih dejstev, ki na ravni konkretnega ustreza sestavinam zakonskega dejanskega stanu
 - KDS se ujema s primarno hipotezo – pravni subjekt je nosilec upravičenja, pravic in obveznosti
 - KDS se ujema s sekundarno hipotezo – pravni subjekt je nosilec pravne kršitve

RAZUMEVANJE BESEDIL: ZAKONSKI DEJANSKI STAN S PRAVNO POSLEDICO

razlika med pravnim besedilom in zakonskim dejanskim stanom

- pravni predpis, določilo ali skupek pravnih predpisov, določil še niso zakonski dejanski stan s pravno posledico (*tako kot življenjski primer ni konkretni dejanski stan*)
- splošno in abstraktno pravno pravilo raste in normativnega okvira (*tako kot se iz življenjskega primera izoblikuje konkretni dejanski stan*)

zakonski dejanski stan:

- je rezultat razumevanja zakona (*splošnega in posamičnega pravnega akta*)
- razlagalčeva naloga je, da spozna in ugotovi, katere možnosti zakon vsebuje in jih natančno določiti
- izbrati mora tisto kombinacijo, ki se najtesneje sklada s pravno pomembnimi značilnostmi življenjskega primera
- najmanj kar mora razlagalec storiti je, da jezikovne znake ovrednoti kot zakonski dejanski stan in izključi, da bi bila kakšna druga možnosti še bolj utemeljena
- zakonski dejanski stan: je tisti del splošnega in abstraktnega pravila, ki ga označujemo kot primarno ali kot sekundarno hipotezo
 - ZDS se ujema s primarno hipotezo: normativno in vnaprej opredeljuje dejanski stan, v katerem je pravni subjekt nosilec temeljnega upravičenja, ali obveznosti
 - ZDS se ujema s sekundarno hipotezo: če nastopi dejanski stan, ki je normativno in vnaprej opredeljen kot pravna kršitev, mora bit aktivirana sankcija

postopka tečeta vzporedno:

- iz življenjskega primera oblikujemo konkretni dejanski stan
- iz splošnega in abstraktnega pravila izluščimo in pomensko določimo zakonski dejanski stan

povezanost postopkov:

- ko določamo konkretni dejanski stan: življenjski primer primerjamo z možnimi zakonskimi dejanskimi stanovi
- ko določamo zakonski dejanski stan: splošna in abstraktna pravila primerjamo s možnimi življenjskimi primeri

pravna odločitev je mogoča:

- ko opredelimo konkretni in zakonski dejanski stan, ki se ujemata
 - ko glede na značilnosti konkretnega dejanskega stanu določimo pravno posledico, ki jo narekuje splošno in abstraktno pravilo

	zakon	ZDS je rezultat razumevanja zakona
vrednotenje		ZDSfiPP
		KDS ima sestavine, ki se ujemajo z ZDS
	življenjski	KDS fiPP

PRAVNO VREDNOTENJE IN PRAVNO ODLOČANJE

- pravna odločitev: dosežemo jo, ko ocenimo, da ima konkretni dejanski stan sestavine, ki se ujemajo s sestavinami zakonskega dejanskega stanu
- vzajemno učinkovanje, potovanje pogleda sem in tja omogoča izenačitev zakonskega in konkretnega dejanskega stanu fikonkretni dejanski stan lahko podredimo zakonskemu in izpeljemo pravno posledico
- zakonski in konkretni dejanski stan sta sad obojestranskega ovrednotenja:
 - ovrednotenje normativnega glede na dejansko in dejanskega glede na normativno
- povezava med zakonskim in konkretnim dejanskim stanom je sad človekove odločitve, ki jo omogoči vrednostno gibanje med normativnim in dejanskim, dejanskim in normativnim
- pravna odločitev: je vrednostna sinteza, ki ovrednoti življenjski primer glede na zakon

POJEM RAZLGE NORMATIVNIH PRAVNIH AKTOV

pomen razumevanja:

- splošnega pravnega akta ni mogoče uporabiti v konkretnem primeru, če ga prej ne razumemo, če ne izluščimo iz njega sporočila, ki nam omogoči, da sprejmemo pravno odločitev
- razumeti: pomeni da smo našli odgovor na vprašanje ki ga moramo rešiti

razlaga:

- razlaga je miselna dejavnost, rekonstrukcija misli, ki jo nato uporabimo v konkretnem primeru
- razlaga ne vodi nujno do ene odločitve, ki je edino pravilna, ampak do več rešitev, ki so enakovredne
- naloga pravne znanosti: da opredeli vse možne pomene pravnih norm

rekonstrukcija:

- odvisna je od razlagalčevega predznanja, družbenih razmer
- izluščimo zakonodajalčevo sporočilo, ne da bi ga kakorkoli dopolnjevali
- iz jezikovnih znakov je treba izluščiti pravno normo, njene sestavine in povezavo med njimi in jih opredeliti kot zakonski dejanski stan, ki naj mu sledi določena pravna posledica

razlagalec:

- vezan na zakon, normativni okvir ga v celoti zavezuje, nanj je v celoti vezan in mora iz njega izhajati
- razlagalec z razlago rekonstruira in pomensko opredeli splošno in abstraktno pravno pravilo, ki ga zakon sporoča in jezikovno uokvirja

- razlagalec rekonstruira zakonske možnosti, jih vsebinsko določi in izbere tisto kombinacijo, ki se najtesneje ujema s pravno relevantnimi značilnostmi življenjskega primera

razlika med praktično in znanstveno razlago:

- praktična razlaga: kljub splošnosti in abstraktnosti mora opredeliti zakonski dejanski stan tako, da dopušča enopomensko odločitev v življenjskem primeru
- znanstvena razlaga: enopomenski odgovor se izmika, če se osredotoča samo na del pravnega pojava, razlaga je vsebinsko odprta

JEZIKOVNA RAZLAGA

jezikovna razlaga:

- metoda, s katero ugotavljamo besedni pomen pravnih določil in normativnega akta
- je prva stopnja, ki določa možni besedni pomen pravnega pravila
- določa tudi mejo, ki je razlagalec ne sme prestopiti (*biti mora v okviru zakonskega besedila*)
- naloga jezikovne razlage: da v skladu z pravili jezika rekonstruira besedni pomen pravnega pravila, za katerega ni nujno da se ujema s pravim pomenom pravnega pravila (*gre za besedni pomen*)
- razlagalec mora jezikovno razlago dopolniti in preveriti še z drugimi razlagami
- sporočilo, ki ga razlagalec išče: pravno pravilo, njegovi sestavni deli in njihov pomen

kontekst:

- kontekst je tisti, ki določa pomen jezikovnih znakov
- pomen ni lastnost besedila, ampak razmerja med človekom in besedilom
- jezikovni znaki pomen samo glede na ustrezen kontekst
- različni konteksti so med seboj povezani in pomensko soodvisni
- kontekst razumevanja je celoten postopek normativne konkretizacije zakona glede na konkretni življenjski primer, ki je predmet pravnega odločanja

zakonski jezik

- izhodišče zakonskega jezika je pogovorni jezik
- zakonski jezik je vselej nad pogovornim
- splošni pogovorni jezik je izhodišče za razumevanje zakona
- razlagalčeva dolžnost je, da ugotovi, kakšne vrste izrazov zakon vsebuje in h kakšnim zvrstem izrazi sodijo

pomen izrazov:

- splošni izrazi in besede imajo lahko v pravu drugačen pomen kot v pogovornem jeziku
- pravni izrazi so sad pravniškega jezika in imajo vselej poseben raven pomen
- če zakon posega na strokovna področja, lahko to izrazje prevzema v zakonski jezik
- pravne definicije ali opredelitve: zakonodajalec z njimi pomensko opredeljuje izraze, za katere meni, da so pravno pomembni, a vsebinsko nejasni in pomensko preveč odprti
- splošna razlagalna pravna pravila: kako je treba razumeti normativni pravni akt v katerem so vsebovana
- pravna načela: zaradi vsebinske nadrejenosti, pomensko soodločajo vsebinsko odprti in večpomenski zakonski jezik v katerem so vsebovana pravna pravila

naloga razlagalca

- v zakonskem jeziku ne sme biti nejasnosti in nedoločnosti, ki so nerazrešene, nepojasnjene
- razlagalčeva dolžnost je da razreši nejasnosti in nedoločnosti in vnese določnosti
- razlagalec ima za razlaganje besedila razlagalna pravila in pravna načela, ki mu posredujejo obvezne napotke kako naj ravna (*problem je v tem, da so tudi sama razlagalna pravila predmet razlage in razumevanja*)
- v končni fazi se mora razlagalec sam odločiti, kako oblikovati zakonski dejanski stan in pravno posledico

LOGIČNA RAZLAGA

z logično razlago

- preverjamo pomen, ki smo ga dobili z drugimi metodami razlage
- dobimo nove pomeni, ki jih ni mogoče izluščiti z drugimi metodami razlage

logično sklepanje in mišljenje:

- pomen zakona mora biti v sebi sklepčna logična enota
- z logičnim sklepanjem se je mogoče dokopati do pomenov, ki jih zakonsko besedilo na prvi pogled ne vsebuje
- **pravilo formalne logike:** izhaja iz tega, da pravilno in sprejemljivo pravno odločanje temelji na pravilnem načinu oblikovanja misli, sklepanja in dokazovanja
- **pri logični razlagi izhajamo iz pravila formalne logike**
 - misel je veljavna, če je oblikovana v skladu s pravili formalne logike
 - misel je neveljavna, če je v nasprotju spravili formalne logike, take misli mora razlagalec izločiti ko nesmiselne in protislovne
- **zakoni logičnega mišljenja:** zakon istovetnosti, protislovja, izključene tretje možnosti, zadostnega razloga...
- v skladu z zakoni logičnega mišljenja bomo med več možnimi pomeni zakonskega besedila izločili tiste, ki so formalno protislovni

logični argumenti:

- argumentum a simili ad simile, argumentum a contrario, argumentum a maiori ad minus, argumentum a minori ad maius... fito so prepričevalni argumenti

SISTEMATIČNA RAZLAGA

definicija:

- določa pomen jezikovnih znakov glede na njihovo umeščenost v zunanji in notranji pravni sistem

zunanji sistem:

- kakšna je zunanja podoba in zgradba zakona
- pravodajalec oblikuje posamezna pravna določila, razporeja in razčlenjuje snov, ki jo zakon zajema
- ta razporeditev in razčlenitev snovi ima tudi vsebinski pomen
- temeljno sporočilo zakona: vsebovano je v naslov zakona, posameznih poglavij, podpoglavij...
- pomen zakonskega določila je odvisen od tega v kakšnem normativnem pravnem aktu je in na kakšnem mestu
- umestitev v zunanji sistem je pomensko pomembna a ne povsem zanesljiva

notranji sistem:

- zre za vsebinsko povezanost in strukturiranost predmeta, ki pravno urejen
- vsebina, ki jo pravodajalec oblikuje v normativnem pravnem aktu
- delo pravne znanosti, ki splošna in abstraktna pravna pravila spoznava in znanstveno razporeja
- notranji sistem je vsebinsko, hierarhično in časovno usklajena celota, oz. je treba to skladnost doseči
- argumenti s katerimi to dosegamo so izraz reda in vsebinskih načel
 - argumenti: argument specialnosti, argument hierarhije – avtoritete, časovni argument

ZGODOVINSKA RAZLAGA

definicija:

- zgodovinska razlaga ni enovita, vključuje več argumentov, ki vodijo do nasprotujočih si rešitev

ožji pomen:

- je genetična razlaga
- pomen zakonskega besedila je odvisen tudi od poteka pravodajnega postopka
- upošteva tudi razloge za izdajo zakona

širši pomen:

- upošteva gospodarske, politične, kulturno-civilizacijske značilnosti obdobja
- pomembne so tudi razmere in družbeni kontekst

objektivistični način razlage:

- zakonsko besedilo razlaga glede na smisel zakona kot takega (ratio legis)

umerjena objektivistična smer:

- upošteva, da je zakon del kulturnozgodovinskega konteksta, v katerega je vsajen tudi sam razlagalec

- ne gre samo za smisel zakona kot takega ampak smisel pravnega sistema kot celote (ratio iuris)

dinamičnost objektivističnega načina razlage:

- razpeta je med preteklost in prihodnost, upoštevati mora obe

subjektivistična razlaga:

- upošteva voljo zgodovinskega zakonodajalca

TELEOLOŠKA RAZLAGA – NAMENSKA RAZLAGA

definicija:

- določa pomen jezikovnih znakov glede na namen pravnega določila
- pravno določilo, ki ga razlagalec rekonstruira je del širše enote, ki ima svoj namen, ta je del še širše celote... dokler ne pridemo do pravnega sistema kot celote, ki je namensko vezan na ustavo in njen vrednostni sistem
- višje ko smo v piramidi namenov, težja je pot, do konkretne odločitve
- pomen pravnega pravila mora izhajati iz meril, ki so vsebovana v pravnem besedilu
- če v pravnem besedilu ni opore, kako naj ga razumemo, ne moremo govoriti o razlagi, ker namenska razlaga ne mora nadomestiti drugih argumentov razlage in ustvariti pravnega pravila, ki kot sredstvo rabi določenemu cilju
- namenska razlaga ne sprašuje po namenu s katerim potem razlagalec ustvari pravno pravilo
- namen je le ena izmed prvin, ki skupaj z drugimi soodloča o pomenu pravnega pravila
- argument namena ima pa odločujoč vpliv, ko izbiramo med dvema ali več možnimi rešitvami in ko pomensko določamo jezikovne znake – argument namena utemeljuje to izbiro

POVEZAVA MED RAZLAGAMI

- namenska razlaga: namen pravnega pravila išče v samem pravnem besedilu
- logična razlaga: pove ali je merilo trajno, in bo s prepričevalnimi argumenti zajel tudi primere, ki jezikovno niso neposredno urejeni
- zgodovinska razlaga: opozori na namen, ki ga je zakonu pripisoval zakonodajalec, opozori na namen, ki so ga določevale zgodovinske okoliščine, v katerih je zakon nastal
- sistematična razlaga: opozori na pomen pravnega pravila glede na mesto, ki ga ima v sistemu
- vplivajo tudi merila pravne kulture in civilizacije

ARGUMENTUM A SIMILI AD SIMILE – sklepanje od podobnega na podobno

definicija:

- neposredno pravno urejeni primer in neposredno pravno neurejeni primer se ujemata v bistvenih lastnostih
- analogno sklepamo, da za pravno neurejeni primer velja enaka pravna posledica, kot za pravno urejenega

analogno sklepanje:

- analogno sklepanje: sklepamo, da za pravno neurejen primer velja enaka posledica, kot je določena za pravno urejenega, če se primera ujemata v bistvenih lastnostih, sestavin
- zanesljivost sklepanja: več ko je skupnih bistvenih sestavin večja je zanesljivost sklepanja
- načelo pravne enakosti: izhodišče za analogno sklepanje, treba je pravno enako obravnavati tisto, kar je enako
- merilo podobnosti: osrednja sestavina analognega sklepanja, ugotovitev podobnosti je sad vrednostne in teleološke presoje
- pravna podobnost primerov: če sta analogni primer in neposredno pravno urejeni primer vrednostno istovetna, imata enak interesni, vrednostni temelj, zato ju enako pravno vrednotimo
- skupni vrednosti temelj: prek njega sklepamo od podobnega na podobno fi če imata analogni in neposredno pravno urejeni primer enako pravno vrednosti, za oba primera velja ista posledica

analogia intra legem:

- sklepanje po podobnosti v mejah, ki so dane znotraj posameznih pravil
- sklepanje od izrecno navedenih primerov na primer, ki ga pravodajalec le nakaže
- poglavitno: nanaša se na notranje praznine, ki jih pravodajalec vnaprej predvideva
- notranje praznine: so omejene na možnosti v mejah posameznih pravnih pravil, že samo pravno pravilo vsebuje merila, kako naj sklepamo po podobnosti
- pri analogiji intra legem ne gre za razširjanje pravnega pravila od pravno urejenega primera na njemu podoben primer, vse skozi smo v dosegu posameznega pravnega pravila in v njegovem okviru sklepamo po podobnosti
- ostajamo v mejah pravila in v teh mejah moramo najti merilo, ki utemeljuje sklepanje po podobnosti

zakonska analogija (analogia legis):

- ima širši domet kot analogia intra legem
- posamična analogija: izhajamo od primera, ki je urejen z določenim zakonskim ali drugim pravnim pravilom in od tega primera sklepamo na neurejeni primer
- neurejeni primer se ne sklada z urejenim primerom v celoti, ampak v bistvenih lastnostih
- bistvene lastnosti so vrednostno merilo, prek katerega sklepamo, da za neposredno neurejen primer velja ista pravna posledica, kot za pravno urejenega
- primera si morata biti v bistvenem enaka

pravna analogija (analogia iuris):

- določeno pravno pravilo posplošimo in uporabimo tudi za druga družbena razmerja, če se vrednostno ujemajo z neposredno urejenim razmerjem
- pravna analogija je delna ali popolna
- popolna pravna analogija: na temelju celotnega pravnega sistema vsebinsko določimo neurejeni primer

pomen zakonske in pravne analogije

- sredstvo za razlaganje pravnih aktov v širšem pomenu besede
 - zakonodajalec zavestno uporablja analogijo, da ureja pravno pomembna družbena razmerja
 - omogočata enakopravno vrednotenje neurejenih razmerij, ki so v bistvenem podobni urejenim razmerjem
- sredstvo za zapolnjevanje pravnih praznin
 - v primeru pravne praznine je uporaba analogije nujna, če je na voljo pravno pravilo in je v njem urejeno razmerje, ki je v bistvenem podobno razmerju, ki je predmet pravne praznine

posebnosti v kazenskem pravu:

- kaznivo dejanje je tisto dejanje, ki ga zakon opredeli kot kaznivega, določa njegove znake in kazen zanj
- opredelitev mora biti določna, da je že vnaprej jasno kaj je dovoljeno in kaj prepovedano

uporaba:

- prepovedana je uporaba zakonske in pravne analogije, ker mora zakon sam določno opredeliti kaznivo dejanje in njegove sestavine (*nullum crimen sine lege certa*)
- dovoljena je uporaba analogia intra legem, sklepanje po podobnosti znotraj kazenskopravnega pravila

ARGUMENT TELEOLOŠKE REDUKCIJE

definicija:

- temelji na načelu, da moramo neenake primere obravnavati in vrednotiti neenako
- gre za to, da zožimo možni jezikovni pomen predpisa in pomen prebijemo
- predpis le navidezno ureja določen dejanski stan – gre za prekrito pravno praznino

uporaba:

- uporaba tega argumenta ni dovoljena v kazenskem materialnem pravu

ARGUMENTUM A CONTRARIO – sklepanje po nasprotnem razlogovanju

definicija:

- določena pravna posledica velja samo za tisti konkretni dejanski stan, ki izpolnjuje izrecno navedene predpostavke zakonskega dejanskega stanu
- če te izrecno navedene predpostavke niso podane, sklepamo da za takšen primer pravna posledica ne velja

- ugotovitev, da se vse sestavine zakonskega dejanskega stanu so razlog za določeno pravno posledico
- sestavine morajo biti dovolj določno opredeljene
 - sklepamo, da pravna posledica velja samo za dejanski stan s takšnimi sestavinami
 - sklepamo, da pravna posledica ne velja za dejanski stan, ki takih sestavin nima

uporaba:

- argumentum a contrario je lahko sredstvo, s katerim ugotovimo, da gre za pravno praznino, ne more pa zapolnjevati pravnih praznin
- pomemben je za razlaganje tistih predpisov, ki določajo pristojnost državnih organov in upravičenj

razmerje med zakonsko analogijo in argumentum a contrario

- nista vzporedna, ni ju mogoče sočasno uporabljati
- temelj zakonske analogije: neposredno pravno urejeni in neurejeni primer sta si v bistvenem podobna
- temelj argumentum a contrario: neposredno pravno urejeni in neurejeni primer sta si v bistvenem različna
- zakonska analogija: bolj se uporablja v civilnem, v kazenskem pravu pa je prepovedana
- argumentum a contrario: uporablja se v civilnem in v kazenskem pravu

ARGUMENTUM A FORTIORI

definicija:

- pravna posledica velja tem bolj v primeru, ki ima v še bolj poudarjene lastnosti, ki so pogoj za pravno posledico, kot neposredno urejeni primer
- neurejen primer ima še bolj poudarjene lastnosti, ki so pogoj za pravno posledico, kot urejen primer fiza ta primer pravna posledica velja se bolj, kot za urejeni primer
- argument sam zase ni zanesljiv, to pove šele vrednostna ocena, ki mora upoštevati namen predpisa

argumentum a maiori ad minus – sklepanje od večjega na manjše:

- za tistega, ki mu gre več velja tudi manj
- kdor je upravičen, da zahteva razveljavitev pogodbe za nazaj, je toliko bolj upravičen, da jo zahteva za naprej

argumentum a minori ad maius – sklepanje od manjšega na večje

- če neka pravna posledica velja za manjše, potem še bolj utemeljeno velja za večje, ki ima bolj trdne razloge za nastop kot manjše
- za škodo ne odgovarja le tisti, ki jo povzroči iz malomarnosti, ampak tudi tisti, ki jo povzroči iz hude malomarnosti ali naklepno

ARGUMENTUM A COHAERENTIA

definicija:

- temelji na domnevi, da je pravni sistem notranje povezana celota in da v njem ne sme biti antinomij
- antinomija: če so v pravnem sistemu pravila, ki so med seboj nezdržljiva
- argumentum a cohaerentia napoti na merila, ki omogočajo, da odpravimo neuskklajenost med pravnimi pravili

časovni argument:

- upošteva čas, v katerem je pravni akt nastal (*mlajši pravni akt razveljavi starejšega*)

argument hierarhije:

- opira se na stopnjo avtoritete organa, ki je pravni akt ustvaril (*višji pravni akt razveljavi nižjega*)

argument specialnosti

- izhaja iz tega, da je treba enako obravnavati subjekte, ki sodijo v isto kategorijo (*mlajši specialnejši akt razveljavi starejšega splošnega*)

ARGUMENTUM A COMPLETUDINE

definicija:

- temelji na domnevi, da je pravni sistem popoln, da je v njem vselej mogoče najti pravno pravilo s katerim razrešimo kateri kot pravni problem
- ideologija popolnosti v ožjem pomenu: pravni sistem v tolikšni meri popoln, da v njem ni pravnih praznin
- ideologija popolnosti v širšem pomenu: sprejema, da so pravne praznine nujne in da je vsak pravni sistem v določenem obsegu nepopoln
- argumentum a completudine pove, ali sploh gre za pravno praznino, omogoča, da s pomočjo pravnega sistema in njegovih načel najdemo pravno pravilo s kateri pravno praznino zapolnimo

-

SISTEMIZACIJA PRAVA

POJEM SISTEMIZACIJE PRAVA

- sistemizacija prava: znanstveno razporejanje pravnih pravil in pravnih načel
- pravna znanost razvršča pravna pravila in pravna načela, kar omogoča da pravo spoznavamo, razlagamo, uporabljamo
- sistemizacija prava odpravlja vsebinska neskladja
- sistematizacija: sistemizacija splošnih in abstraktnih pravnih pravil
- prvine sistemizacije:
 - splošna in abstraktna pravna pravila s pravnimi načeli
 - družbena razmerja, na katera se pravna pravila nanašajo
 - način kako so družbena razmerja pravno urejena
- temeljna sistemizacijska enota: splošno in abstraktno pravilo
- širše sistemizacijske enote:
 - pravna ustanova: pravila, ki na enak način urejajo isto vrsto družbenih razmerij, označujejo posamezne pravne panoge, poudarjajo njihove vsebinske lastnosti
 - ustanova ustavnega prava: vlada, volilna pravica, državljanstvo, parlament...
 - ustanova civilnega prava: pravni subjekt, zloraba pravice, pogodba...
 - ustanova kazenskega prava: kaznivo dejanje, krivda, zmeta, kazenska sankcija...
 - ustanova upravnega prava: javna uprava, upravni akt, javna služba...
 - ustanova mednarodnega prava: država, diplomat, mednarodna pogodba...
- pravna panoga: pravna pravila in pravne ustave, ki na enak način urejajo širše sklenjeno področje družbenih razmerij
- temeljna pravna področja: sloni na razdelitvi prava na notranje/mednarodno pravo, formalno/materialno, javno/zasebno

KLASIČNE PRAVNE PANOGE

USTAVNO PRAVO

- zajema pravna pravila in načela o temeljnih državno pravne ureditve
- klasična ustavna tvarina obsega:
 - načela o obliki države
 - temeljne človekove pravice in svoboščine
 - dolžnosti in ustroj države
- ker je ustava izhodišni temeljni pravi akt je tudi ustavno pravo temeljna pravna panoga
- ustavna pravna pravila, načela in instituti ustavnega prava so temelj na katerem slonijo ostale panoge

CIVILNO PRAVO

- celota pravnih pravil in pravnih načel, ki urejajo osebna in premoženjska razmerja v katerih so pravni subjekti enakopravni in avtonomni
- pravila civilnega prava so dispozitivne narave, le nekatera so kogentna
- avtonomija: pravni subjekti svobodno oblikujejo medsebojne pravice in obveznosti
- temeljni načeli civilnega prava: načelo vestnosti in poštenja, prepoved zlorabe pravic

SPLOŠNI DEL

- tvarina, ki je skupna civilnemu pravu kot celoti
- prvine: pravni subjekti, pravno razmerje, pravice pravnih subjektov, pravni posel...

STVARNO PRAVO

- pravna razmerja med ljudmi glede na stvari
- pravna pravila in načela o stvareh, o posesti, o stvarnih pravicah
- stvarne pravice: lastninska pravica, zastavna pravica, služnost, redna bremena

OBLIGACIJSKO PRAVO

- ureja obveznostna razmerja med pravnimi subjekti ko udeleženci teh razmerij
- ena stranka je zavezana da nekaj stori, opusti, dopusti, druga stranka je upravičena, da zahteva izpolnitev te obveznosti

DEDNO PRAVO

- ureja prehod premoženja umrlega na drugo osebo
- deduje se na temelju zakona ali oporoke

DRUŽINSKO PRAVO

- skupek pravnih pravil in načel, ki urejajo zakonsko zvezo, izvenzakonsko skupnost, razmerja med starši in otroci, rejništvo, skrbništvo
- načelo avtonomije je zelo omejeno
- pravila civilnega prava so večinoma kogentna

GOSPODARSKO PRAVO

- obsega pravna pravila in pravna načela, ki urejajo pravni statut in pravne posle gospodarskih subjektov

STATUSTNO PRAVO

- obravnava tipologijo gospodarskih subjektov, njihovo ustanavljanje in prenehanje, njihovo pravno osebnost in notranjo organizacijo gospodarskih subjektov
- pravna pravila statusnega prava so večinoma kogentna

PRAVO GOSPODARSKIH POSLOV

- osredotoča se na pravne posle, ki jih sklepajo gospodarski subjekti
- pravna pravila in načela o skupnih značilnostih gospodarskih poslov, poglobitnih pravnih poslih gospodarskih subjektov in p tipičnih gospodarskih poslih

DELOVNO PRAVO

- celota pravnih pravil in pravnih načel glede delovnih razmerij

INDIVIDUALNO DELOVNO PRAVO

- sklenitev delovnega razmerja, pravice in dolžnosti strank v delovnem razmerju, varstvo pri delu, prenehanje delovnega razmerja

KOLEKTIVNO DELOVNO PRAVO

- nanaša se na delodajalce in delavske organizacije, kolektivna pogajanja, sodelovanju delavcev pri upravljanju, kolektivni delovni spori

SOCIALNO PRAVO

- vključuje pravice do ustrezne socialne varnosti
- pokojninsko, invalidsko, zdravstveno zavarovanje, zdravstveno, socialno varstvo...

UPRAVNO PRAVO

- obsega pravna pravila in pravna načela o organizaciji in dejavnosti državne in vanje uprave, pravice in dolžnosti v upravnopravnih razmerjih, nadzorovanje in odgovornost upravnih organov
- upravnopravna razmerja: ena stranka nosilec oblasti oz. javnega pooblastila, kot oblastno nadrejeni subjekt odloči o pravici, obveznosti ali koristi drugega pravnega subjekta
- upravne zadeve so v javnem interesu

ORGANIZACIJSKO UPRAVNO PRAVO

- nanaša se na ustroj in dejavnost javne uprave, se posebej državne uprave
- najvišji državni organ je vlada

- za posamezna upravna območja se ustanavljajo ministrstva

DEJAVNOST UPRAVNIH ORGANOV

- pripravljajo zakone, druge predpise in strokovna gradiva za vlado
- izvršujejo zakone in podzakonske akte izdajajo podzakonske, izdajajo podzakonske akte, neposredno udeležujejo pravne predpise
- odločajo o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznikov in pravnih oseb v konkretnih zadevah
- inšpekcijsko nadzorstvo nad izvajanjem zakonov in drugih predpisov

MATERIALNO UPRAVNO PRAVO

- pravna načela in pravna pravila o pravicah in dolžnostih pravnih subjektov v upravno-pravnih razmerjih

FINANČNO PRAVO

- ureja finančno dejavnost države in finančno pravna razmerja med pravnimi subjekti
- vključuje pravna načela in pravna pravila o finančnem poslovanju državnih organov o zbiranju, delitvi in uporabi dohodkov
- ureja organizacijo in poslovanje bank in plačilni promet v državi

KAZENSKO PRAVO

- celota pravnih pravil in pravnih načel, ki opredeljujejo kazniva dejanja, kazensko odgovornost in kazenske sankcije
- kazniva dejanja so tiste kazenskopravne prepovedi in zapovedi, ki varujejo temeljne človeške in družbene dobrine
- temeljna načela kazenskega prava: dostojanstvo in humanost, legitimnost, omejenost represije, zakonitost, subjektivna ali krivdna odgovornost, sorazmernost med kaznivim dejanjem in kaznijo

SPLOŠNI DEL

- zajema temeljna načela kazenskega prava in pravna pravila, ki se nanašajo na zasnovo in skupne značilnosti vseh kaznivih dejanj

POSEBNI DEL

- zajema opise kaznivih dejanj

POSTOPKOVNO PRAVO

- zajema sodne in druge postopke v katerih se odloča o pravicah in dolžnostih strank v konkretnih pravnih zadevah
- sestavljen iz pravnih pravil in pravnih načel o organizaciji in načinu delovanja pristojnih organov v posameznih vrstah postopka
- prekriva več pravnih panog: kazensko procesno pravo, civilno procesno pravo, upravni postopek z upravnim sporom – prototipi

MEDNARODNO JAVNO PRAVO

- ureja mednarodna razmerja med subjekti mednarodnega prava
- subjekti v mednarodnem pravu so države
- temeljna načela: enakopravnost, samoodločba narodov, suverenost, neuporaba sile, mirno reševanje mednarodnih sporov, nevmešavanje v notranje zadeve drugih države...
- delimo na mirnodobno in vojno pravo
- osrednji formalni pravni viri so mednarodno običajno pravo, obča pravna načela in mednarodne pogodbe
- poseben odnos med mednarodnim in državnim pravom
- reakcije na kršitve mednarodnega prava so politične in moralne narave

MENDARODNO ZASEBNO PRAVO

- gre za državno, notranjo pravno panogo
- pravna pravila te panoge se nanašajo na razmerja s tujo prvine, so kogentna
- ureja statusna, družinska, premoženjska in druga materialnopravna razmerja s tujo prvine
- pravna pravila mednarodnega zasebnega prava so kolizijska in substančna
- kolizijska pravna pravila: katero pravo naj se uporabi za posamezne vrste pravnih razmerij
- substančna pravna pravila: neposredno urejajo zasebnopravna razmerja s tujo prvine

TEMELJNE SKUPINE PRAVA

NOTRANJE PRAVO – MENDARODNO PRAVO

- delitev izhaja iz razsežnosti pravnih razmerij, ki so pravno urejena

notranje, državno pravo:

- pravne panoge, ki urejajo razmerja znotraj posameznih držav

mednarodno pravo:

- urejajo razmerja med subjekti mednarodnega prava, to je zlasti med državami in mednarodnimi organizacijami

MATERIALNO PRAVO – FORMALNO PRAVO

- delitev upošteva zorni kot pod katerim so urejene pravice in pravne dolžnosti pravnih subjektov

materialno pravo:

- pravice in pravne dolžnosti v primarnih razmerjih med pravnimi subjekti

formalno pravo:

- pravna pravila in pravna načela, ki urejajo ustroj pravnih oseb
- postopek, v katerem se pravice in dolžnosti oblikujejo, uporabljajo in varujejo
- zunanja spoznavna oblika, ki jo morajo imeti normativni pravni akti in pravna dejanja da so pravno veljavni

JAVNO PRAVO – ZASEBNO PRAVO

javno pravo:

- pravna razmerja v katerih so pravni subjekti drug drugemu podrejeni ali nadrejeni
- nadrejena je država, kot organ oblasti, prisilno oklepa pravna razmerja in udejanja javne interese
- podrejeni subjekti so naslovljenci pravnih dolžnosti

panoge: ustavno, upravno, finančno, kazensko, postopkovno, cerkveno in mednarodno javno pravo

zasebno pravo:

- subjekti so enakopravni, avtonomni in pravno svobodni, uresničujejo lastne interese

panoge: civilno, gospodarsko, družinsko in delovno ter mednarodno zasebno pravo

RAZLAGE

JEZIKOVNA RAZLAGA

jezikovna razlaga:

- metoda, s katero ugotavljamo besedni pomen pravnih določil in normativnega akta
- je prva stopnja, ki določa možni besedni pomen pravnega pravila
- določa tudi mejo, ki je razlagalec ne sme prestopiti (*biti mora v okviru zakonskega besedila*)
- naloga jezikovne razlage: da v skladu z pravili jezika rekonstruira besedni pomen pravnega pravila, za katerega ni nujno da se ujema s pravim pomenom pravnega pravila (*gre za besedni pomen*)
- razlagalec mora jezikovno razlago dopolniti in preveriti še z drugimi razlagami
- sporočilo, ki ga razlagalec išče: pravno pravilo, njegovi sestavni deli in njihov pomen

kontekst:

- kontekst je tisti, ki določa pomen jezikovnih znakov
- pomen ni lastnost besedila, ampak razmerja med človekom in besedilom
- jezikovni znaki pomen samo glede na ustrezen kontekst
- različni konteksti so med seboj povezani in pomensko soodvisni
- kontekst razumevanja je celoten postopek normativne konkretizacije zakona glede na konkretni življenjski primer, ki je predmet pravnega odločanja

zakonski jezik

- izhodišče zakonskega jezika je pogovorni jezik
- zakonski jezik je vselej nad pogovornim
- splošni pogovorni jezik je izhodišče za razumevanje zakona
- razlagalčeva dolžnost je, da ugotovi, kakšne vrste izrazov zakon vsebuje in h kakšnim zvrstem izrazi sodijo

pomen izrazov:

- splošni izrazi in besede imajo lahko v pravu drugačen pomen kot v pogovornem jeziku
- pravni izrazi so sad pravniškega jezika in imajo vselej poseben raven pomen
- če zakon posega na strokovna področja, lahko to izrazje prevzema v zakonski jezik
- pravne definicije ali opredelitve: zakonodajalec z njimi pomensko opredeljuje izraze, za katere meni, da so pravno pomembni, a vsebinsko nejasni in pomensko preveč odprti
- splošna razlagalna pravna pravila: kako je treba razumeti normativni pravni akt v katerem so vsebovana
- pravna načela: zaradi vsebinske nadrejenosti, pomensko soodločajo vsebinsko odprti in večpomenski zakonski jezik v katerem so vsebovana pravna pravila

naloga razlagalca

- v zakonskem jeziku ne sme biti nejasnosti in nedoločnosti, ki so nerazrešene, nepojasnjene
- razlagalčeva dolžnost je da razreši nejasnosti in nedoločnosti in vnese določnosti
- razlagalec ima za razlaganje besedila razlagalna pravila in pravna načela, ki mu posredujejo obvezne napotke kako naj ravna (*problem je v tem, da so tudi sama razlagalna pravila predmet razlage in razumevanja*)
- v končni fazi se mora razlagalec sam odločiti, kako oblikovati zakonski dejanski stan in pravno posledico

LOGIČNA RAZLAGA

z logično razlago

- preverjamo pomen, ki smo ga dobili z drugimi metodami razlage
- dobimo nove pomeni, ki jih ni mogoče izluščiti z drugimi metodami razlage

logično sklepanje in mišljenje:

- pomen zakona mora biti v sebi sklepčna logična enota
- z logičnim sklepanjem se je mogoče dokopati do pomenov, ki jih zakonsko besedilo na prvi pogled ne vsebuje
- pravilo formalne logike: izhaja iz tega, da pravilno in sprejemljivo pravno odločanje temelji na pravilnem načinu oblikovanja misli, sklepanja in dokazovanja
- pri logični razlagi izhajamo iz pravila formalne logike

- misel je veljavna, če je oblikovana v skladu s pravili formalne logike
- misel je neveljavna, če je v nasprotju spravili formalne logike, take misli mora razlagalec izločiti ko nesmiselne in protislovne
- zakoni logičnega mišljenja: zakon istovetnosti, protislovja, izključene tretje možnosti, zadostnega razloga...
- v skladu z zakoni logičnega mišljenja bomo med več možnimi pomeni zakonskega besedila izločili tiste, ki so formalno protislovni

logični argumenti:

- argumentum a simili ad simile, argumentum a contrario, argumentum a maiori ad minus, argumentum a minori ad maius... fito so prepri čevalni argumenti

SISTEMATIČNA RAZLAGA

definicija:

- določa pomen jezikovnih znakov glede na njihovo umeščenost v zunanji in notranji pravni sistem

zunanji sistem:

- kakšna je zunanja podoba in zgradba zakona
- pravodajalec oblikuje posamezna pravna določila, razporeja in razčlenjuje snov, ki jo zakon zajema
- ta razporeditev in razčlenitev snovi ima tudi vsebinski pomen
- temeljno sporočilo zakona: vsebovano je v naslov zakona, posameznih poglavij, podpoglavij...
- pomen zakonskega določila je odvisen od tega v kakšnem normativnem pravnem aktu je in na kakšnem mestu
- umestitev v zunanji sistem je pomensko pomembna a ne povsem zanesljiva

notranji sistem:

- zre za vsebinsko povezanost in strukturiranost predmeta, ki pravno urejen
- vsebina, ki jo pravodajalec oblikuje v normativnem pravnem aktu
- delo pravne znanosti, ki splošna in abstraktna pravna pravila spoznava in znanstveno razporeja
- notranji sistem je vsebinsko, hierarhično in časovno usklajena celota, oz. je treba to skladnost doseči
- argumenti s katerimi to dosegamo so izraz reda in vsebinskih načel
 - argumenti: argument specialnosti, argument hierarhije – avtoritete, časovni argument

ZGODOVINSKA RAZLAGA

definicija:

- zgodovinska razlaga ni enovita, vključuje več argumentov, ki vodijo do nasprotujočih si rešitev

ožji pomen:

- je genetična razlaga
- pomen zakonskega besedila je odvisen tudi od poteka pravodajnega postopka
- upošteva tudi razloge za izdajo zakona

širši pomen:

- upošteva gospodarske, politične, kulturno-civilizacijske značilnosti obdobja
- pomembne so tudi razmere in družbeni kontekst

objektivistični način razlage:

- zakonsko besedilo razlaga glede na smisel zakona kot takega (ratio legis)

umerjena objektivistična smer:

- upošteva, da je zakon del kulturnozgodovinskega konteksta, v katerega je vsajen tudi sam razlagalec
- ne gre samo za smisel zakona kot takega ampak smisel pravnega sistema kot celote (ratio iuris)

dinamičnost objektivističnega načina razlage:

- razpeta je med preteklost in prihodnost, upoštevati mora obe

subjektivistična razlaga:

- upošteva voljo zgodovinskega zakonodajalca

TELEOLOŠKA RAZLAGA – NAMENSKA RAZLAGA

definicija:

- določa pomen jezikovnih znakov glede na namen pravnega določila
- pravno določilo, ki ga razlagalec rekonstruira je del širše enote, ki ima svoj namen, ta je del še širše celote... dokler ne pridemo do pravnega sistema kot celote, ki je namensko vezan na ustavo in njen vrednostni sistem
- višje ko smo v piramidi namenov, težja je pot, do konkretne odločitve
- pomen pravnega pravila mora izhajati iz meril, ki so vsebovana v pravnem besedilu
- če v pravnem besedilu ni opore, kako naj ga razumemo, ne moremo govoriti o razlagi, ker namenska razlaga ne mora nadomestiti drugih argumentov razlage in ustvariti pravnega pravila, ki kot sredstvo rabi določenemu cilju
- namenska razlaga ne sprašuje po namenu s katerim potem razlagalec ustvari pravno pravilo
- namen je le ena izmed prvin, ki skupaj z drugimi soodloča o pomenu pravnega pravila
- argument namena ima pa odločujoč vpliv, ko izbiramo med dvema ali več možnimi rešitvami in ko pomensko določamo jezikovne znake – argument namena utemeljuje to izbiro

POVEZAVA MED RAZLAGAMI

namenska razlaga: namen pravnega pravila išče v samem pravnem besedilu

logična razlaga: pove ali je merilo trajno, in bo s prepričevalnimi argumenti zajel tudi primere, ki jezikovno niso neposredno urejeni

zgodovinska razlaga: opozori na namen, ki ga je zakonu pripisoval zakonodajalec, opozori na namen, ki so ga določevale zgodovinske okoliščine, v katerih je zakon nastal

sistematična razlaga: opozori na pomen pravnega pravila glede na mesto, ki ga ima v sistemu

- vplivajo tudi merila pravne kulture in civilizacije

ARGUMENTUM A SIMILI AD SIMILE – sklepanje od podobnega na podobno

definicija:

- neposredno pravno urejeni primer in neposredno pravno neurejeni primer se ujemata v bistvenih lastnostih fianalognno sklepamo, da za pravno neurejeni primer velja enaka pravna posledica, kot za pravno urejenega

analogno sklepanje:

- **analogno sklepanje:** sklepamo, da za pravno neurejen primer velja enaka posledica, kot je določena za pravno urejenega, če se primera ujemata v bistvenih lastnostih, sestavin
- **zanesljivost sklepanja:** več ko je skupnih bistvenih sestavin večja je zanesljivost sklepanja
- **načelo pravne enakosti:** izhodišče za analogno sklepanje, treba je pravno enako obravnavati tisto, kar je enako
- **merilo podobnosti:** osrednja sestavina analognega sklepanja, ugotovitev podobnosti je sad vrednostne in teleološke presoje
- **pravna podobnost primerov:** če sta analogni primer in neposredno pravno urejeni primer vrednostno istovetna, imata enak interesni, vrednostni temelj, zato ju enako pravno vrednotimo
- **skupni vrednosti temelj:** prek njega sklepamo od podobnega na podobno fi če imata analogni in neposredno pravno urejeni primer enako pravno vrednosti, za oba primera velja ista posledica

analogia intra legem:

- **sklepanje po podobnosti v mejah**, ki so dane znotraj posameznih pravil
- sklepanje od izrecno navedenih primerov na primer, ki ga pravodajalec le nakaže
- **poglavitno:** nanaša se na notranje praznine, ki jih pravodajalec vnaprej predvideva
- **notranje praznine:** so omejene na možnosti v mejah posameznih pravnih pravil, že samo pravno pravilo vsebuje merila, kako naj sklepamo po podobnosti
- pri **analogiji intra legem** ne gre za razširjanje pravnega pravila od pravno urejenega primera na njemu podoben primer, vse skozi smo v dosegu posameznega pravnega pravila in v njegovem okviru sklepamo po podobnosti

- ostajamo v mejah pravila in v teh mejah moramo najti merilo, ki utemeljuje sklepanje po podobnosti

zakonska analogija (analogia legis):

- ima širši domet kot analogia intra legem
- posamična analogija: izhajamo od primera, ki je urejen z določenim zakonskim ali drugim pravnim pravilom in od tega primera sklepamo na neurejeni primer
- neurejeni primer se ne sklada z urejenim primerom v celoti, ampak v bistvenih lastnostih
- bistvene lastnosti so vrednostno merilo, prek katerega sklepamo, da za neposredno neurejen primer velja ista pravna posledica, kot za pravno urejenega
- primera si morata biti v bistvenem enaka

pravna analogija (analogia iuris):

- določeno pravno pravilo posplošimo in uporabimo tudi za druga družbena razmerja, če se vrednostno ujemajo z neposredno urejenim razmerjem
- pravna analogija je delna ali popolna
- popolna pravna analogija: na temelju celotnega pravnega sistema vsebinsko določimo neurejeni primer

pomen zakonske in pravne analogije

- sredstvo za razlaganje pravnih aktov v širšem pomenu besede
 - zakonodajalec zavestno uporablja analogijo, da ureja pravno pomembna družbena razmerja
 - omogočata enakopravno vrednotenje neurejenih razmerij, ki so v bistvenem podobni urejenim razmerjem
- sredstvo za zapolnjevanje pravnih praznin
 - v primeru pravne praznine je uporaba analogije nujna, če je na voljo pravno pravilo in je v njem urejeno razmerje, ki je v bistvenem podobno razmerju, ki je predmet pravne praznine

posebnosti v kazenskem pravu:

- kaznivo dejanje je tisto dejanje, ki ga zakon opredeli kot kaznivega, določa njegove znake in kazen zanj
- opredelitev mora biti določna, da je že vnaprej jasno kaj je dovoljeno in kaj prepovedano

uporaba:

- prepovedana je uporaba zakonske in pravne analogije, ker mora zakon sam določno opredeliti kaznivo dejanje in njegove sestavine (*nullum crimen sine lege certa*)
- dovoljena je uporaba analogia intra legem, sklepanje po podobnosti znotraj kazenskopravnega pravila

ARGUMENT TELEOLOŠKE REDUKCIJE

definicija:

- temelji na načelu, da moramo neenake primere obravnavati in vrednotiti neenako
- gre za to, da zožimo možni jezikovni pomen predpisa in pomen prebijemo
- predpis le navidezno ureja določen dejanski stan – gre za prekrito pravno praznino

uporaba:

- uporaba tega argumenta ni dovoljena v kazenskem materialnem pravu

ARGUMENTUM A CONTRARIO – sklepanje po nasprotnem razlogovanju

definicija:

- določena pravna posledica velja samo za tisti konkretni dejanski stan, ki izpolnjuje izrecno navedene predpostavke zakonskega dejanskega stanu
- če te izrecno navedene predpostavke niso podane, sklepamo da za takšen primer pravna posledica ne velja
- ugotovitev, da se vse sestavine zakonskega dejanskega stanu so razlog za določeno pravno posledico
- sestavine morajo biti dovolj določno opredeljene
 - sklepamo, da pravna posledica velja samo za dejanski stan s takšnimi sestavinami
 - sklepamo, da pravna posledica ne velja za dejanski stan, ki takih sestavin nima

uporaba:

- argumentum a contrario je lahko sredstvo, s katerim ugotovimo, da gre za pravno praznino, ne more pa zapolnjevati pravnih praznin

- pomemben je za razlaganje tistih predpisov, ki določajo pristojnost državnih organov in upravičenj
- **razmerje med zakonsko analogijo in argumentum a contrario**
- nista vzporedna, ni ju mogoče sočasno uporabljati
- **temelj zakonske analogije**: neposredno pravno urejeni in neurejeni primer sta si v bistvenem podobna
- **temelj argumentum a contrario**: neposredno pravno urejeni in neurejeni primer sta si v bistvenem različna
- **zakonska analogija**: bolj se uporablja v civilnem, v kazenskem pravu pa je prepovedana
- **argumentum a contrario**: uporablja se v civilnem in v kazenskem pravu

ARGUMENTUM A FORTIORI

definicija:

- pravna posledica velja tem bolj v primeru, ki ima v še bolj poudarjene lastnosti, ki so pogoj za pravno posledico, kot neposredno urejeni primer
- neurejen primer ima še bolj poudarjene lastnosti, ki so pogoj za pravno posledico, kot urejen primer fiza ta primer pravna posledica velja se bolj, kot za urejeni primer
- argument sam zase ni zanesljiv, to pove šele vrednostna ocena, ki mora upoštevati namen predpisa

argumentum a maiori ad minus – sklepanje od večjega na manjše:

- za tistega, ki mu gre več velja tudi manj
- kdor je upravičen, da zahteva razveljavitev pogodbe za nazaj, je toliko bolj upravičen, da jo zahteva za naprej

argumentum a minori ad maius – sklepanje od manjšega na večje

- če neka pravna posledica velja za manjše, potem še bolj utemeljeno velja za večje, ki ima bolj trdne razloge za nastop kot manjše
- za škodo ne odgovarja le tisti, ki jo povzroči iz malomarnosti, ampak tudi tisti, ki jo povzroči iz hude malomarnosti ali naklepno

ARGUMENTUM A COHAERENTIA

definicija:

- temelji na domnevi, da je pravni sistem notranje povezana celota in da v njem ne sme biti antinomij
- **antinomija**: če so v pravnem sistemu pravila, ki so med seboj nezdružljiva
- argumentum a cohaerentia napoti na merila, ki omogočajo, da odpravimo neusklajenost med pravnimi pravili

časovni argument:

- upošteva čas, v katerem je pravni akt nastal (*mlajši pravni akt razveljavi starejšega*)

argument hierarhije:

- opira se na stopnjo avtoritete organa, ki je pravni akt ustvaril (*višji pravni akt razveljavi nižjega*)

argument specialnosti

- izhaja iz tega, da je treba enako obravnavati subjekte, ki sodijo v isto kategorijo (*mlajši specialnejši akt razveljavi starejšega splošnega*)

ARGUMENTUM A COMPLETUDINE

definicija:

- temelji na domnevi, da je pravni sistem popoln, da je v njem vselej mogoče najti pravno pravilo s katerim razrešimo kateri kot pravni problem
- **ideologija popolnosti v ožjem pomenu**: pravni sistem v tolikšni meri popoln, da v njem ni pravnih praznin
- **ideologija popolnosti v širšem pomenu**: sprejema, da so pravne praznine nujne in da je vsak pravni sistem v določenem obsegu nepopoln
- argumentum a completudine pove, ali sploh gre za pravno praznino, omogoča, da s pomočjo pravnega sistema in njegovih načel najdemo pravno pravilo s kateri pravno praznino zapolnimo

